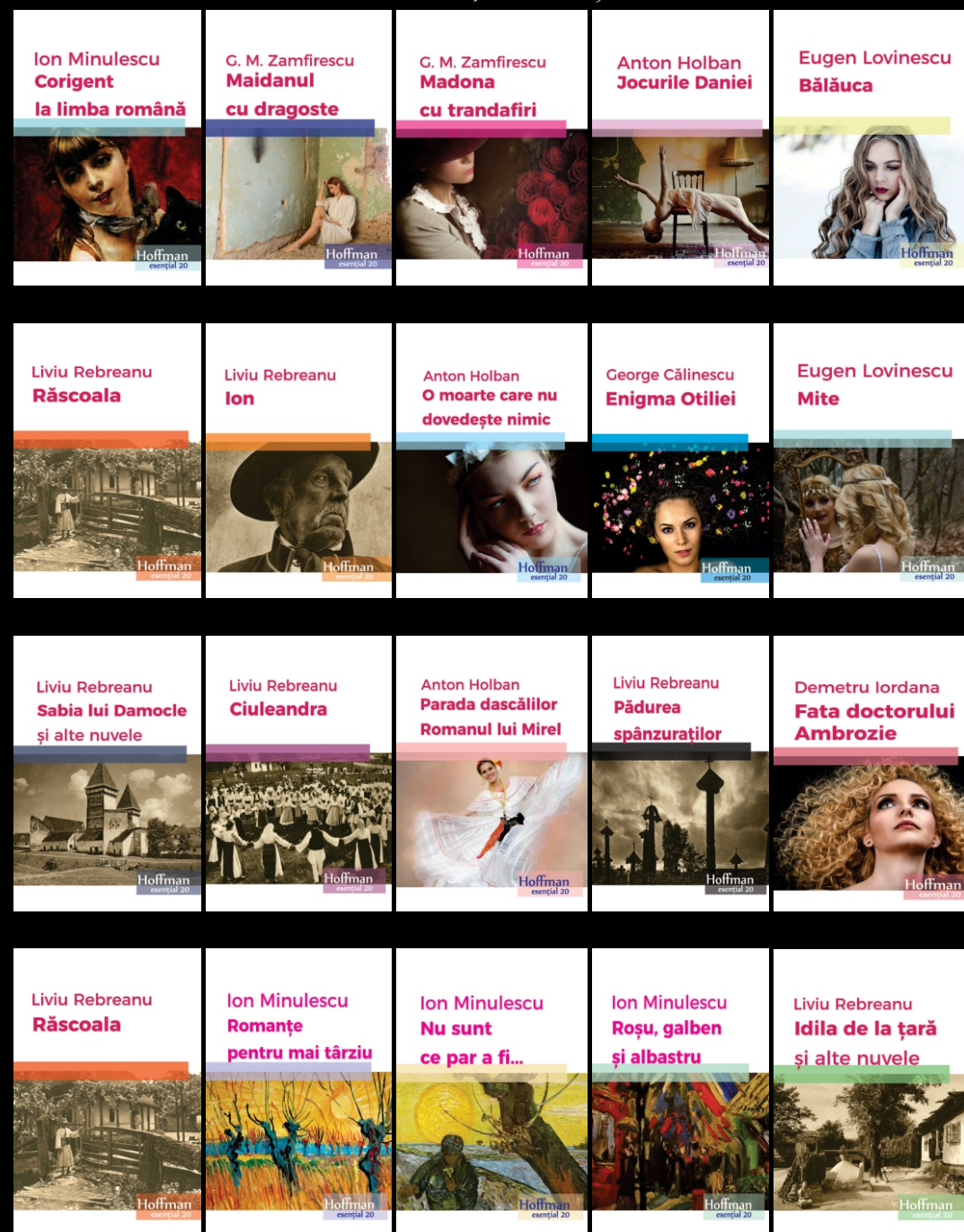

Editura Hoffman
– din colecția *Esențial 20*

www.EdituraHoffman.ro

oltart

Anul VI • nr. 3 (20) • August 2017

revistă de cultură susținută de Consiliul Local și Primăria Slatina

OLTART

Redacția OLTART
Str. Acad. P. S. Aurelian nr. 44,
Slatina, județul Olt, cod poștal
230076, tel: 0723 638 840

Redactor-șef: **C. VOINESCU**
Redactor-șef adj.: **Victor TIȚA**
Secretar de redacție: **Cosmin BARCAN**
Colegiul de redacție: **Paul ARETZU,**
Aurelian Titu DUMITRESCU,
Felicia FILIP, Dorin POPESCU,
Cornel NICULAE, Maria IONICĂ,
Virgil DUMITRESCU

Tehnoredactare: **Hoffman Design**

hoffmandesign@yahoo.com

Întreaga responsabilitate pentru
conținutul articolelor aparține
autorilor. Revista publică articole
conținând doar contribuții originale,
din diverse domenii ale culturii.

© OltArt, 2017

Toate drepturile rezervate. Nicio parte
din această ediție nu poate fi copiată
prin orice formă sau prin orice
mijloace, electronic sau mecanic,
incluzând fotocopierea, înregistrarea
sau orice alt suport de stocare-redare,
fără acordul scris al autorilor.

Revistă editată de **Asociația**

Culturală OltArt.

Proiect sponsorizat de **Consiliul**

Local și Primăria Slatina

Tiparul realizat la imprimăria editurii

Hoffman

www.EdituraHoffman.com

www.EdituraHoffman.ro

www.LibrariaHoffman.ro

Tel. 0740 984 910

ISSN 2285 – 598X

ISSN-L 2285 – 598X

Coperta I – Lucian SANDU

Cuprins

3	<i>Editorial</i> Carte pe pâine
Ciprian CHIRVASIU
4	<i>Interviu</i> Despre prietenie
Simona DUMITRACHE
5	<i>Poesis</i> Ioan POTOLEA
8	<i>Paradigma</i> Epistula ex Ponto
ad Ovidium Cornel NICULAE
11	<i>Note de lector</i> Doi scriitori slătineni
– Silviu Gorjan și Victor Iacobescu
C. VOINESCU
15	<i>Proză</i> Iselin
Mădălina BĂRBULESCU
18	<i>Poesis</i> Geo GALETARU
21	<i>Diaspora literară</i> Cenaclul
de la Roma – o societate literară
românească în capitala Italiei
Mariana CORNEA
25	<i>Calendar</i> Iulie
26	<i>Universală</i> Saverio BAFARO
28	<i>Poesis</i> Octavian DOCLIN
31	<i>Limba noastră</i> Cuvinte vechi
în sintagme uzuale Maria IONICĂ
36	<i>Historia</i> Buzeștii de la Strejești,
Olt Aurelia GROSU
41	<i>Asterisc</i> Antim Ivireanul (III)
Aurel TINCA
44	<i>Remember</i> Gheorghe Bogorodea
Felix SIMA
47	<i>Poesis</i> Eliza MACADAN

- 49 *România mea de acasă* **Căni de lut cu imprimeu pe verso**
Dorina POPESCU
- 51 *Meridiane lirice* **Salah STÉTIÉ**
- 53 *Calendar* **August**
- 54 *Arhitectura* **Cupola lui Brunelleschi** Dan FIROIU
- 60 *Vitralii* **El Escorial** Silviu GORJAN
- 64 *Universalial* **Ipostaze ale tragicului în romanul lui Sartre. Greța (III)**
Victor TIȚA
- 68 *Poesis* **Mihai MARIAN**
- 71 *Proză* **Eu departe, tu departe...** C. VOINESCU
- 73 *Cuvinte din bătrâni* **Haiducul, între realitate și mit** Daniela BĂBU
- 77 *Etnografica* **Ropotinul țeștelor. Semnificații magice și sensuri de viață**
Claudia Balaș
- 80 *Eroi au fost* **Aurel Aldea – un slătinean, general de corp de armată**
Doru DINA
- 82 *În sotto voce* **Firul acela de sânge, singurul drum...** George Nina ELIAN
- 83 *Poesis* **Mihai TRAISTA**
- 86 *Calendar* **Septembrie**
- 87 *File de istorie a literaturii* **C.D. Fortunescu (1874-1965)** Iulian NEGRILĂ
- 92 *Civitas* **Lupta cu hidra la Tomis continuă** Dorin POPESCU
- 97 *Restituiri* **Dora D'Istria** Oana GLASU
- 101 *Poesis* **Adrian PĂPĂRUZ**
- 104 *Rememorări esențiale* **Călin Gruia** Maria ALBU
- 108 *Universalial* **Hugo Fernando PEREIRA**
- 110 *Vox libris* **Limbaj poetic, poetică a limbajului** Nicolae DRĂGHICI
- 112 *Poesis* **Alexandru DOGA**
- 114 *Proză* **O simplă boală** Cristian GHICA

Editorial

Carte pe pâine

Ciprian CHIRVASIU

Cândva, un articol al unei kolege m-a îngândurat foarte.

Pornea de la declarația incendiară a brandologului Wally Olins „brandurile sunt un cadou pe care comerțul l-a făcut culturii” și dezvăluia rețeta sigură a unui bestseller: astăzi, marketingul a descoperit în literatură o „megamașinărie de fabricat produse spirituale cu potențial de vânzare separat de carte și de autorul ei. Scriitorii agreeți (...) sunt, de fapt, autori de branduri <la cheie>”.

Ce se întâmplă în spatele acestor afirmații e de-a dreptul halucinant: în ultima vreme, cărțile prind să apară în tiraje mirobolante, personajele poartă accesorii de la anumite case de modă, obiectele care apar în poveste sunt fabricate și scoase la mezin în librării, pe lângă un roman se vând în draci tricouri, filme sau destinații turistice, tomurile se digeră în cafenele și ceainării, lângă o brioșă. Nu mai contează abisurile revelatoare ale textului ci, în primul rând, „posibilitatea extensiei” lui în gadgeturi conexe, pretabile să dezvolte o industrie.

Au apărut „neocititorii”, care nu sunt decât beneficiarii „democratizării consumului”, în general, și ai democratizării consumului de artă, în special. De „artă ușoară”, mai exact. Este clar că valorile încremenite-n proiect ale lumii au suprasaturat mințile și-ncep să se schimbe, iar noi avem privilegiul de a fi contemporanii acestei torsioni cu evoluții imprevizibile.

Demenței existențiale a yupee-ilor workoholici i se opune azi „down-shiftingul”, viața în tihnă, „cultura ritmului încetinit”, iar conceptului isteric „fast food” – curentul „slow food”, bucuria degustărilor lente, conștiente. Pe aceeași tendință cred că se înscrie întoarcerea oamenilor către literatură și către valorile sensibile. Dar, în mod straniu, nu către cele consacrate sau purtătoare de mesaj reflexiv, profund problematic. Ci către „înțelepciunea light”, ce poate fi consumată tot „fast”, în regim de bufet suedez, „ușor, confortabil, imediat, fără eforturi ale voinței”, cu efect instantaneu, adică în stare să procure pe loc fericirea unui mic vertij intelectual, care să dea senzația traiului în vecinătatea geniului, să taie Feng Shui nodurile gordiene ale vieții și să pigmenteze exotic o conversație de conjunctură. E „fancy, trendy, cool”.

Maxime, parabole accesibile, povestiri, punții „Reader’s Digest”. Nu Lao Tze, ci un ghid practic de taoism. Nu Exupéry, ci Coelho. Nu „Amintiri din casa morților”, ci „Fanfan, rechinul pușcărilor”.

Chiar dacă Lipovetsky atrăgea atenția că nu e vorba de o „revoluție spirituală”, ci de un reflex al sindromului consumist, eu cred că asistăm la o mutație majoră pe tărâmul mentalităților.

Știți de ce?

Am observat că, față de covârșitoarea majoritate a cititorilor comuni, „neocititorii” chiar citesc!

Interviu

Despre prietenie

Simona DUMITRACHE – în dialog
cu Paul Aretzu

1. Oamenii fac abuz cu ușurință de cuvinte importante, ducându-le, de fapt, în derizoriu. Numim, spre exemplu, prieten pe oricine, chiar fără să îl cunoaștem prea bine. Mai există, azi, prietenie adevărată?

Prietenia se înscrie în sfera iubirii – deși este altceva. Pe când iubirea este spontană și uimitoare, punând gândirea în extaz, dar și în cumpănă, prietenia trebuie să fie un sentiment consolidat și probat, statornic. Este rezultatul unei cunoașteri de durată. Nu se bazează, ca iubirea, pe posesiune, ci pe admirație și prețuire. Prietenia, adică, este iubire cu caracter; este clasică, senină, se naște din asemănare. Deși îl poate judeca pe celălalt, prietenul adevărat nu-i retrace niciodată încrederea. Un prieten supărăcios este un impostor care se iubește mai mult pe sine. Dumnezeu este prietenul tuturor, la modul absolut. Ce ar însemna să se mânie pe oameni, care fac, oricum, parte, prin Fiul, din Treime? Există și între prieteni, la fel ca între ipostasuri, un fel de consubstanțialitate; sunt vase comunicante.

Prieteșug (cuvânt frumos, pe care îl foloseau părinții), frățietate sună sinonimic, sunt din aceeași matcă. Dar rudenția este una și prietenia, alta. Când ajungi la prietenie cu tatăl sau cu fratele tău, ai trecut pe o altă treaptă.

2. Cât durează o prietenie?

Normal, o prietenie este eternă (de fapt, atemporală). Ea este o virtute și se asociază cu altele asemănătoare. Aristotel a spus răspicat: „Mi-e prieten Platon, dar mai prieten îmi este adevărul”. Prietenia are, deci, scrupule, este cenzurată de rațiune. Ți-am spus, deja, că nu este o opțiune predominant sentimentală.

3. E bine să avem mulți prieteni?

Depinde de temperament, de exigență. De obicei, numărul prietenilor este restrâns. E bine să ai (mulți) prieteni buni. În renumitul său *Dicționar al înțelepciunii*, Theofil Simenschy selectează un splendid citat din Pythagora: „Prietenul este un al

doilea eu”. Acest lucru înseamnă că între prieteni este necesară o identificare totală. Trebuie să te simți și să te gândești pe tine în celălalt.

4. Se poate realiza o legătură de prietenie între un om rău și unul bun?

Nicidecum. Nici între doi oameni răi. O astfel de relație ar avea interese neprincipiale (de coterie). Adevărații prieteni nu vor profita niciodată de vreun ascendent. Recurg cu satisfacție la alt citat (preluat din *Buddha*) pe care mi-l oferă *Dicționarul* lui Simenschy: „Prieten adevărat este acela care veghează, ale cărui sentimente față de tine rămân aceleași în prosperitate și-n restriște, acela care îți dă sfaturi bune, acela care te înconjură cu simpatie”. O relație de prietenie trebuie să scoată la lumină valorile umane fundamentale. Prietenia nu are ascunzișuri.

5. Care sunt roadele prieteniei?

Mai întâi, încrederea nedezmănițită. Apoi, certitudinea că, într-o lume nu dintre cele mai bune, există și repere constante, cum ar fi prietenia. Cel mai important beneficiu este, cu siguranță, bucuria consensului (a întâlnirii unor principii și a unor idealuri comune). Prietenia nu este la vedere, nu se exhibă. Ea este sfioasă, discretă, cu resurse nesecate. Prietenului nu trebuie să-i ceri, niciodată, nimic. El simte dacă ai nevoie de sprijinul sau de sfatul său.

6. Contează vechimea, în cazul prieteniei?

Ca și mântuirea, prietenia se poate întâmpla într-o clipită. Se simte instantaneu în minte și în inimă. De cele mai multe ori însă, este urmarea unei îndelungate legături (de cunoaștere). Ea chiar este o cunoaștere deplină.

7. Poți avea încredere totală în prietenie?

În Scriptură, știi cum îl părăsesc prietenii pe Iov, la restriște, acuzându-l! Dar Iov îi rămâne, până la capăt, fidel lui Dumnezeu.

Poesis

Ioan POTOLEA

STEA

Biblioteca.
Muzica.
Misterul.
Călătoria.
Culoarea.

Ating merg desenez iau în brațe.
Steaua mea luminează grija comună.

Sunt fericit – ridic mâinile, dirijez –
cânt din toate drumurile serpentinele circumvalațiunile
rătăcirii adunate în parfumuri – nu există erori
mă împart mă adun mă scad mă multiplic
în mii de frunze mă aștern; nu mă întorc sunt spațiul
meu
timpul meu

cinci ruguri cinci porți cinci temple –
nu moare nimeni
numai cât treci dintr-o pasăre în alta.

DINCOLO

Poți măsura gradul de umplere după
sunetul toartei lovind căldarea de tablă zincată
— Așa începe o zi fericită!
Dar și alte semne vorbesc: despre zorile
clătinând oalele de lut atârinate în pomi
sau cum zilele tale uscate
ca niște vreascuri

se rup trosnind de genunchii umbrelor
— Așa se aprinde un foc, învață!

Bătrânul croiește drum cu lopata
 către iesle, un tunel prin lumina moale ca omătul
 (a nins mult, din soare, pe furiș, astă-noapte)
 — încet-încet se face departe și el
 devine invizibil; — găsește-mă! găsește-mă!
 copilule orb, bătrânule orb! chemări se amestecă
 după ce ai spus da tuturor întâmplărilor lumii...
 — numai căciula neagră
 își desface deodată aripile și
 zboară năucă și croncăne deasupra nămeților
 din ogradă. — Huși, boală! sperii tu moartea
 de pe prispă ca pe scatii
 — și în ce limbă singură vorbesc între ele crengile prunului!
 și tu nu ai văzut nicio mare adevărată
 nici marea din cărți și strigi ca și cum
 toți ai tăi pe care încă-i iubești
 ar locui dincolo de tăcerea ușilor...

COLAJ HOTEL

Dincolo de pereți
 în surdină
 patricia kaas:
 – rien ne te remplace...
 El își trage
 pălăria pe ochi
 își ridică ușor
 gulerul
 își pune încet
 una câte una
 mânușile:
 – odată
 în oglinda asta
 care îmi va uita
 chipul
 vor migra păsări
 ca-ntr-o patrie caldă...
 apoi coboară
 în strada luminată
 de reclame și faruri
 în urma lui
 ușa
 se închide, se deschide
 și iar se închide
 în gol...

O NOAPTE POETICĂ

în cameră agnetha a continuat să-mi descrie un tablou de seurat despre care tot auzisem – „o duminică după-amiază pe grande jatte” povestea începuse în restaurant după cină la un fernet și anunța mult mister am sesizat liniștea în urma pașilor noștri îngropați în mocheta — un hotel aseptice ca oricare altul dar asta nu împiedica ritualul și am simțit iarăși cum i se îngreunau sânii în palmele mele cum i se congestionau buzele o sărutam o îmbrățișam o lipeam de pereți cu o bucurie pură crescând lent departe de disperarea murdă din copilărie când visam mereu că fratele meu se îneacă în râu ochii ei pluteau în cețuri ca frunzele pe lac se alungeau trupul încins mirosea frumos ca un snop de grâu abia secerat într-o după-amiază ooo și trupul meu va rămâne întemnițat în aceste suspine ce doriți zahăr sau îndulcitor fără mulțumesc și acum și aici vezi printre broboane de transpirație siluetele pomilor lichefizați subțindu-se la marginea câmpului în aerul distorsionat de căldură deasupra miriștii agnetha râdea nu mai contenea se rostogolea cu mine în brațe prin pat se desprindea jubila cu picioarele arăta cu mâna înspre capul meu m-am dus repede la oglindă un gest urât pe care eu ceream să nu-l facem – o superstiție și am descoperit incredul două coarne mici proaspete ude și o şuviță de fum șamanic înălțându-se dintr-o tigvă străină.

PICNIC

„Viața este ceea ce vezi în ochii oamenilor...” mi-a citit agnetha această propoziție din virginia woolf fără să se întoarcă stăteam spate în spate așezați pe iarbă în parcul țestoaselor și ce coincidență chiar atunci am observat-o pe femeia cu ochelari de soare zâmbind sub un palmier zâmbetul ei idiot nu presimțea blitzul declanșând ghilotina capul ei s-a rostogolit la picioarele mele ochelarii i-au rămas pe fața bucălată la fel și zâmbetul ei idiot trupul ei fără cap s-a pierdut printre grupurile de turiști japonezi „ți-e frig? vrei să mergem la hotel?” m-a întrebat agnetha închizând cartea cercetându-mă cu minunații ei ochi albaștri „sunt bine” am răspuns mai târziu după ce am trecut de havuz.

Paradigma

Epistula ex Ponto ad Ovidium

Cornel NICULAE

Te salut, nobile Ovidius, Cezarul poezilor din Pontus Euxinus! Tu nu știi, dar barbarii de geți ce suntem ți-am asigurat o posteritate relativ ușoară. Noi, cei din postistorie, binecuvântăm exilul tău. Ceea ce n-a fost bine pentru tine, pierzând splendorile și confortul Romei, a fost fast pentru noi: Pontul s-a „căftănit”, cum spune poetul Ion Barbu în legătură cu Craii de Curtea Veche ai lui Mateiu Caragiale, cu versuri și limbă „ca un fagure de miere”, citându-l pe poetul nostru cel mai mare, Mihai Eminescu, despre care o să-ți vorbesc mai încolo.

De fapt, Ovidius, fie vorba între noi, Cezar Augustus n-a înțeles un lucru simplu, pe care niciun Cezar nu-l înțelege: geniul nu poate fi exilat, oricât l-ai alunga prin pulberea pământului. Este un exil aparent. Patria cea nouă, Geția, Sciția, cum vrei s-o numești, a fost umanitatea restrânsă care ți-a circumscris surghiunul, dar Umanitatea ca atare, care ți-a preluat opera și destinul, ți-a dăruit patria din care nu te mai poate alunga nimeni: VALOAREA.

Ți-ai câștigat-o singur și în ciuda provocărilor cezarice destinate. Ai pierdut Roma, Ovidius, dar ai câștigat eternitatea. Ce vrei mai mult?

Fiecare cu imperiul său: cezarul cu spațiul și timpul de care pe moment dispune. În lumea lui, tu ai devenit un prizonier al spațiului. Tu, cu poezia ta, locuiești într-un alt imperiu, cel mai mare, unde cezarii din lut sunt opriți să

intre. Ei cuceresc lumea de pământ și sânge, dar tu o creezi, Ovidius: alt timp, alt spațiu. Metamorfoze diferite. Puteri diferite. Pentru că așa înțeleg eu poezia ta, Ovidius – un cuvânt împreună despre frumusețe.

Imperiile trec, toate imperiile trec, bucură-te, nobile prieten, poezia este veșnică. Eternități diferite.

Te salut, prietene! Îți mărturisesc că prin arta-ți elevată am aflat cât de barbari eram, și, într-o anumită măsură, cât de barbari suntem încă.

Cum s-or fi uitat bărboșii de geți la tine, când le spuneai versuri în limba getă? Probabil în gând, ca și țărani, care, ascultându-l pe Țuța în pușcărie expunându-le filosofie, își spuneau: nu pricep nimic, dar este grozav!

Iar tu, Ovidius, învățând geta, ai devenit cumva cetățeanul nesfârșitului cântec care este neamul nostru. Cine face versuri în limba mea devine una cu mine – un nobil Orfeu care prin CUVÂNT – cântec înmiresmat poetic, îmblânzește locurile și sufletele.

Te anunț însă că oricând adevărata barbarie stă la pândă. Voi, romanii, ne-ați dat o limbă prin care să veșnicim în cultură – limba latină. Puternicii zilei, cezari jalnici, exilează latina în afara României, a românismului. Este considerată limbă moartă și, ca atare, orele de studiu în școală se reduc mereu. „Morți” sunt ei, pentru că despărțirea de greco-latinitate înseamnă moarte. Cum

pot niște „moriți” să vorbească despre ceva viu – etern viu, despre tine, Ovidius, despre limba ta, despre pecetea Romei asupra genelor noastre europene.

Așa că mă gândesc să scriu o TRISTIA românească, precum ai aflat, avem și noi tristețile noastre. Dacă ți le-aș evoca pe toate, poate că ai lua-o valvârtej către Roma. Să ne lași aici, cu barbaria noastră cu tot. Care ne place. Care ne prinde. Care ne cheamă. Care ne pierde. Te alungă nu barbarii clasici – ei te-au primit, ajutat, respectat – ci NEOBARBARI. Ei ne gonesc într-un nou exil „tot aparent”.

Eu, oricum, sunt hotărât, Ovidius, dacă mă primești, voi pleca cu tine într-un etern exil pe pământ. Iar ei să nu uite: alungarea latinei din școli – de greacă veche ce să mai vorbim! – nu rămâne nepedepsită. Nu poți tăia rădăcinile marii culturi fără să te prăbușești la adierea celui mai slab vânt. Mai avem încă de învățat de la romani: despre drept, despre război și pace, patrie și patriotism, sacrificiu ori libertăți, putere, drepturi, dictatură, abuz, nebulie, a fi cetățean, orgoliu, lucrul temeinic, Europa de azi, drumuri, poduri, apeducte, a face baie, Horațiu, Cicero, Tacitus, sclavie, Spartacus, crucificare, pax romana, măsură, echilibru, respect, stat etc.

Adică: statul în picioare, a fi, a avea. A fi puternic. A face istorie. A căuta. A iubi. A fi veșnic. A fi stăpân.

Europa s-a construit și se construiește – pentru cine cunoaște – pe umerii ATENEI și ai ROMEI. Ele au oferit și oferă instrumentele de construcție interioară și exterioară a OMULUI.

Fără latină, fără Ovidius, prin urmare, noi suntem în exil, și nu tu, marele poet care ești. Eu îmi doresc ca patria mea să urce pe Capitoliul istoriei. Admirată și temută. Știu că viitorul nu se poate fără tineri. În ei tipă viața și iubirea, să iasă la

suprafață. Iar tu asta îi învâțai ca o „moașă”, să se caute și să se găsească în iubire. Un fel de Socrate roman. Sigur ai auzit de grecul acesta care a pățit-o și el tot din cauza tinerilor. A fost acuzat că „strică” tineretul, că aduce zei noi în cetate și altele. Or el nu făcea nimic altceva decât să-i învețe pe tineri – pe Platon, între alții – să se cunoască mai bine, să le ia certitudinile trufașe, să-i îndemne la cunoaștere începând cu ei. Iar tinerii îl iubeau. Pentru asta a fost judecat și a băut cucuta otrăvitoare.

Toți împărații, Ovidius, se tem de tinerii furioși din dragoste de viață și adevăr. Te-au mai acuzat că ai văzut ce nu trebuia să vezi. Aiurea, Ovidius! Tu văzuseși în ei pe zeul adevărului, tu, profesorul lor, trebuia să pleci. Cezarii nu doresc adevărul, doar puterea. Pentru ea sunt în stare să exileze Umanitatea întreagă, patria cu totul. Ei uită, dragul meu, că tu singur ești o patrie în care poate să trăiască și să se bucure oricine. Patria iubirii și a tristeților. Și copiii mei ți-au citit versurile, prietene! I-am deprins cu limba ta și cu numele tău: pe băiat, în cinstea ta, îl cheamă Ovidiu, iar fata, Lavinia, se îmbracă și ea în nume latinesc. I-am învățat să viseze în limba latină să poată citi mai bine lumea de azi, cultura de azi – rostul Europei în care trăim. Și apoi, prin latină, ei învață să intre, este una dintre porți, în marea poezie a poetului nostru suprem Mihai Eminescu. Și el a fost un exilat, Ovidius, în propria țară, exilat pe loc, cum se spune. Aș dori să te întâlnești cu el și să schimbați impresii. Iubea mult cultura clasică latină și sigur știe de tine. El să-ți spună Odă – în metru antic –, să zicem, iar tu să-i citești din Metamorfoze sau din Arta iubirii. Să-i povestești despre tristețile tale, desenând versuri în Pont, pe apa sufletului vostru nemuritor. Să știi, Eminescu a scris o poezie de dragoste cu care s-ar mândri

orice poet de-al vostru, Horațiu, Catul etc.
Îți dau doar câteva strofe, ca să simți
parfumul puterii sale de pătrundere în
sufletul omenesc, dar și tristețea sa că pe
pământ întâlnim puțini oameni adevărați:

Pe când nu era moarte, nimic
nemuritor,

Nici sâmburul luminii de viață
dătător,

Nu era azi, nici mâine, nici ieri,
nici totdeauna,

Căci unul erau toate și totul era una;
Pe când pământul, cerul,
văzduhul, lumea toată

Erau din rândul celor ce n-au fost
niciodată,

Pe-atunci erai Tu singur, încât
mă-ntreb în sine-mi:

Au cine-i zeul cărui plecăm a
noastre inemi?

(Rugăciunea unui dac)

În van mai caut lumea-mi în
obositul creier,

Căci răgușit, tomnatec, vrăjește
trist un greier;

Pe inima-mi pustie zadarnic
mâna-mi țiiu,

Ea bate ca și cariul încet într-un
sicriu.

Și când gândesc la viața-mi, îmi
pare că ea cură

Încet repovestită de o străină gură,
Ca și când n-ar fi viața-mi, ca și
când n-aș fi fost.

Cine-i acel ce-mi spune povestea
pe de rost

De-mi țin la el urechea – și râd de
câte-ascult

Ca de dureri străine?... Parc-am
murit de mult.

(Melancolie)

La fel cum aş dori să te întâlnești
cu alt tânăr, care, probabil, s-a născut în
timpul lui Augustus și a murit în timpul lui
Tiberius. Contemporan cu tine, Ovidius!
Și el vorbea oamenilor despre iubire.
Salvarea prin iubire. Și pe el oamenii l-au
trimis în exil – oamenii tăi și oamenii lui.
În cer. Acolo l-au trimis – aparent. În fapt
– ca și pe tine – l-au trimis de pe cruce
direct în inimile muritorilor. Acolo stă de
două mii de ani, ca și tine, Ovidius, la
fiecare ușă, și bate. Vezi, mărește poet,
iarăși, fiecare cu eternitatea proprie!

Te salut, Ovidius! – și-ți spun că
în țara mea au fost perioade când s-a
practicat exilul în propria țară zeci de ani.
Fără drepturi, fără libertăți, fără iubire.
Sechestrați în țară ca într-un uriaș
penitenciar. Totalitarisme, Ovidius!
Cezarism absolut. S-a perfecționat teribil
știința de a îngropa omul de viu.

Dar despre acestea și despre altele
încă, îți voi da de știre cu alt prilej. Închei,
îmbrățișându-ți tristețile și-ți spun: dacă aş
putea, i-aş aduce pe toți poeții la țărmul
Pontului, să-ți asculte versurile în latină și
în getă. Avem nevoie de un vers mare scris
în dulcele stil clasic (Nichita Stănescu). Să
intrăm într-o cadență și măsură romane cu
care să urcăm tăcuți pe Coloana Infinitului
lui Constantin Brâncuși, de unde să nu mai
scoborâm niciodată. Cu tine, Ovidius,
istoria miroase frumos. Cu noi, adesea nu
ești în istorie. Avem atâtea încă de învățat
de la Roma, pentru a fi. Poate atunci vom
reveni definitiv la țărmul Pontului Euxin,
lăsând în urmă „mișcătoarea mărilor
singurătate”. A istoriei noastre!

Până la revedere, bucură-te,
Ovidius, iată, barbarii te salută!

Ave! Ave! Ave!

Doi scriitori slătineni

Silviu Gorjan – Sub un clopot de sticlă – *roman*

Victor Iacobescu – În căutarea lui Annabel Lee – *poeme*

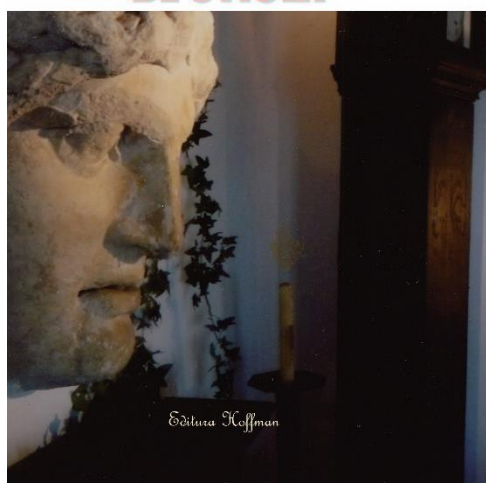
C. VOINESCU

După trei volume de eseuri: *Adio, liniște tristă*, *Desene din lumini* și *De ce sunteți doar povestiri*, rod al preocupărilor sale, la fața locului, pentru barocul european în arte și arhitectură, dar și pentru cel din nuvela românească, Silviu Gorjan dă la iveală în 2010, la Editura Hoffman, primul său roman, *Sabin Eliad*, în două volume, în care comprimă sinergic un timp patriarhal, rural, creștin și o lume pe potrivă, dar, din păcate, evanescentă, sub presiunea corozivă a relațiilor sociale evolutive.

În noua sa carte, *Sub un clopot de sticlă*, scoasă la aceeași editură, Hoffman, autorul își așază cu tâlc metaforic alter egoul sub un clopot, simbol al vibrației primordiale, al ieșirii din durată și al vestirilor solemne. În context epic, clopotul dobândește și rostul legăturii individului cu lumea exterioară, al legăturii filtrate dintre Iulian – căci clopotul este din sticlă – și lumea strămtă, apăsătoare și sufocantă, de care se autoizolează protector tânărul profesor. În aproape toate circumstanțele sale existențiale, Iulian poartă clopotul ocrotitor cu sine, pentru că acesta deține funcții purificatoare, alungă duhurile rele sau măcar avertizează asupra prezenței și intervenției lor nefaste. Studios, introspect, reținut, fire meditativă, sedus de frumos, Iulian, neîncercat încă de marile și asprele experiențe ale vieții, pătrunde, imediat după absolvirea facultății, într-o lume ostilă lui prin meschinăria ei, prin lipsa de idealuri, prin viermuială existențială: colegi, în cel mai fericit caz doar invidioși, oameni falși, duplicitari, directori imorali și incompetenți, prieteni care nu confirmă statutul, iubiri care nu se împlinesc.

Silviu Gorjan

SUB UN CLOPOT DE STICLĂ

Astfel, Iulian cade pradă conflictului tot mai evident dintre aspirațiile sale intelectuale și realitatea ternă a existenței, devenind din inadaptat și inadptabil. În atari condiții, eroul cărții se retrage în sine, intră sub clopotul de sticlă purificator, asimilat drept simbol al chemării divine, al aspirației superioare, al legăturii expiatoare dintre pământ și cer. Iese de sub clopot doar spre a împărtăși lumină elevilor săi, singura țință umană în care crede și căreia i se dedică, singura împlinire certă, dimpreună cu împlinirea prin cultură.

Iubirile sau poate că doar tentativele de iubire eșuează pe rând nu din pricină că el este incapabil să iubească, cum

încearcă să-și explice la un moment dat, ci pentru că cealaltă parte nu poate ridica sentimentul la înălțimea vibrației sale luciferice: „Încet, dar sigur, Iulian se convingea de cel mai mare adevăr al vieții sale: sufletul său era altfel decât cel din pieptul Cameliei. Era zămislit din acel aluat din care, probabil, sunt făcuți martirii. Oricum, dacă cineva ar fi putut să-i zărească sufletul, ar fi fost profund impresionat de puritatea trăirilor sale.”

Experiențele profesionale și sociale eșuează și ele în măsura în care personajul constată că, aproape de fiecare dată, doar el e donatorul, neprimind în schimb cuvenita grație sufletească. Însingurat, zdrobit de iluzia unei lumi ce nu există, Iulian ajunge spre senectute la convingerea solipsistă că singura realitate este conștiința individuală, eul propriu. El s-a născut, a supraviețuit cathartic, prin artă, sub acest clopot de sticlă și a sfârșit contemplând frumusețea efemeră a unui răzleț, dar plin de semnificații fir de trandafir, primit la sfârșit de carieră.

Silviu Gorjan se dovedește interesat de conținutul artistic al scrierilor sale doar în măsura în care acesta permite contemplației și forme artistice să primeze. Estetismul său de esență barocă se relevă precum coloanele corintice ale unui templu antic, parcă mai mult în acest nou roman decât în precedentul, *Sabin Eliad*. Contemplarea internă profundă a propriilor trăiri mentale și emoționale și ineluctabila lor interpretare reprezintă reperele existențiale ale unui intelectual inadapdat și introspect, ca Iulian.

Drama sufletească a personajului este intensificată, ca și la eroii lui Camil Petrescu, de contradicția dintre aspirațiile sufletești spre absolut și realitatea meschină a lumii înconjurătoare, care nu i se potrivește și pe care o refuză, drept urmare. Din acest punct de vedere, Iulian mi s-a părut nu doar inadapdat, ci și inadaptabil, construindu-și o lume a lui, după tipare morale proprii, impuse de hipersensibilitatea sa sufletească.

Și dacă tot am pomenit de baroc nu doar ca formă de expresie în romanul lui Gorjan, trebuie remarcat că și fondul ideatic se subsumează curentului, pentru că armonia

socială este distrusă de contradicții, atmosfera cotidiană – dominată de pesimism, iar componentele existențialului, interiorul și exteriorul eului, devin nu doar discordante, ci și demoralizatoare, dezolante. De aceea Iulian este, ca oricare asemenea personaj baroc, aparent pasiv, dezinteresat, contradictoriu.

Stilistic și conceptual, barocul romanului *Sub un clopot de sticlă* nu este nici luxuriant, ca în artele plastice spaniole, nici marcat de tente exotice ca la italieni, ci mai degrabă încântător ca în muzica lui Bach, pentru că lumea exterioară alternează cu lumea interioară, în afara clopotului alternează cu în lăuntrul său, într-o partitură plină de semnificații și rezonanțe sufletești. Evenimentul – atât cât e –, tipul sau prototipul și relațiile interumane interferează cu fluxul conștiinței, însumând trăiri, gânduri, reflecții, atitudini: „Era sigur că lumea trebuia să-l priceapă pe el așa cum era cu adevărat... Și în mod sigur, ceilalți trebuiau să-și dea seama de ce el aspira spre o altfel de fericire decât a oricui. Acesta era cu adevărat Iulian. Total diferit de ei. Ca să se simtă bine, se străduia să le împărtășească fericirile lor firave. Dar nu putea să o facă: era altfel decât ei.”

O carte care, prin analiză psihologică, relevă legături interumane capabile să erodeze eul, să-l distrugă chiar, dacă acesta nu dispune de o structură de rezistență construită din asimilări culturale. Subtile și tocmai de aceea expresive metafore a clopotului i se subsumează o realitate ce distruge, nu zidește. De unde și ideea fundamentală a cărții: rezistența prin clopot sau sub clopot.

*

Titlul noului volum de poezii al lui Victor Iacobescu, *În căutarea lui Annabel Lee*, ancorat în motivul liric edgarpoesc, ar putea induce *a priori* livrescul, presupunere contrazisă însă nu doar de unicitatea tematică a volumului, ci și de modalitatea estetică de comunicare poetică. Ne aflăm în fața unei poezii a regăsirii de sine, a reconfigurării sentimentului frânt nu de moarte, ca în poemul lui Edgar Poe, ci de timp, de implacabila lui scurgere.

Parcursul iubirii frânte, dar nu înfrânte, este refăcut, pe firul timpului înapoi, dinspre vârsta cunoașterii poetice prin iubire – maturitatea – spre vârsta de inițierii existențiale, copilăria (nu zice poetul american: Eu – un copil – și ea un copil...?). Coborârea în timp (*Cobor uneori printre gândurile tale/ prăbușite în trecutul/ copilăriei pierdute*) este susținută figurativ de motivul îngerilor sfidați prin săruturi de Annabel (*Acolo te imaginam sfidând îngeri/ prin săruturi...*), dar și de cel al visului (*în așteptarea îmbrățișărilor visate...*).

Fără această succintă, dar necesară deslușire poetică a încercării de recuperare a sentimentului, a reconfi-gurării lui inițiale și a permanentelor căutări pândite de vagi temeri, poezia lui Victor Iacobescu ar putea părea, la o lectură superficială, creația frivolă a unui adolescent permanent îndrăgostit. Ea este, de fapt, rezultatul zbulumului lăuntric al încercării de regăsire a sinelui undeva *la o răscruce de tresăriri... sau pe coridorul de la capătul/ nopții....*

Autorul glosează pe marginea perenei și inepuizabilei teme a iubirii, relevând însă aproape cu fiecare poem, o nouă ipostază a eului liric ce pendulează metaforic între profan și divin, între realul prozaic și imaginarul poetic. Primenindu-se permanent, textul dobândește astfel prospețime, iar, dacă observăm și spiritul temperat (de maturitate!) al discursului poetic, precum și evidenta eleganță formală a versurilor, vom obține dimensiunea unui estetism liric demn de o poezie veridică.

Uniformizarea stilistică, redundanța, manierismul ar fi putut deveni tot atâtea primejdii ce pândesc o construcție lirică, de asemenea dimensiuni, pe tema iubirii, pentru că doar câteva din cele nouăzeci și două de poeme ale volumului se abat ușor de la temă pentru a evoca, deloc întâmplător, vârsta inocenței.

Poetul privește iubirea din perspectiva unor experiențe anterioare încă necicatrizate (*Pe holuri tablouri cu umbre aleargă/ să te recomună din cicatrici de timp*), care în loc să-i tempereze starea de „dulce durere” eminesciană, de visare, de dorință, i-o amplifică obsesiv: *Îmbrăcată în*

Victor IACOBESCU

În căutarea lui Annabel Lee

Editura Hoffman

alb ca un cireș/ în aprilie, cu părul înmiresmat/ de adierea primăverii te coborai în/ întunericul meu să alungi stalactitele nopții/ din peștera timpului în care căzusem. De aceea iubita din aceste poeme este imaginară, utopică și atemporală, este femeia din visul lui Poe, cu o prezență doar presupusă în real, dar neîncetat dorită. Cu un erotism de cele mai multe ori numai sugerat, fără izbucniri pasionale, poezia lui Victor Iacobescu este mai degrabă imnică, psalmică, de slăvire a iubirii desăvârșite, a femeii-miracol, binefăcătoare, care, tocmai din această pricină, nu este altceva decât un vis. Așa se și explică recurența motivului în economia volumului, starea exersată de poet fiind, indubitabil, cea de visător: *În noaptea asta vreau să te visez/ deghizată în dor, coborând pe o stea/ sau De fapt ne despărțea doar un gând/ aproape tulburat din viitor./ când se întuneca undeva/ către mine/ cu somnul tău căzut în ispita visului interzis/ de altădată.* Visul în poezia lui Victor Iacobescu este cod al unor idealuri proprii: *mă înveleam în vis cu iubirea ta,* este imagine a lumii lăuntrice: *Știu că zorii întârzie mereu în fața/ ferestrei mele,/*

încercând să povestească/ ultimele vise/ neamintite, e mod de transcendere: În noaptea asta vreau să te visez/ deghizată în dor, început al morții și reflex al ei mă visam dincolo de timp sau și mai elocvent: Șansa visului condamnat la moarte:/ de parcă n-aș veni,/ de parcă nu m-ai fi așteptat niciodată.

Și nu de puține ori, fără a deveni livrescă, lirica lui Iacobescu este intertextuală, forța de comunicare poetică sporind când unul dintre poeme (*Doamna în roșu*) se termină cu îndemnul să ascultăm *Lady in red!*, vizând cunoscuta melodie a lui Chris De Burgh, iar altul (*Mon amour*) evocând muzica lui Joe Dassin, ascultată în adolescență. În *Iarna timidă* sunt pomeniți Bacovia și Esenin (consonant, nu?), dar și *Leoaică tânără*, iubirea a lui Nichita, în *Trecând prin ore*, alături de acorduri din Phoenix și Queen. Bacovia revine și în *Tresăriri: Tresar bacovian nocturn/ că n-am tras povestea spre fericire...* Poemul *Sună-mă!* face aluzie la celebrul roman al lui Salinger, *De veghe în lanul de secară*, prin comparația cu Holden, eroul cărții: ...*deși îți spusesem ca Holden că/ dacă vei cădea/ în lanul de secară, voi fi în spatele tău/ să te prind în brațe*. Și, în sfârșit, într-un poem (*Februarie*) unde dorul de absolut se amestecă cu teama neîmplinirii prin iubire, apare dilematic, spre a accentua angoasa, Virgil Mazilescu privind teii din *Corabia/ pierduți în tăieri inutile*.

Din poemele acestui volum răzbate spre cititor, uneori, un ton nostalgic, elegiac, tristețea fiind însă atenuată de razele speranței: *Trec clipe spre moarte și eu/ știu că vor veni zorii/ că va fi iar dimineață,/ că te vei spăla pe obraji/ cu roua florilor neculese,/ dar nu știu când am să mă trezesc din inima ta*. Motivul complementar al somnului induce uneori pace, liniște lăuntrică: *Lasă-mă să adorm pe brațul tău îndepărtat/ mirosind a taină de vis tresărit...* dar poartă, alteori, pe lângă conotația reîntoarcerii în alt timp (spre origini, ca la Blaga): *De câte ori mă apasă noaptea,/ cobor în somn să caut/ o umbră din visurile copilăriei și pe cea de neliniște, zvârcolire bacoviană: La prima oră/ mă*

trezesc cu tine în gând, după ce am adormit/ obosit de întunericul atâtor stele fără nume.

Nu de puține ori emoția poetică se convertește în dor, sentiment adânc răvășitor (azi îmi e dor în culori de tine/...cu o tristețe de nufăr ieșit/ din noianul în care/ s-a împotmolit inima ta/ de o vreme) cu valori simbolice dintre cele mai felurite, de la neliniște și nostalgie la teama neîmplinirii, plasate mereu în aduceri-aminte, în copilăria pierdută, furată, irecuperabilă: *Îmi e dor să vorbim despre noi, descrescând/ spre copilărie cu aripi de nori/ sau Mi-e dor de zâmbetul tău/ ca de copilăria pierdută sau Mi s-a făcut dor de tine ca dependența/ unei clipe/ de zborul în copilăria furată*.

Motivul este reluat în câteva poeme, vreo cinci (copilărie/adolescență), scrise în registru elegiac, singurele care ies din perimetrul tematic doar aparent, pentru că, din confesiunea eului poetic, înțelegem noima reală a reîntoarcerii în acel timp: ...*când eu, fără vârstă,/ fug de mine înapoi/ spre nașterea primului oftat*. Altminteri, *E seara aceea*, din care am citat, este o elegie cu ton liric tandru, trist, melancolic urcând spre bocet: *Când bunica ascunde cu grijă/ fotografii cu dor/ de bunicul...*, dar coborând și în meditativ: *când mama rătăcește prin curtea cu dorințe/ ascunse în marama decolorată de vremea/ viscolind a încărunțire*.

Privită cu ochii maturității, iubirea este așezată în poemele lui Victor Iacobescu între pasiune și rațiune, textul devenind, din această pricină, uneori reflexiv: *Cine te vede ascunsă după neguri în/ nefericirea de a fi departe de/ tine însăși?*, alteori dilematic, fără însă ca dorința să fie ascunsă în subtext: *Când vei răsări în casa noastră/ cu ferestrele-n apus?*

Poetul știe să stârnească bine cuvântul cu care caută absolutul. El nu caută iubirea, a cărei existență este evidentă, ci forma ei sublimă de existență, plenitudinea ei invizibilă și dilematică, întruchipată de Annabel Lee, pe care o imploră sugestiv, în chiar primul poem: *așteaptă-mă, Annabel Lee!*

Proză

ISELIN

Mădălina BĂRBULESCU

Era noapte. O pânză de negură nesfârșită, secerată din loc în loc de arătări luminoase, apăsa suflarea. Părea o nebuloasă dezmiertată de intimitatea întunericului, o nebuloasă de forme neclare ce preumblau înaltul într-un joc de lumini impure. Printre crăpături mai scăpau sporadic străfulgerări argintoase, răvășind tăcerea cumpănită a nopții. Era atât de liniște... doar undeva în adâncul pădurii se auzea sinistrul bocet de cucuvea, ce înfiora până și somnul leneș al satului, în adierea vântului potolit de toamnă. La poalele unui cimitir abia se întrezărea o casă, care deși maiestuoasă, zăcea pleșuvă în îmbrățișarea ternă. Un iz sulfuros părea că o înconjoară și urca șiret până la fereastra luminată plăpând. O bătaie îndrăzneță a vântului deschise fereastra, lăsând să cadă pe sub perdea o boare răcoroasă. În stânga ferestrei, sub un baldachin străveziu, o tânără dormea profund. Pletele-i negre se revărsau agale pe așternuturile fine, iar veșmântul alb, vaporos lăsa să i se întrevadă trupul zvelt, pe alocuri dezgolit. Un ușor tremur o cuprinse, iar respirația din ce în ce mai sacadată trăda tulburarea ce o acaparase pe nesimțite. Mirosul acela de sulf, atât de cunoscut, perdeaua care flutura neîncetat, deși nu știa de ce, deveneau mai mult decât perceptibile. Scârțâitul ferestrei îi confirma că era aproape trează, dar în același timp se simțea prinsă undeva departe de realitate, ca într-o plăsmuire oterică.

Dintr-o dată, se văzu într-un iatac străin, stând goală în fața unei oglinzi frumos sculptate. Ochii mari, negri ca tăciunele în pârg, priveau înmărmuriți umerii goi și sânii rotunzi, ca și cum dincolo de cristalin ar fi fost o altă persoană. Era atât de confuză... se întâmpla ceva ce nu-și putea explica. Pe de o parte, își simțea trupul pe salteaua tare, auzea tot ce se întâmplă în jurul său, știa că era acasă, dar pe de alta, își vedea chipul într-o oglindă dintr-o cameră în care nu mai fusese niciodată. Era ca și cum se disociau două locuri, două imagini, dar se contopeau două trăiri într-o minunată conștiință de sine. Era obișnuită să aibă vise dintre cele mai bizare, dar acum era ceva diferit, iar incertitudinea situației îi alimenta un sentiment acut de neliniște. Se răsuci rapid, simțindu-și trupul gata să se destrame și se trezi în fața unor scări colosale. Începu să urce alert, în timp ce o cavalcadă de gânduri, temeri, întrebări retorice îi asalta mintea haotic. Știa că frica îi va întuneca simțurile, „dar care simțuri?”, se întrebă în sinea ei nedumerită. „Cele care sunt ancorate în odaia mea? Cele prin care simt căldura așternutului și mirosul de ceară veche?”.

În acel moment, o pătrunse o senzație fascinantă de înălțare, simțea diafanul goliciunii trupesti cum o învăluie în suflul unui zbor apoteotic. Încerca din răputeri să-și controleze teama de necunoscut, mai ales că o parte din ea îi confirma că experimenta tocmai cunoscutul. Odată cu frica ce îi poseda

interiorul, își simțea trupul din ce în ce mai greu, sub presiunea unui nimb fatalist, de care nu se putea desprinde. Căzu. Își văzu brațele cum străpung aerul îmbibat de particule sclipitoare, de culoarea aurului pur, mijlocul i se arcui, iar pieptul i se ridică semeț, jinduind sărutarea înaltului. Părul i se lăsa într-o abandonare totală, căutând uniunea cu genunea, la fel ca fiecare atom din ființa ei. Se lăsa purtată pe aripile neantului, dar simțea cum o efervescentă îi pătrundea în cele mai tainice unghere al simțirii, oferindu-i pulsări extatice formidabile. „Dumnezeule, mă îmbrățișează nimicul, iar eu am totul...”, murmură într-un suspin prelung.

Într-o clipită, retina îi fu cu putere izbită de imaginea grinzilor de lemn ce ieșeau îndrăzneț din albul tavanului. O durere cumplită îi măcina tâmpile și articulațiile, iar corpul îi era ținut sub o greutate uriașă, ca și cum o întreagă pustie de plumb i-ar fi zăbovit deasupra. „Pesemne a fost un vis...”, șopti încă adormită, după ce reuși să se miște, dezordonând și mai mult așternutul. Acele trăiri excepționale o bântuiau. Încă nu se putea deconecta de extazul zborului și misticismul coborârii. Cu siguranță, această experiență onirică depășea tot ceea ce experimentase ea până acum și îi lăsase un profund zbucium interior. În ființa ei se cristaliza o năzuință din ce în ce mai fulminantă, răvășindu-i toate simțurile sub impulsul de a se ridica și părăsi iatacul. O nevoie interioară îi seducea mintea lasciv și incontestabil; ceva o chema și resimțea totul la fel de conștient și minuțios cum resimțise și în vis. Probabil că încă visa și nu își dădea seama, probabil era captiva unei lumi fictive, ce o determina să se dezlănțuie într-un mod euristic și înălțător. Dumnezeule, chiar dorea cu aviditate să se dezlănțuie, să fie liberă, să fie fericită și

acea chemare interioară părea a-i oferi toate răspunsurile de care avea nevoie.

Moleșeala somnului contrasta acut cu furtuna din inimă. Se ridică hipnotizată, nu știa de ce și unde, dar știa că trebuie să plece. Talpa i se afundă în lâna moale a covorului, așa cum întunericul se afundă în lumină, cerșind nesfârșitul. Făcu câțiva pași, dar avea impresia că încă plutește și că zvâcniri de aer îi străbat fața. I se părea că toată mobila privea prin ea ca printr-o arătare translucidă, iar un cordon invizibil o lega insistent de pat. Cu siguranță, mintea îi era foarte jucăușă în noapte aceea... Mai făcu câțiva pași spre ușă, când un fir de lumină argintie flutură la picioarele sale. Se uită nedumerită împrejurul său, însă... nimic. Atunci privirea îi căzu pe tânăra care încă dormea senină în pat. Impactul propriei imagini o cutremură. Începu să-și atingă frenetic chipul, căutând ceritudinea propriei materializări. Își simțea pomeții proeminenți sub degetele reci și tremurânde.

„Pe Anubis, ce mai vis!!!”, își zise. Răsufală ușurată, se întoarse atât de rapid încât părul i se legănă alert pe fruntea soldurilor.

— Iseliin..., se auzi un suspin prelung ca o ispitire ce îi ținut timpanul.

Împietri. Toate simțurile se concentrară pe acea voce atât de familiară.

— Iseliin... Iseliin...

Îi tânjea fiecare vibrație; cu cât se apropia, cu atât o dorea mai tare, mai aproape... Rămase cu privirea fixată pe ușa iatacului, savurând mirosul tot mai pregnant de sulf, îmbălsămând-o și pregătind clipa celui chin fericit ce avea să vină... Un fior boreal îi izbi ceafa, îi simțea în toată deplinătatea respirația lină ca o adiere tânără de seară. „Ce contrast...”, își zise. „Am Siberia în iatac, iar în cuget Levantul!”. Ecouri pierdute și regăsite o împresurau cu totul,

amplificând și mai mult acea letargie. Nu îndrazni să se întoarcă, dar își aruncă privirea în oglinda de lângă ușă. Atunci... îl văzu. Părea un soare răsărit din negura vremii, iar pletele blonde îi încadrau ovalul albicios, la fel cum razele îmbrățișează suflarea. Era atât de frumos... atât de nimicitor... atât de aproape.... O contempla impasibil, doar o licărire ardentă a ochilor de un turcoaz înverzit îi trăda simțirea.

— Iseliin... am venit..., murmură prelung vocea profundă a bărbatului, apropiindu-se și mai mult de ceafa ei.

— Eu sunt Elena, nu Iselin! Spuse rătăcită cu ochii în adâncimea chipului cu plete aurii din spatele său, reflectat în oglindă. Ea știa că venise vremea să afle... totul...

— Este... un vis? Îl întrebă cu glasul ușor nesigur, fixându-l în oglindă.

El îi întoarse un zâmbet cald, știind că avea să înțeleagă până la urmă.

— Visul ești tu, Iselin, iar eu sunt dincolo de poartă. Am venit să-ți deschid drumul. Urmează-mă!

— Te văd, te simt, dar ești deasupra-mi... Cum să te urmez? Plus de asta, eu sunt Elena, ce nu înțelegi?

— Înțeleg că mă tânjești, îți doreai să vin, m-ai chemat, în cugetul tău o știi...

Fata oftă, închizând genele prelung, iar el se apropie și mai mult de urechea ei.

— Hmmm... Imaginează-ți un lac, ca acela din Șapte Cetini, Iselin, îi spuse el cu o voce scăzută. E ca o roată, nu-i așa? Dacă arunc o piatră, cumințenia lui va fi pângărită de unde ce vin și se duc într-o devenire neîncetată, până în ceasul cel din urmă. Imaginea lor te cuprinde cu

totul, te scufundă în umbra adevărului. Ei bine, Iselin, lacul e creația, piatra e karma, iar undele sunt pieritorii, oamenii în iluzia propriei lor plăsmuiri. Nimic nu e ceea ce pare, lumea asta e o iluzie, o copie a realității absolute. Elena e o plăsmuire, Iselin! Toate cele din juru-ti sunt doar deșertăciune, supuse recurenței și karmei.

— Vrei să zici că eu nu exist cu adevărat? – întrebă surprinsă tânăra.

— Tu exiști ca Ființă, ruptă din Monada divină, atât. Ai rostul tău aici, însă trebuie să destrami visul și să intri pe poarta pe care ai ieșit, înțelegi? Fă drumul, Iselin!!!

— Ce e dincolo de poartă?

— Dincolo e Răspunsul... Cel pe care-l cauți...

— Dar..., nu-mi amintesc poarta, spuse ea cu regret nemărginit. Cum o să aflui Răspunsul la această chemare ce-mi copleșește străfundul și-mi tulbură somnul?

— Firește, urmându-mă! În clipa aceea, bărbatul îi strânse umărul cu putere, ca și cum toată siguranța și încrederea din lume s-ar afla contopite în palma sa.

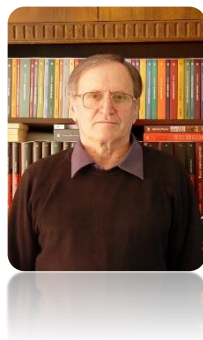
— Stai!!! Stai, îți spun! Se întoarse ca trăznită de fulger spre tânăra care încă dormea sub baldachin. Nu mai înțeleg nimic... Dacă eu sunt aici, și tot eu sunt acolo... atunci... cine sunt eu?

— Tu ești Esența!

„Mdaa..., acea Esență”, murmură în sinea ei... luminându-se dintr-o dată totul...

— Iar tu... ci... cine ești tu? Îl întrebă năucită, dar în același timp aproape sigură de ceea ce avea să-i răspundă.

— Eu? ... Eu sunt sufletul tău! Urmează-mă!

*Poesis***Geo GALETARU****REVERENȚA TĂCUTĂ A FRIGULUI**

liniștea curgând prin venele amiezii:
o ciupercă atavică
un rictus al unei fericiri grațioase

tabieturi de aur la masa trufașă
a zeilor de carton
inima ta ghicește încă rumorile crinului
inima ta e un pumn de petale rănite

numără-i bătaile victorioase
spune-i despre gloria umilitoare
care o pândește din anotimpul fiarei

nimic mai mult
decât reverența tăcută a frigului

NIMIC NU E PERFECT

nimic nu e perfect
nici ziua aceasta nu încape într-o butadă festivă
nici zodia privighetorii nu calcă pe urmele amneziei de sezon
un alt labirint în preajma axiomei dezlănțuite
exactitatea gestului ca un călău ubicuu
când vine țărnul într-o întâmplare cu orbitele goale
și viața face lipa-lipa prin coridoarele iernii
acolo răsare un deget de piatră în pauza dintre tăceri
o ultimă respirație alungă polenul din cântec
numic nu e perfect
utopiile înfloresc în sângele tău ca fluturii

OGLINDA ACEEA STRĂINĂ

mai apoi
trenul trecea prin surâsul tău
“așa se scrie istoria”
îmi șoptește vecinul de la 3
lipa-lipa pe coridoarele memoriei
acolo urlă un câine emancipat
uitat de toate filosofiiile veacului
(intangibila fascinație a zilei de ieri
care se gudură la picioarele zeului nepăsător)
ia și bea acest pahar al amărăciunii
al înțelepciunii ce trece ca o cometă
prin bazarele neamului

vom mai rămâne o clipă în amiaza neputincioasă
să ridicăm istoria pe soclul ei desuet
căci
„așa se scrie istoria”
(pe dulcele pergament al nimicului
unde nu e durere nici întristare
ci doar oglinda aceea străină și mare
în care plutește umbra piticului)

AȚI GREȘIT

iată că ați greșit
ni se spune de pe margini
iată că ați făcut pasul acela
în afara jocului
în afara regulii care
stabilește noua valoare a lui pi
mărimea corsetelor de oțel și
anatomia surâsului din zori
da ați greșit
și asta nu vi se va ierta
în ruptul capului
și nici în ruptul oaselor pe roată
e un miracol
cum de mai îndrăzniți
să mergeți pe stradă
cu capul descoperit

NUMAI O SINGURĂ DATĂ

cu moartea și altă moarte venind peste noi
 cei care trecem pe marile bulevarde ale redempțiunii
 (o frunză altruistă preamărind arșița fragmentului
 în aceste mecanisme vitale care dislocă onomatopei și solștiții)
 „nu-mi spune una și alta, du-te acolo
 unde cad apele pe lângă umerii prigonitorului”
 vocea sa ca o fărădelege șerpuitoare
 prin camere prin regnurile umilite de ferocități albastre
 cu moartea și altă moarte venind peste noi
 adunați din cotloane obscure din iluminări tardive
 (cheia plânge în zadar, copile, ia-o și vino
 în casele din care cineva încearcă să plece)
 cu moartea și altă moarte venind peste noi
 și numai o singură dată numai
 o singură dată

DEASUPRA VOM ȘTI

mersul pe sârmă ca o
 hrană despotică
 ești cel care trece linia
 și tăcerea nu e cu tine
 doar această respirație
 însingurându-te și venind ușor
 cu pași altruști dar nimeni nimeni
 cu frumusețea alături cu
 inima roșie a fricii
 același craniu de dimineată
 ca zborul simplu al cuiva
 nu mai vorbești ești mobilizat de
 căldura de dinainte de umbră
 ca și când
 o groapă lângă un înger
 mersul pe sârmă mersul pe
 diagonala corpului o escapadă
 revolută în micile alveole
 ale vântului și deasupra
 vom ști doar ce este sufletul

Cenacul de la Roma – o societate literară românească în capitala Italiei

Mariana CORNEA

Oricare dintre noi, călătorind prin alte locuri, a avut dorința să vadă, să cunoască alte culturi și elemente de civilizație. Câți dintre noi și-ar fi imaginat în urmă cu două sau trei decenii faptul că, nu din plăcere, nici din curiozitate, vor ajunge să trăiască pe pământuri străine?

Emigrant este cuvântul pecete sau blestem, uneori și curaj, pentru noi cei care, luând calea pribegiei prin toate colțurile Europei, fără să uităm o clipă țara de unde am plecat, ne ține într-o continuă luptă să ne păstrăm identitatea, să ne rămână cât mai puțin alterate tradiția, obiceiurile, dar mai ales golul pe care-l simțim zi de zi. Golului i se poate spune dor sau...?

Cu dorința să aibă și aici la Roma viul spiritului autentic românesc, un grup de oameni inimoși scriu o frumoasă istorie a ceea ce înseamnă să uiți măcar o dată pe lună suferința înstrăinării, trăită când latent, când pregnant.

Mâna aceasta de oameni simpli se adună lunar într-o sală de teatru unde se manifestă literar întâi de toate, apoi adună și momente dedicate altor forme ale artei românești. Pilonul și organizatorul cenacului este scriitorul Valeriu D.G. Barbu. El nu va vorbi niciodată de contribuția sa la activitățile noastre, nu din prea multă sfioșenie sau din falsă onestitate, ci pentru că întotdeauna a

susținut ideea că noi, membrii cenacului, suntem puterea lui. Hotărâtă să îl iau prin surprindere i-am propus președintelui Cenacului de la Roma, Valeriu Barbu, o întâlnire în oraș la o cafea pentru un motiv oarecare, fără să îi spun că am acceptat să scriu despre și cum asociația noastră a devenit cumva un promotor al culturii românești aici la Roma. Nu întâmplător am făcut acest lucru, scriitorul Valeriu D.G. Barbu care iubește concretul cu siguranță va vorbi cu entuziasm și claritate despre cenacul, despre cultură.

Mariana Cornea Valeriu, cum s-a format cenacul?

Valeriu Barbu *Cenacul nu s-a format nici acum, cristalizarea va dura câțiva ani buni, este însă aspirația lui și asta o trăiește fiecare dintre cei care vin la edițiile și la evenimentele sale.*

M.C. Ce definește mai mult cenaclul?

V.B. Se poate vorbi deja de un curent literar al celor care scriu aici, dar și de un gust anume pentru aceia care citesc, zic asta fiindcă la noi au mai multă valoare cei care citesc, iar gustul lor pentru o anumită literatură, numită cândva de un editor și anume, Claudia Minela, ca fiind „emigrantismul”, adică un scris mustind de sensuri biografice vizând trecutul și, inevitabil, nostalgia și nu mai puțin protestul, să nu mai vorbim și de ușoarele accente influențate de cultura țării unde se află, în speță cea italiană.

M.C. Valeriu a venit la această întâlnire însoțit de un prieten și coleg de cenaclu, tânărul Alexandru Popescu, să-l întrebăm același lucru: Alexandru, ce anume definește cenaclul?

A.P. Iubirea sănătoasă pentru identitatea națională. Zic sănătoasă pentru că e lipsită de orice sentiment naționalist ori romantic pentru patrie. Cenaclul promovează iubirea și păstrarea amintirii țării noastre nu pentru că ar fi cea mai bună în absolut, ci pentru că mă definește pe mine ca om, din punct de vedere cultural.

M.C. Ideea creării unui cenaclu a fost cumva căutarea unui ceva pierdut printre străini?

V.B. Ori de câte ori am ocazia zic asta: „**nu poți pretinde să ai aripi și totodată și rădăcini**”, ne asumăm rolul de dezrădăcinați și mișcăm din brațe, muncind pe aici, imaginându-le aripi... Ideea unui cenaclu nu privește actualitatea, ea ține de cei cărora le este destinat și aparține de drept acestui cenaclu, copiii de mâine, cei care vor avea nevoie aici de un refugiu de românităte.

Inițial cenaclul a fost un nepopulat grup pe Facebook, speram să se alăture ideii vreun iubitor de carte. Și, iată, astăzi suntem câțiva!

M.C. Cum au fost începuturile?

V.B. Cum spunea Blaga, „orice-nceput se vrea fecund, risipei se deda Florarul”, aveam primii oameni la cenaclu cu mult entuziasm și... puține condeie autentice sau adevărați împătimiți ai cititului. Entuziasmul nu este rău de loc, dar să pretinzi că ești scriitor și să nu citești mai nimic este ceva grav. Să nu mai vorbim de vanitatea fiecăruia! Astăzi avem cumva invers, s-au strâns oameni care știu (de) carte dar entuziasmul este o variabilă, ba țintim prea sus, ba puține resurse bănești pentru proiectele care ne-ar ajuta (și treaba asta cu banii doar fiindcă suntem încăpățânați să rămânem o societate literară absolut neatârnată).

O parte dintre cei cu care a pornit acest cenaclu astăzi au propriul drum. Au venit alții, cu o mai bună aplecare asupra conceptului de împreună într-ale literaturii, una cu alta, putem spune fără falsă modestie că trăim în armonie atât creativă cât mai ales ca oameni, nu prea mai avem mofturi, ci doar proiecte.

Problemele s-au mai rezolvat atunci când am înființat un cadru legal pentru grup, o asociație non-profit, ceva democratic ca structură, dar foarte rigid ca statut.

M.C. Ce vrei să spui prin rigid, referitor la statut?

V.B. Ajunge să-l citești sau recitești, bănuind că nu l-ai semnat de-a oarba când ai aderat ca membru al asociației, că se observă limpede liniile care au rolul să formeze o tradiție și nu avantaje cuiva, să ajungă în vreme ceea ce trebuie, locul unde tinerii de mâine descoperă o limbă și o cultură aparținând

trecutului, țării părinților lor care, din nefericire, nu vor mai fi pe atunci decât în amintiri. Iertat să-mi fie pesimismul, dar așa observ că se prefigurează o disoluție a tot ceea ce este autentic românesc.

M.C. Ce a însemnat până acum un cenaclu și prin ce s-ar deosebi de ceea ce fac alte grupuri comunitare?

V.B. *Sunt numeroase grupuri, bine că sunt, Slavă Domnului, unele chiar fac lucruri foarte bune, important este că se încearcă oarece frăție pe ideea de apartenență la un popor, chiar dacă mai sunt și rătăcirii sub interese anume. La noi, la Cenaclul de la Roma, nu frăția este ținta și nici atât elitismul, este pur și simplu o societate literară care promovează cartea, cuvântul scris, se caută autenticul și mai ales respectul pentru marii scriitori din trecut. Cele spuse acum se reflectă în fiecare activitate a CDR: edițiile lunare, edițiile speciale mai ales, fiindcă oaspeții, personalități ale literaturii actuale, ne-au făcut onoarea să ne viziteze și să facem împreună programe literare din care am învățat fiecare.*

M.C. CDR, simbol sau interese... surprize ticăloase?

V.B. *Nu poate fi un simbol fără să fie ceva care să îl semnifice, deci apare întâi semnificația din care izvorăște un simbol, așadar, cenaclul este o aspirație, cum spuneam mai înainte, voința de a lăsa ceva viitorimii, viței românești care se ițește aici la Roma din părinții români emigrați. Suprizele vor fi mereu și sperăm doar cele bune, asta depinde mai întâi de Voia Domnului și de consecvența celor care cu timpul vor apăra acest cenaclu și îl vor duce mai departe.*

M.C. Integrare sau conservarea românismului?

V.B. *Integrarea este o chestiune absolut individuală și nu se poate vorbi niciodată că acest cenaclu poate contribui la așa ceva. Apărarea identității românește ar fi un ceva ideal, depinde cât de tare ne mai pasă de faptul că suntem veniți aici dintr-o țărăină binecuvântată, România.*

M.C. O întrebare pentru Alexandru Popescu, ce-o să faci peste 20 ani când, hai să ne imaginăm un scenariu coșmaresc, deși poate chiar posibil, nu va mai fi literatură?

A.P. *O să fac poezie.*

M.C. Poezia se face sau vine așa?

A.P. *Este o „împreună-lucrare” se fac condițiile creării ei – poetul doar stă!*

M.C. Valeriu, să vorbim și despre fapte. Ce s-a petrecut până acum în acest cenaclu? Care ar fi proiectele imediate sau de lungă viziune?

V.B. *Păi faptele să vorbească despre noi, nu noi despre ele!... Acești oameni, cu bune și cu rele, din rândul cărora cu smerenie fac parte, au reușit să urnească acțiuni culturale care „se visează” să ajungă tradiție aici la Roma: „Poezia Vie”, care este un proiect marca Asociației Culturale Direcția 9 București; Ziua Culturii Naționale Românești; Ziua Mondială a Poeziei. Lansări de carte, prezentarea unor autori din România, lecturi din autori clasici români și universali, debutul unor tineri poeți, dezbateri literare și câte altele. Pentru viitorul imediat „uneltime” un festival care să adune cele mai autentice opere și desigur, pe autorii acestora, tineri români din întreaga lume. La toamnă plănuim o tabără de literatură românească la Roma și, să nu uităm, în fiecare lună decembrie apare anuarul tipărit, o carte colectivă care este oglinda literară a anului abia*

scurs, acum ne-am afla la a treia ediție. Mai încolo, vom vedea, ne rugăm Domnului de sănătate și pace, inspirație și armonie. Acum, iartă-mă, cum vezi, nu mă lasă grijile, am astăzi încă trei lucruri de făcut și, după cum probabil ai observat, telefonul meu mă trage de mână, trebuie să plec, ne-om mai juca de-a interviul altădată, acum scuză-mă, a!, nu uita, te rog, ne vedem duminică la lansarea de carte, apoi cealaltă avem ediție, poate ne aduci ceva din ce ai mai citit zilele astea, bine?

Valeriu D.G. Barbu abia plecase și deja îmi era dor de simplitatea vorbelor de căldura privirii de glumele sale... Când vezi omulețul acesta plin de viață care pentru câteva nopți nu a dormit doar pentru a citi două cărți, gândești de unde atâta vitalitate?!

Un pachet de nervi cu doi ochi iscoditori, cu vivacitatea unui scatiu, se scrie singur pe memoria ta, chiar dacă tu nu vrei. Îmi va fi dor de nebunia lui pentru

că de fapt frumoșii aceștia nebuni, nebuni ai Romei s-au îndrăgostit de cuvânt... citește, citește și iar citește... cum ne bate Valeriu la cap, ediție de ediție, a devenit slogan al nostru, ne deschide fereastra spre o infinitate...

Cenaclul de la Roma – mărturie vie a ce înseamnă străduința și stăruința pentru a construi cumva un viitor... când, bătrâni fiind, ne vom aduce aminte... cât de frumoși eram. Alexandru, la o ediție a cenaclului, mă întreabă: — Ce mai scrii? Zic: Nu mai scriu... citesc. Alex: E bine ce faci.. Eu: Am multe cărți! Alex: Le-ai citit pe toate? Eu: Zic... aproape... Alex: Dacă spunea **nu virgulă pe toate**, îți spuneam „Bravo!” Iată, așadar, tinerii noștri: calitate, meditație, valoare și nu cantitate. Acum sunt liniștită... ceea ce noi am început va încăpea pe mâini bune și... în cetatea eternă vom fi amintiți și astfel, înveșniciți prin faptele noastre. Numele nu contează, ci opera, cum mereu ne amintește VdgB-ul.

3 iulie 2012 – a murit, la Reșița, prozatorul SEBASTIAN PANAIOT (n. 15.03.1949, Iancu Jianu, Olt)

3 iulie 1923 – s-a născut, la Caracal, prozatorul NICOLAE PAUL MIHAIL (m. 19.03.2013, Sinaia)

4 iulie 1941 – s-a născut, la Stoenеști, Olt, poetul și gazetarul VIRGIL DUMITRESCU, pe numele adevărat VIRGIL DUMITRU

5 iulie 1868 – s-a născut, la Slatina, institutorul și istoricul GEORGE POBORAN (m. 11.10.1925)

5 iulie 1944 – s-a născut, la Slatina, prozatorul, poetul și publicistul PAUL DOGARU (m. 8.04.2012)

6 iulie 1939 – s-a născut, la Strejești, Olt, istoricul MARIN FLORESCU (m. 25.03.1986, București)

8 iulie 1968 – a murit, la București, prozatorul și eseistul PETRE PANDREA (n. 26.06.1904, Balș)

9 iulie 1913 – s-a născut, la Slatina, istoriograful, traducătorul și eseistul TRAIAN-MIRCEA BIJU (m. 1989)

11 iulie 1946 – s-a născut, la Fălcoiu, Olt, CORNEL RUSU, filolog, publicist și gazetar

16 iulie 1939 – s-a născut, la Slatina, poetul și eseistul CAIUS TRAIAN DRAGOMIR

20 iulie 1874 – s-a născut, la Celei-Corabia, istoricul și teologul NICOLAE DOBRESCU (m. 23.07.1914, București)

22 iulie 1936 – s-a născut, la Găneasa, Olt, istoricul literar VASILE SANDU

23 iulie 1951 – s-a născut, la Corabia, sculptorul EMILIAN NUȚU

23 iulie 1953 – s-a născut, la Cireașov-Slatina, poetul și publicistul CONSTANTIN SORESCU

Universalialia

Saverio BAFARO

Prezentare și traducere: Costel DREJOI

SAVERIO BAFARO s-a născut la Cosenza, în data de 24 noiembrie 1982. Îi place să spună că trăiește între Umbria și Roma.

A publicat volumele: POESIE ALLA MADRE /POEZII PENTRU MAMA (Rubettino, Soveria Mannelli - 2007); EROS CORALE/ EROS CORAL (e-book pe www.larecherche.it - 2011); POESIE DEL TERRORE/ POEZIILE GROAZEI (La Vita Felice, Milano - 2014) – carte finalistă a Premiului Pontedilegno în anul 2015.

Versurile sale au apărut în revistele literare: „Poeti e Poesia”, „Fermenti” și pe blogurile: „Poesia2punto0”, „La poesia e lo spirito”, „Poetarum Silva”, „L’Estroverso”, „Carteggi Letterari”.

În prezent e redactor al revistei de poezie „Capoverso” și colaborează cu [saiul „Postpopuli”](http://www.postpopuli.it).

Versurile ce urmează fac parte din volumul POEZIILE GROAZEI și apar pentru prima dată într-o traducere românească.

BAIA DE SÂNGE/ BAGNO DI SANGUE

Intru în apa sfântă
să mă spăl de tot sângele
nesfârșite omoruri și sinucideri
urcă și coboară scările

INVECTIVĂ/ INVETTIVA

Au luptat multă vreme
împotriva viermilor uriași
devenind și ei la rându-le
bale și rugină

FANTOME LIVIDE.../ LIVIDI FANTASMI...

Fantome livide
veghează
asupra veacului nelocuit

TRANDAFIR NEGRU.../ ROSA NERA...

Trandafir negru
 temniță de lumină
 voi depune pe piatra ta funerară
 semnul nespusului ce ne chinuie

ESTETICĂ NON-ARISTOTELICĂ/ ESTETICA NON-ARISTOTELICA

Noi cei care-am ales Urâtul
 și-am citit pe dos cartea Stagiritului
 cunoaștem urmările
 armoniei schimbate-n dezechilibru
 ale tihnei schimbate-n neliniște
 ale seninului schimbat în întunecime
 ale ordinii schimbate-n haos
 ale simetriei ce nu mai există
 ale proporțiilor nesocotite cu bună știință.

O CRUCE DE FOC.../ UNA CROCE DI FUOCO...

O cruce de foc
 mă trezește
 în miezul amar al Noptii
 coajă de-ntuneric
 cu suflarea grea și răzlețită
 în flacăra de petrol
 arde pe vecie speranța
 de-a vedea din nou carnea trăind

Octavian DOCLIN

Numele, numele

Îi mai rămăsese
o singură cale
de a căuta Cartea
mult visată
între sub-Pământ și Cer
de găsit nu putea fi vorba
decât atunci când va fi sigur
că știe numele celui
ce o scrisese
începu astfel să caute
mai întâi întrebând
pe cei vii dacă știau
dacă au auzit
de vreun eventual cititor
al Cărții desigur mort demult
se pare că veni vestea
mai era chiar unul în viață
care deținea secretul numelui autorului
o dar cum să mai ajungem azi
și cu ajutorul cui
în îndepărtata Teopia
și cum anume
și-i veni în minte un singur nume
Teop El-Teopa.

Ursitoarea

Va avea nevoie de suferință
de voluptatea durerii
ca de laptele de mamă
i se ursise
pentru a putea încerca preoția
însă prea de timpuriu trăindu-le
simți mirosul celor spurcate
și deveni el însuși
medicul suprem
slujindu-le de fapt
până la capăt.

Încheietura

Lui Paul Aretzu

Dar fiecare din cele în pârgă
trebuie să aibă legătură
cu capul cortului Stăpânului
cum un roi de viespi vuind
și cu mâna care scrie
putrezind în sudoare
să se poată înfăptui încheietura
numai așa
poema crește puternică
și înțelepciunea rădăcinii
propovăduită prin gura Scribului
în singurul Templu al Domeniului
devine pastorală rugăciune
în Sărbătoare.

Uzurparea

Dormea gol pe blănuri
cu lână de aur (de pădăii)
visând turmele de stele căzând
profețind ziua treaz fiind
sfârșitul lumii cuvântului
nu bănuia măcar
că în curând se va ivi
cel nenumit ca împărat
să repună în drepturi
dându-le libertate deplină
celor ce
n-au a-grăit vreodată.

Rostirea. Înfațișarea

„Eu nu sunt decât pacientul lui Dumnezeu”
a rostit cu emfază cândva
acum aflându-se în pragul prăznuirii
unei mari Sărbători
a Firii bătute
scormonește printre cuvintele uitate
alergând de la unele la altele
tot așa cum poporul furnicilor

prin mușuroiul crescut la vedere
 expus botului umed al câinelui
 înfuriat de atâta fugă
 sub ochii lui lăcrămoși
 ori cum roiul de viespi
 năpustit pe coaja bradului din pădure
 despicând-o și îndulcindu-se
 vai doar cu lacrimile mierii amare
 și cu bobite de cristal de rouă
 de pe ciuperci otrăvitoare
 acum își amintește că rostirea aceea
 i-a plăcut atât de mult prietenului său
 poetul stăpân peste Domeniul Ticfaniei
 încât a plecat cu ea îngânând
 pregătit pentru înfățișarea de mult așteptată totuși
 și el este pregătit de plecare
 și de o astfel de înfățișare
 la o altă Sărbătoare nemaitrăită
 a semințelor a roadelor
 așteaptă la pândă rezemat cu fruntea de piatra Eben-Ezer
 în Pustiu înflorit.

Nimic nu e

Atunci
 Poetul văzând acestea toate
 a cules cu mâna răbdătoare
 toate cuvintele în putrezire
 ale poemului
 și le-a dus împrăștiindu-le
 prin Cortul poemei
 și astfel s-a născut o nouă lege
 a darului fără de plată
 numai așa a putut a lua Scribul aminte
 mai târziu dar nu atât de târziu
 că nimic nu e întâmplător și liber
 în Cuvânt.

Cuvinte vechi în sintagme uzuale

Maria IONICĂ

La o astfel de reflecție, cvasiparadoxală, ar putea incita constatarea unui fapt și întrebarea adiacentă: cum de au înfruntat secolele, agățate în expresii bine știute și frecvent întrebuințate, arhaisme care, singure, au semnificații vag approximate de vorbitorii limbii române contemporane?!

Aparținând grupului italic (mai exact: subgrupului oriental al limbilor romanice), româna, numită în lingvistica comparată *dacoromână* sau *dialectul dacoromân*, este o limbă indo-europeană. Situată pe locul al cincilea (în funcție de numărul vorbitorilor), în urma italienei, spaniolei, francezei și portughezei, se dovedește a fi cea mai unitară și mai conservatoare dintre cele zece limbi romanice, majoritatea problemelor gramaticale și mare parte din fondul principal lexical moștenindu-se din limba latină.

Un rol important în configurarea graiului strămoșilor noștri l-a avut și influența slavă, dată fiind migrația triburilor care, asimilând aproape complet populația romanizată sud-dunăreană (*vlahi*), au traversat teritoriul României de astăzi. Dar, cu toate că slavona a fost aici, până în secolul al XVIII-lea, limbă oficială și a dat noii limbii foarte multe cuvinte, aceasta nu i-a afectat caracterul romanic. Dimpotrivă, pătrunderea slavilor de la sud de Dunăre și stabilirea lor pe aceste meleaguri constituie un argument

solid în afirmarea ideii că limba română era deja formată pe la anul 600 d. Hr.

În timp, la influența slavă s-au adăugat altele: greacă, maghiară, turcă, germană ș.a. „Mi-au dat și alții sânge și cuvinte“... , nuanța Geo Dumitrescu acest adevăr, științific, în poemul *Inscripție pe piatra de hotar*, abordând într-o manieră originală sentimentul apartenenței etnice, fără obișnuitul orgoliu naționalist-patriotard.

Începând cu secolul al XIX-lea, au pătruns în limba română multe neologisme împrumutate din alte limbi romanice, în special din franceză și italiană. Ca atare, unele cuvinte de origine latină au reintrat în limba română prin așa-numitul proces de relatinizare. Evident că prima etapă viza prioritar nucleul lexical (vocabularul fundamental). De obicei, cuvântul vechi (și popular) rămâne ca substantiv, iar neologismul a intrat cu statut adjectival (*frate/fratern*, *apă/acvatic*, *deget/digital*, *înger/angelic*, *frig/ frigid*, *ochi/ocular*).

Datorită (din cauza?) tehnologiei moderne (tinzând să devină un fel de memorie *externă*!), în ultima vreme au intrat (și continuă să intre!) în limba noastră (și nu numai!) multe cuvinte împrumutate din engleză (*meci-din match*, *tramvai-din tramway*, *manager* etc., etc.). În ceea ce ne privește, pericolul este resimțit atât de amenințător încât, cu oarecare doză de ironie, amară, se face

deseori vorbire despre o bizară... romgleză.

Căci, dacă odinioară, elementele provenind din alte limbi se conformau, în general, normelor *DOOM*-urilor, după 1990, în pofida recomandărilor Academiei Române și a *Legii Pruteanu - Legea de protecție a limbii române** (promulgată abia în decembrie 2004), cuvintele englezești sunt scrise ca în limba de origine (*mall, service, computer* etc.). Refuzul de a *româniza* cuvintele străine era (și mai este!) socotit de unii autori (v. filologul și politicianul George Pruteanu**) o formă de snobism, după cum și alții etichetează ca semn de arhaicitate adaptarea la specificul autohton. Sunt opinii care încă generează ambiguități, și în dicționare ale limbii române!

O altă chestiune insuficient clarificată ar fi aceea că româna este limbă de stat numai în România, deși se vorbește și în Republica Moldova, unde peste 80% din populație o declară însă, cum se stipulează oficial de o vreme, limbă *moldovenească*. La nivel global, se apreciază că limba română este vorbită de aproximativ 28 de milioane de persoane, dintre care cca 24 de milioane o consideră limbă maternă, 17 milioane de vorbitori (peste 90% din populație) trăind, conform recensământului din 2011, în țara noastră. Merită semnalat și faptul că româna este limbă oficială sau administrativă în câteva comunități și organizații internaționale, precum Uniunea Latină și Uniunea Europeană,

fiind una dintre cele șase limbi oficiale ale Provinciei Autonome Voivodina (din Serbia), și regăsindu-se printre cele 24 de limbi oficiale U.E. (de la 1 ianuarie 2007).

Întorcându-ne la titlul articolului, subliniem că un ajutor important în descifrarea sensului anumitor cuvinte și expresii îl reprezintă cunoștințele despre alte limbi, latina situându-se în primul rând.

Ramură a lingvisticii care studiază originea cuvintelor unei limbi, etimologia este o disciplină foarte interesantă, oferind numeroase surprize. Pe lângă vinovat-nevinovat de simpaticele cazuri de etimologie populară, mai vechi („boliclinică“, „stomacologie“ ș.a.) sau mai noi („monstră“, „concluzie intestinală“ etc.), sunt exemple de etimologie multiplă, după cum și cuvinte cu forme apropiate pot avea etimoane diferite. De pildă, chiar dacă semnificația „în zadar/inutil/fără rost“ a locuțiunii adverbiale „în van“ este arhicunoscută, ar fi util de știut că adjectivul latinesc „vanus, vana, vanum“ însemna „gol“. Dar substantivul feminin „vană“, provenind din germanul „Wanne“, denumește un vas mare (de tablă, de lemn, de faianță etc.) pentru îmbăiat sau (rar) pentru spălat rufe; cadă; dispozitiv montat pe traseul ori la capătul unei conducte, care servește la deschiderea, la întreruperea sau la reglarea circulației unui fluid.

Uneori, deși sensul expresiilor este bine stăpânit, mai puțin explicitați ar fi termenii în jurul cărora acestea s-au

* Cele 12 articole ale proiectului inițiat de senatorul George Pruteanu, depus la Biroul Permanent al Senatului României la data de 10 nov. 1997, prevedeau dispoziții nuanțate și amenzi consistente pentru o serie de contravenții (sumele încasate consacrându-se Fondului Național Cultural).

** George Pruteanu (1947-2008) a realizat și prezentat la TVR 1 emisiunea *Doar o vorbă* să-ți mai spun, care s-a bucurat de mare audiență între anii 1997-1999, reluată pentru o vreme în 2006. Scoaterea acesteia din programul tv. i-a provocat realizatorului suferințe ades mărturisite, pare-se chiar infarctul miocardic ce i-a grăbit sfârșitul.

constituit. Sugerând nepermise atitudini de intimitate față de cineva, locuțiunea verbală „a se trage de **brăcinari**“ este considerabil ajutată de un plural mai accesibil, în pofida faptului că, la modul concret, pare vădit *incomodă* „tragerea de șireturi“. Deoarece nu mulți vorbitori pot percepe similitudinea cu latinescul „bracina“ – cingătoare (derivat din „brachium“ – braț), șiret sau sfoară cu care se strângeau în jurul mijlocului izmenele, ȋtării sau cioarecii (un fel de pantaloni strâmți de lână, pănură sau dimie/ciorapi de dimie).

Printre arhaismele care *supraviețuiesc* numai în expresii se numără și germanul/polonezul (?) „ort“. Expresia familiară „a da **ortul** popii“ (cu sens de „a muri“) conține substantivul masculin învechit și popular (cu pluralul *orți*), desemnând în trecut o monedă de argint cu valoare mică, reprezentând a patra parte dintr-un leu vechi (sau dintr-un taler). *Ortul starostesc* (sau *vătășesc*) era în Moldova, respectiv, în Țara Românească, o taxă specială plătită unui staroste pentru vinul adus la vânzare în târguri***.

Locuțiunea metaforic-argotică „a-și pune **pirostriile**“ se referă la important-fericitul eveniment al căsătoriei/al așezării tinerilor la casa lor, unde vatra (partea cuptorului unde se face focul, în vechile case țărănești, suprafață plană care prelungește cuptorul în afară și pe care se poate sta sau dormi) și focul sugerează stabilitate, putând fi corelate și cu faimoasele „cununii“, diademele puse pe capetele mirilor în timpul slujbei religioase. Structura metalică a pirostriei (suportul de fier în formă de cerc sau

triunghi, susținut pe trei picioare, pe care se sprijină vasele deasupra focului) ar trimite și la duritățile existențiale, pe care le vor întâmpina și tinerii căsătoriți.

Pe de altă parte, există în limba română expresii/locuțiuni în care se regăsesc cuvinte de origine slavă. „A fi/a sta/a rămâne **priponit**“ are în componență termenul slavonesc „pripon“ (pl. „pripoane“), substantiv neutru desemnând obiecte necesare menținerii/apropierii unor animale sau ambarcațiuni de/într-un anumit spațiu: „țărăș, stâlp, odgon“.

Din aceeași arie lingvistică, bulgarul „klinče“ (cu sensuri primare de creangă în ramificațiile căreia se pot agăța obiecte, respectiv, bifurcațiile coarnelor de cerb) a dobândit, în sintagma „a căuta **clenciuri**“ spuselor cuiva, sensul figurat de „tâlc ascuns, dedesubt“.

Cum afirmam, contribuție semnificativă la impresionanta bogăție a vocabularului și expresivității limbii române au avut și limbile altor neamuri, a căror istorie a interferat cu destinul populației din spațiul carpato-danubiano-pontic. Expresia „a lega **fedeles**“, cu sensul de „a lega foarte strâns“ are ca element central adverbul derivat din substantivul neutru „fedeles“ (pl. „fedelesuri“). Ca și maghiarul „fedeles“, era un butoiăș de lemn, în care țineau apa țărării odinioară, când lucrau la câmp. În unele zone, substantivul circulă și azi independent, denumind petrecerea/dansul tradițional din ajunul unei nunți, și sugerând, ca și „pirostriile“, năzuința de uniune trainică a tinerei perechi.

Cunoscută îndeosebi din opera lui Ion Creangă, locuțiunea verbală „a trage la **aghioase**“ conține un termen derivat din

*** V. și „tot doi bani (/lei) și-un **ort**“ = „totuna, la fel de neînsemnat“.

neogrecescul „ăghios“. Substantivul neutru (cu pl. „aghioase“) provine din greaca veche, iar apariția expresiei de mai sus trebuie să fi fost înlesnită de „aghios, aghios“ („sfinte, sfinte“/„Doamne, Doamne“), cuvintele de început ale unei populare cântări liturgice. În pofida unor false interpretări (favorizate de conotațiile, adeseori vulgare, în care a fost implicat verbul „a trage“), prin „a trage (la) aghioase“ se înțelege: „a cânta monoton și târăgănat“; „a dormi“; „a sforăi“.

Câți dintre cei nemulțumiți că „nu li s-a dat nici măcar un *sfanț*“ (pentru cine știe ce servicii) mai știu că „sfanțul“ (care a circulat și-n țările române prin secolul al XIX-lea) a fost o veche monedă austriacă de argint, cu valoare mică?

Expresia „a face (a participa la) un *zaiafet*“ gravitează în jurul turcismului subliniat, termen familiar indicând, cu evidentă conotație negativă (ca și sinonimul său „*chiolhan*“), un „chef mare (cu lăutari)“, un ospăț deșănțat.

Tot cu limba turcă are legătură locuțiunea „a face (cuiva) *hatârul*“ (favoarea, plăcerea, concesiia, pofta...), iar de la interjecția învechită „aman“ („îndurare!“) a derivat substantivul neutru care a intrat în sintagmele verbale „a fi (sau a ajunge) la *aman*“ - a fi (sau a ajunge) la mare strâmtoare, „a lăsa (pe cineva) la *aman*“ - a părăsi (pe cineva) când are nevoie de ajutor.

Dacă substantive ca „*zaiafet*“, „*clenci*“ (ramuri tăiate/rupte la pomi) sau „*hatâr*“ circulă și independent sau în alte contexte (v. „de *hatârul* cuiva“), regionalismul „*hac*“, substantiv neutru (pl. „*hacuri*“) provenit din ucraineanul „*hak*“ -

„cui de fier care se bate iarna în talpa încălțăminteii sau la potcoavele cailor, ca să nu alunece“****, nu poate fi lesne extras din construcția „a-i veni (cuiva sau la ceva) de *hac*“, ceea ce presupune a găsi modalitatea de a face inofensiv pe cineva sau ceva care provoacă nemulțumiri.

Există și expresii idiomatiche despre originea cărora filologii nu au ajuns la unison, dată fiind evoluția sinuoasă a unor cuvinte. Cu etimologie necunoscută****, substantivul feminin „*tânjală*“ (pl. „*tânjeli*“), denumind un fel de proțap (dispozitiv confecționat din lemn pentru a prinde o a doua pereche de vite în jug sau pentru a lega de acesta unelte agricole/a transporta greutăți mari), a intrat în construcția verbală „a se lăsa pe *tânjală*“. De la animalele de tracțiune care, în poziție secundară, se mai sprijineau pe „*tânjală*“, lăsând în seama primei perechi marea parte a efortului, semantismul a reverberat înspre speța umană cu sensul „a neglija sau a amâna lucrul“, „a lucra încet“ sau, mai rău, „a lenevi“.

De asemenea, cu toate că unii istorici ai limbii române derivă substantivul neutru „*ghes*“ (pl. „*ghesuri*“) din limba maghiară („*gyűszű*“ - degetar/„*gyeszűl*“ - a împinge), alții susțin că nu ar fi posibilă înrudirea, pledând pentru misterioasa „origine necunoscută“. Dincolo de opiniile, mai mult sau mai puțin argumentate (plauzibile!), termenul dăinuie în contextul „a-i da cuiva/inima *ghes*“, cu semnificația „a stimula/a îndemna/a îmboldi“, ca și-n exemplul „a-i da inima *brânci*“(unde cuvântul-cheie parvine din latinescul „*branca*“ - mână).

**** DEX '09.

***** Ibidem.

Întrată de mult în atenția specialiștilor, expresiva construcție „a lua în *tărbacă*”, cu înțeles primar „a da în/prin tărbacă”/„a bate zdravăn” și sens figurat de „a batjocori/critica/ironiza”, include arhaismul „tărbacă”, derivat regresiv de la verbul „a tărbăci” (var. „a tăbăci”). Învechitul „tărbacă” desemna inițial fie masa pe care tăbăcarul răzuia pieile animalelor, fie prăjina folosită la strânsul fânului. Dicționarele de arhaisme consemnează și obiceiul feroce de a doua zi după Lăsata Secului: învârtirea câinilor, pe acea masă sau cu capul în jos, până amețeau (v. și „datul în *jujeu/fujău*”, barbarism consemnat în sudul țării).

Sunt construcții în care necunoașterea exactă a sensurilor unor cuvinte, neaoșe sau preluate din alte limbi, este ușor deviată și abil mascată prin apropiere, fonetice și semantico-expressive de termeni uzuali. Femininul popular „sfară” (cu varianta „șfară”), provenit din slavonescul „skvara”, avea înțelesul de miros greu și fum înecăcios rezultat din arderea grăsimilor, de la lumânări etc. În trecutul istoric, semnalizarea cu fum constituia un fel de avertisment la diferitele primejdii. „A da *sfară/șfară* în țară”, adică „a face cunoscut un lucru” „a da de știre”, este adesea utilizată cu un substitut mult mai bine cunoscut („sfoară”), fapt favorizat, poate, și de pronunția moldovenească a substantivului: printre altele, Ion Creangă evoca în *Amintirile* sale „stâlpul hornului unde lega mama o *șfară* cu motocei la

capăt”... O interpretare asemănătoare ar putea fi valabilă și pentru locuțiunea „a tăcea *chitic*”, cu semnificația, redundantă, de a nu spune o vorbă, de a păstra tăcere deplină. Aceasta ar avea ca punct de plecare un alt regionalism fonetic, „chitic” (pl. „chitici”), nume generic pentru diferite „varietăți de pești mărunți, pui de pește, peștișor”*****.

Tot astfel, în frazeologismul „a trăi pe *spezele* cuiva” pluralul italian „speze” (v. varianta „spese”), desemnând noțiunea de „cheltuieli”, a fost substituit cu românescul „spate”, ansamblul „a trăi pe spatele cuiva” dobândind o conotație mult mai plastică.

Iar în final rămâne întrebarea: de ce au „murit”, parțial, unele cuvinte? Răspunsul nu poate fi net separat de schimbările survenite în societate și, implicit, în viațile oamenilor. Vitele mai sunt pe ici-pe colo priponite, dar au dispărut ortul și sfanțul, iar „*țăranul e pe câmp*” cu telefonul mobil la ureche (alt mod de „a da sfară”...), apa o ia gata răcită de la barul din apropiere ș.a.m.d.! Ce bărbat mai poartă cioareci sau ȋțari din țesătură groasă de lână (dimie)/pănură, și legați cu sfoară?!

A se observa că ne-au interesat, deocamdată, îndeosebi frazeologismele verbale și doar o parte dintre numeroasele aspecte asupra cărora vorbitorii limbii române contemporane ar avea îndatorirea să reflecteze.

***** v. NODEX , 2002.

Buzeștii de la Strejești, Olt

Aurelia GROSU

Țara Românească de la cumpăna veacurilor XVI și XVII trăia învolburarea marilor fapte ale lui Mihai Vodă, domnul primei uniri a țărilor române a cărei însemnătate se reazemă pe simbol și nu pe durată. A avut lângă el, chiar și atunci când nu l-au înțeles, pe feciorii marelui armaș Radu Buzea, legendarii Radu, Preda și Stroe Buzescu, aflați în fruntea marilor campanii militare, în delicate misiuni diplomatice, în victorii și în înfrângeri. Îi mai legau de domn strânse relații de rudenie: Doamna Stanca, soția lui Mihai Viteazul era vară bună cu frații Buzești, iar Preda, nepotul lor, se va căsători cu Florica, fiica domnitorului.

Oricare dintre frații Buzești ar fi putut deveni domn după uciderea mișelească a Viteazului pe Câmpia Turzii. Au voit să îl urce însă pe tronul Țării Românești pe Radu Șerban, fost paharnic în divanul lui Mihai Vodă, pe care l-au slujit cu credință dusă până la jertfă, cum se întâmplă cu Stroe. Pentru a cruța viețile oștenilor în bătălia de la Ogretin, Stroe, precum mari cavaleri medievali, se avântă în luptă dreaptă cu Mârza, tătarul socotit cel mai viteaz din tabăra adversă, rănile duelului pricinuindu-i moartea.

Poate că genealogii se vor mai sfădi pe încrengăturile familiei Buzescu, ce vine din secolul XV pe linia unor mari boieri, precum Mogoș banul, Dan (Durduca) vornicul, Manea Ghizdavăț ori marele ban Dobromir, ctitorul bisericii de

la Runcu (Grădinari, jud. Olt). Unele hrisoave ne duc către ținutul Gorjului. Alte hrisoave ne arată că o ramură a Buzeștilor, devenită cea mai cunoscută, se stabilește în satul Cepturoaia (azi Iancu Jianu) unde aveau curți și case ale căror urme se mai vedeau pe la începutul secolului XX, după cum ne spune generalul istoric P.V. Năsturel din neamul Doamnei Elina, soția voievodului Matei Basarab, de obârșie din Brâncoveni.

De bună seamă că domeniul „boierilor cepturoieni” sau „din Cepturoaia” era bine încheiat și după obiceiul vremii înalță două sfinte locașuri: unul la Cepturoaia, lângă curțile lor, și unul peste deal, într-un loc tănuit – mănăstirea Căluu, rămasă neterminată din cauza vremurilor tulburi care au pus stăpânire pe Țara Românească. Abia peste 72 de ani frații Radu, Preda și Stroe desăvârșesc lucrarea începută în anul 1516 de generația bunicului lor, Vlad banul împreună cu ceilalți doi frați ai săi, Dumitru părcălabul, înmormântat în biserica de la Cepturoaia și Balica spătarul, care se va stabili în Moldova,

după căsătoria cu Ana, sora voievodului Ieremia Movilă.

Satul Strejești intră în stăpânirea Buzeștilor în urma căsătoriei lui Radu Buzescu cu jupâneasa Stanca din Boldești, înfățișată alături de soțul ei în tabloul votiv de la mănăstirea Căluu, unde se și odihnește din anul 1590, sub o lespede din piatră decorată cu o frumoasă cruce și motive vegetale înscrise într-un cerc.

Satul este pomenit în documentele cancelariei domnești de timpuriu, cu numele de „Strizești” probabil de la un Streza, care trebuie să fi fost moșul unui neam ce conducea obștea satului. Datorită pronunției populare cu z devenit j, forma Strejești a fost apoi oficializată. Conform tradiției orale, numele satului vine de la *străja* pe care Buzeștii o aveau aici și o trimiteau în diferite zone pentru a cerceta îndeaproape mișcările vrăjmașilor.

Pe lângă partea din Strejești adusă de jupâneasa Stanca, marele clucer Radu Buzescu cumpără cealaltă jumătate de la Tudor logofătul și Dragomir postelnicul, fiii lui Lăudat logofăt din Vlădeni, pentru 1400 aspri.

În timpul domniei lui Mihai Viteazul (1594-1601) și a lui Radu Șerban (1602-1610) puterea boierilor Buzescu atinge apogeul, devenind conducătorii necontestăți ai boierimii oltene, cea care de multe ori hotăra soarta Țării Românești. În clipele de răgaz, Mihai Viteazul și Radu Șerban poposeau la casele Buzeștilor de la Cepturoaia sau de la Strejești și vânau în pădurile întinse din împrejurimi. Adesea erau însoțiți de sfatul domnesc pentru a judeca felurite pricini și a emite acte de întărire asupra unor proprietăți. Astfel, după cum aflăm din hrisoavele cancelariei Țării Românești, la 25 aprilie 1597, Mihai Viteazul întărește de la Strejești mai multe ocine Episcopiei Râmnicului și Noului Severin, iar în anul 1609 Radu Șerban reîntărește mănăstirii

Dobrușa ocinele dăruite de clucerul Radu Buzescu și de jupâneasa lui, Stanca. Documentul se încheie cu formularea: „Și am scris Eremia logofăt la Strejești, Olt, 28 zile, curgerea anilor în anul 7118 <1609>”.

Cum or fi arătat casele Buzeștilor acelei vremi nu știm. A mai ajuns până la noi casa ridicată în 1733 de un urmaș al lor, vornicul Constantin Buzescu, iar cele vechi trebuie să fi fost pe același amplasament, lângă biserica paraclis a familiei.

În anul 1610 cel mai mare dintre vitejii frați Buzești, marele clucer Radu, moare și este înmormântat la mănăstirea Căluu, gropnița familiei. Averea rămâne copiilor săi, Radu și Maria, după obiceiul vremii satul de temelie fiind moștenit pe linie bărbătească.

Banul Radu Buzescu, fiul clucerului Radu Buzescu, deține dregătoria de mare ban în timpul domniei lui Matei Basarab. Îl găsim martor pe un hrisov din 20 octombrie 1638, cu numele de „Radu Buzescu, banul din Strejești”, ceea ce însemna că locuia aici. Se înrudește cu neamul boierilor din Brâncoveni, prin căsătoria cu Ilinca, fiica vornicului Papa Greceanu, cumnatul lui Preda Brâncoveanu, nepot al voievodului Matei Basarab.

În cronică de familie a Buzeștilor un alt nume demn de amintit este vornicul Constantin Buzescu, cumnatul vornicului Constantin Știrbei. Prin căsătoria acestuia cu Despa Buzescu, satul și moșia

Cepturoaia, leagănul Buzeștilor din vechime, intră în domeniul boierilor Știrbei. La mijlocul secolului al XIX-lea, în timpul domniei lui Barbu Știrbei, moșia Cepturoaia cu tot hotarul ia denumirea de Știrbei, păstrată până în anul 1952 când i se atribuie numele haiducului Iancu Jianu, un nume simbolic, fără a avea însă vreo legătură cu identitatea locului.

Buzeștii nu vor renunța ușor la Cepturoaia și se vor isca mai multe judecăți între ei și Știrbei. Pe la anul 1781, marele vornic Barbu C. Știrbei, la judecata cu Ilie Buzescu, apăra orânduiala familiei spunând: „moșii și părinții mei cu ai dumnealui fiind tot un neam câte moșii și altele au avut le-au împărțit frățește și au căzut moșia Cepturoaia scaun și cămin în partea părinților miei și moșia Strejești în partea părinților dumnealui”. În timp lucrurile se vor așeza și Buzești își vor concentra stăpânirea la Strejești.

De la vornicul Constantin Buzescu au răzbit veacurile două zidiri care îmbogățesc patrimoniul arhitectural al județului: o biserică și un conac, situate în centrul comunei Strejești, ceea ce arată că și în vechime nucleul vetrei satului se conturase pe același perimetru.

Biserica Sf. Treime, funcțională și astăzi, a fost construită de vornicul Constantin Buzescu în anul 1733 pe ruinele bisericii unde a fost îngropat în 1648 banul Radu Buzescu, reînhumat în 1653 de soția lui Ilinca băneasa, la mănăstirea Căluu. Despre această biserică nu se cunosc date referitoare la ctitori și la anul de construire. Documente indirecte oferă indicii ale existenței locașului în 1591, când un popa Stan din „Strizești” este trecut martor pe hrisovul de întărire al unor moșii cumpărate de mănăstirea Căluu.

Vornicul Constantin Buzescu a ctitorit o biserică frumoasă, nelăsată în uitare de Comisiunea Monumentelor

Istorice, inițiativa unor ample lucrări de consolidare și restaurare efectuate în intervalul 1937-1939, cu sprijinul substanțial al enoriașilor.

Înălțată pe un plan în formă de cruce, cu turlă dodecagonală peste naos și cu turn clopotniță peste pronaos, biserica reprezintă o admirabilă sinteză a unor forme arhitecturale din secolul al XVII-lea, îmbinate cu elemente brâncovenești, mai ales în ceea ce privește decorația.

Spațiul interior impresionează prin monumentalitatea conferită atât de turla care se înalță maiestuos peste naos, cât și de coloanele zvelte din piatră, cu capiteli corintice și volute la colțuri, dispuse între naos și pronaos.

Pictura în frescă de secol XVIII, de foarte bună calitate, reține atenția prin vasta reprezentare a Răstignirii, ce decorează toată partea superioară a catapeteasmei și tabloul ctitorilor redat pe peretele de vest al pronaosului, de o parte și de alta a ușii de intrare. În dreapta, jupan Constantin Buzescu, tânăr, cu fiii Ilie și Nicolae, iar în stânga jupâneasa Maria, cu fiicele Păuna și Maria. Vornicul Constantin Buzescu are pe umăr mantie roșie îmblănită cu negru, guler mare de blană, mâneci foarte largi, atârânde, sub care se vede caftanul de culoare verde cu mâneci foarte strâmte și brâu roșu la talie. Jupâneasa Maria poartă pe cap o coafă-ișlic neagră cu fund roșu ce îi acoperă părul buclat cu cărare la mijloc. Sub mantie, este îmbrăcată în rochie empire cafenie, strânsă la mijloc de un brâu, colanul de la gât completând ținuta elegantă.

Plastica decorativă exterioară continuă principiul divizării fațadelor în două registre, separate între ele printr-un brâu flancat de două rânduri de zimți din cărămidă. Ancadramentele ferestrelor din piatră, profilate trilobat, ca și

ancadramentul ușii de la intrare, de asemenea în piatră, sunt de factură brâncovenească. Pisania, realizată cu foarte multă îngrijire, este subliniată de o friză alcătuită din frunze de acant, motiv preluat tot din vocabularul brâncovenesc.

În partea de sud a bisericii se întindea reședința Buzeștilor alcătuită din casă, acareturi și alte componente gospodărești plasate către lunca Oltului. Se mai păstrează doar casa ridicată de vornicul Constantin Buzescu în anul 1733, odată cu biserica. Casa este construită din cărămidă pe un beci boltit, cu intrare pe sub pridvor; o scară dreaptă, închisă, permite accesul la pridvorul-cerdac, adăugat mai târziu, dispus pe toată fațada principală.

Casa Buzeștilor este un martor al felului de a construi în prima jumătate a secolului al XVIII-lea, ce urmează o matrice ancestrală întâlnită în tot spațiul românesc. Planimetria, volumele exterioare, plastica decorativă sunt preluate din repertoriul arhitecturii populare și adaptate unui program mai dezvoltat.

Restaurată la începutul anilor 1990 de Ministerul Culturii – Direcția Monumentelor Istorice, casa Buzeștilor de la Strejeștii de Jos merită o mai bună îngrijire fie și numai pentru că este cel mai vechi edificiu de acest gen din județul Olt.

După moartea vornicului Constantin Buzescu, îngropat și el tot la mănăstirea Căluu, satul Strejești intră în

proprietatea fiului său Ilie ce se războiește cu boierii Știrbei pentru Cepturoaia. De la Ilie Buzescu, moșia Strejește trece în stăpânirea singului său fecior, Constantin, ultimul descendent pe linie masculină al boierilor Buzești.

Ca și înaintașii săi, își împlinește îndatorirea de a ctitori spre lauda numelui familiei. Alege o poziție dominantă în cătunul Strejeștii din Deal și în anul 1818 construiește „o biserică cu o clopotniță, cum rar se găsesc”, așa cum spunea Nicolae Iorga. În pronaos, smeritul Constantin Buzescu este înfățișat în postură de rugăciune alături de jupâneasa Ecaterina din neamul Vlădoianu, împreună cu fiicele Aristița și Elena, de o neasemuită frumusețe.

Ansamblul bisericii Sf. Voievozi se distinge prin masivul turn clopotniță, desfășurat pe trei nivele până la înălțimea de 12 m. În parterul boltit se oficia slujba de înviere sau de hram, iar camera clopotelor de la ultimul etaj este prevăzută cu patru deschideri corespunzătoare punctelor cardinale, îndeplinind și rolul de punct de observație.

Decorul exterior este alcătuit din împletituri geometrice și florale în stucatură ce împodobesc brâul median, puternic reliefat, ce înconjoară biserica și ancadramentul ferestrelor. La nivelul arhivoltei de pe latura de est a turnului clopotniță se află o compoziție decorativă elaborată, ce îmbină motivele florale și vegetale cu elemente heraldice: acvila bicefală și doi lei în poziție de atac. Stucatura a fost acoperită cu vopsea roșie pentru a spori efectul decorativ al fațadelor.

Înainte de a-i veni sorocul, slugerul Constantin Buzescu orânduiește averea primită din generație în generație și o dă zestre fiicei sale Elena, la căsătoria cu Mihalache Darvari. În foaia de zestre se făceau următoarele precizări: „Uă moșie a

mea Strejești din sud Vâlcea, ce-mi este strămoșească i-o dau toată în toate hotarele ei cu câte alte hotare sub altă numire vor mai fi adeogate lângă Strejești, cu toate acareturile ce sunt făcute și când i vor mai putea face. Însă jumătate să o stăpânească după ce se vor săvârși cinstitele cununii, iar după moartea mea... această moșie Strejești să fie nestrămutată fiindcă este a mea părintească și ca un stăpân ce sun pe dânsa am voit și am dat-o întreagă fiicei mele Elena”.

Vechiul și puternicul neam al Buzeștilor este continuat de familia Darvari, Elena Buzescu și căminarul Mihalache Darvari stabilindu-și reședința la Strejeștii din Deal, sat înregistrat în Catagrafia din anul 1840. În partea de vest a bisericii ridică un conac frumos, cu parter și etaj dispus în formă de L. Fațada estică a conacului beneficia de o tratare plastică deosebită: la parter se desfășura o sală cu deschideri arcuite suprapusă la etaj de o terasă cu baluștri și stâlpi, ce oferea o minunată priveliste spre râul Olt. Conacul era așezat pe un beci spațios, folosit drept cramă, ce avea o capacitate de 40 de buții de vin. În spatele conacului se întindeau acareturile: magazii, pătule, grajduri și o casă pentru arendași, cu cinci camere.

În vidul legislativ de după anul 1990, conacul Buzescu-Darvari de la Strejeștii de Sus urmează soarta altor conace boierești din cuprinsul României, degradându-se pe zi ce trece sub ochii noștri nepăsători.

Odată cu moartea sulgerului Constantin Buzescu, petrecută la începutul anului 1831, se stinge neamul „românașilor” Buzești, pe linie masculină, lucru știut și confirmat de epitaful scris pe piatra de mormânt, adăpostit în pronaosul ctitoriei sale.

Epitaful, compus de Constantin Buzescu, arată știință de carte și înclinații poetice. Este o emoționantă privire asupra unei familii care a lăsat urme adânci în cronica neamului românesc:

„Buzeștii ce din vechime pentru țară s-au jertfit

S-au săvârșit acum prin mine, precum Domnul a voit

Căci odraslă bărbătească din neam nimeni n-au rămas

Ci numai de femeiască a două fiice las

Rămânând spre pomenire niște semne și lucrări

Numai dar din auzite și din alte întâmplări

Oasele cele trudite aice se odihnesc

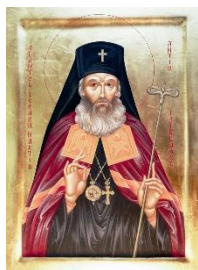
Supt pământ acoperite de piatră ce le păzesc

Iartă dar, iubite frate, cel ce-i vre ca să citești

Blagoslovind întru toate pe românașii Buzești

Smeritul Constantin Buzescu, sfârșitul neamului său

Leatu 1831, ianuarie 31”

Antim Ivireanul (III)

Aurel TINCA

Să mă ierte cei care înjură valorile românești și le preamăresc pe cele străine, dar eu, unul, îl admir și-l iubesc atât de mult pe Antim Ivireanul, încât, ca orator, pentru mine, el este mai presus decât Bossuet, Bourdaloue, Massillon, Lacordaire ș.a. Acum câteva decenii, zâmbeam neîncrezător atunci când Dan Zamfirescu, în marea lui prețuire pentru Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Theodosie, îl pune pe Neagoe Basarab alături de Montaigne, Erasmus din Rotterdam, Luther și consideram că istoricul nostru literar este un exaltat și un protocronist, că și-a pierdut simțul măsurii și mistifică, așa cum a făcut în privința romanelor lui Paul Anghel, punându-le alături de *Război și pace* al lui Lev Tolstoi, dar în privința lui Neagoe Basarab nu a greșit. Azi nu mai judec cu aceeași jumătate de măsură. La urma urmei, și Mihail Kogălniceanu, în 1843, la deschiderea cursului de istorie de la Academia Mihăileană, spunea că, oricât de mari ar fi evenimentele universale și personalitățile străine, pentru noi ale noastre sunt cu mult mai importante.

Antim Ivireanul – acest prelat atât de aspru când este în amvon și care, asemenea lui Savonarola, aruncă jerba de foc a vorbelor vitriolate în obrazul ascultătorilor din naosul și pronaosul Mitropoliei – se vedește a fi, în așezământul pe care îl face la ctitoria sa „Mănăstirea Tuturor Sfinților” („Antim”), un om de o mare bunătate, cu o grijă rar întâlnită pentru dezmoștenii viștii, un om cu un suflet atât de mare, generos și filantrop, încât te duce cu gândul la Sfântul Vasile cel Mare, despre care marele cărturar teolog Irineu Mihălcescu spunea: „Ca filantrop, el și-a câștigat mari

merite pentru ajutorul ce a dat populației sărace în timpul unei foamete cumplite care a bântuit în Cezareea, și prin înființarea unui măreț spital din propria sa avere.” Tot din propria avere (și din donațiile admiratorilor săi), și mitropolitul Antim Ivireanul a făcut, între 24 aprilie 1713 și 1715, „complexul Antim”. Considerăm că cel mai bun studiu referitor la această ctitorie este cel al prof. dr. I. Nanu (Un monument de artă religioasă: ctitoria mitropolitului Antim Ivireanul, în rev. BOR, LXXIX, 1961): „Planurile de execuție sunt întocmite de mitropolitul Antim, mare cunoscător în arta desenului, sculpturii, arhitecturii și tiparului. Până în zilele noastre au fost păstrate două din ele, și anume planul original al bisericii mănăstirii, care este lucrat de însuși ctitorul ei, pe hârtie, în testamentul său, relativ la mănăstire, și altul în „Așezământul” pe care l-a întocmit pentru această biserică, la anul 1715, pe un frumos pergament” (p. 226).

În cele „32 de capete” (capitole) și încă unul, cel din 1716, ale „Așezământului” (Testamentului), ni se dezvăluie toată bogăția și frumusețea sufletului și minții unui adevărat slujitor al Dumnezeuului milei, bunătății și nesecatei iubiri de oameni. Astfel, el statornicește ca, din venitul mănăstirii (care să fie scutită de dări și care să nu fie „afierosită” niciodată altei mănăstiri sau domnitorului), să fie îmbrăcați cu haine de iarnă și de vară bătrâni sărmani și fete sărace; să fie înzestrată cu dotă de măritat o fată săracă, în fiecare an; străinii din altă țară care nu au bani să fie găzduiți trei zile, iar la plecare să li se dea bani de călătorie; un număr de copii săraci să fie dați la școală pe cheltuiala sa și apoi a mănăstirii, cu

casă, haine, masă, cărți și bursă (menționăm că Antim Ivireanul a fost primul care a creat învățământul școlar gratuit în Țara Românească. La Râmnicu-Vâlcea, în 1705, Antim Ivireanul deschisese „o școală de pomană”, adică gratuită, pentru copiii săraci, pentru care-l adusesse ca dascăl pe ardeleanul Ivan Făgărășanul, de la școala din Câmpulung; când ajunge mitropolit, înființează o a doua „școală de pomană” în acest oraș, folosind același dascăl).

În „Așezământul” său de la Mănăstirea Antim, lasă cu blestem asupra călugărilor și preoților mănăstirii care nu-i vor cerceta, care-i vor lăsa în voia soartei și nu-i vor îngriji pe bolnavi (călugări și preoți, localnici și străini, bărbați și femei, români și țigani, orice om, fără deosebire).

Înființează, în această mănăstire, prima bibliotecă de împrumut din țara noastră, instituindu-i și un regulament, asemănător cu al bibliotecilor de azi. Înființează, tot aici, două tipografii (una grecească și alta românească) și lasă îndrumări: „Să aibă datoria tipograful să învețe meșteșugul tipografiei unul după altul, pentru ca să nu piară acest meșteșugu din țară.” („Așezământul”, cap. XVII).

*

Și pe un asemenea Om să-l caterisești și să-l dai pe mâna dușmanilor săi de moarte, tu, Patriarh ecumenic al Constantinopolului, Eremia al III-lea, de frica turcilor și de dragul turciților? Cât despre vina de a se fi amestecat în treburile politice, aceasta îl înalță și nu îl coboară pe un fost rob al turcilor devenit păstor de suflețe al unui popor care gemea sub jugul otoman, sub amenințarea islamului.

În ceea ce privește modul și locul asasinării sale în urma conflictului cu primul domnitor fanariot, Nicolae Mavrocordat, există două ipoteze: prima (de fapt, o certitudine) este relatată și de Mitrofan Grigoras din Dodona (Cronica Țării Românești, 1714-1716), și de Radu

Popescu (Istoria domnilor Țării Românești), și de Antonio Maria del Chiaro (Istoria delle moderne rivoluzioni della Valachia); a doua ipoteză este susținută de istoricul Matei Cazacu, în „Magazin istoric” nr. 4/ 1969 și reluată în revista „Mitropolia Olteniei” nr. 7-8/ 1970. El crede în veracitatea unui document găsit în arhivele mănăstirii Ciolanu, scris la 21 de ani de la acele dramatice întâmplări, document care susține că asasinatul s-ar fi petrecut la Snagov, unde doi boieri, la porunca lui N. Mavrocordat, l-ar fi aruncat pe Antim în lac, de pe punte, plângând și cerându-și iertare de la cel pe care-l ucideau. Această variantă nu este plauzibilă, ci prima, cea admisă de majoritatea istoricilor. Antim a fost măcelărit în apropiere de Adrianopol/ Edirne, pe malul râului Tundja/ Dulcia, afluent al Mariței, și aruncat în apă.

* *

Marii boieri ai țării îl urau pe domnitorul fanariot și, ca să scape de el, au răspândit zvonul că armatele austriece sunt pe cale să intre în București, ca să-l instaleze domn pe Gherghie Cantacuzino, fiul lui Șerban Cantacuzino. Speriat, fanariotul fuge spre Giurgiu, luându-l cu el și pe mitropolitul țării. În localitatea Daia (Odaia) sau la Călugăreni are loc o discuție aprinsă între mitropolitul Antim și Nicolae Mavrocordat, mitropolitul spunându-i fanariotului că el se întoarce în Capitală, deoarece un păstor nu-și poate părăsi turma – mai ales în acele vremuri cumplite – și ca Mavrocordat să plece, întrucât nu are nimic în comun cu țara. Când N. Mavrocordat își dă seama că alarma a fost falsă și că, în felul acesta, boierii își cam bătuseră joc de el, s-a întors în București, însoțit de 1.200 de turci, așteptând și 12.000 de tătari. S-a răzbunat crunt, omorându-l imediat, fără judecată, pe Pătrașco Brezoianu, pe care boierii se gândiseră să-l pună domn.

L-a chemat la curte pe mitropolit, pe care turcii din suita lui Mavrocordat l-au dat jos din rădvan, l-au trântit la

pământ, i-au smuls barba și părul de pe cap, i-au aruncat camilafca și i-au pus o tichie roșie. Mavrocordat l-a silit pe Antim să facă paretis (să renunțe la funcție) și a trimis, în cea mai mare grabă, cerere la Patriarhia din Constantinopol, să fie caterisit. Obedientul Eremia al III-lea s-a conformat imediat, trimițând gramata de caterisire. Ivireanul a fost scos și din cinul călugăresc, redevenind mireanul Andrei, și i s-a spus că este surghiunit pe viață la Mănăstirea Sfânta Ecaterina de pe Muntele Sinai.

* * *

Este meritul Patriarhului Justinian Marina că, acum 51 de ani, cu prilejul comemorării a 250 de ani de la moartea martirică a lui Antim Ivireanul, spre a da o cât mai mare strălucire solemnităților, și-a propus – și a reușit – să ridice caterisirea nedreaptă a lui Antim și să restaureze „Complexul Antim”. În urma demersurilor sale, Patriarhul Atenagora al Constantinopolului i-a confirmat Patriarhului Justinian ridicarea (anularea) caterisirii, prin scrisoarea din 10 martie 1966. După finisarea lucrărilor de restaurare a mănăstirii Antim, au urmat solemnitățile, chiar în incintă, la 16 octombrie 1966. Au participat și oameni de litere, ca Mario Ruffini, George Oprescu, Dan Simonescu, I. C. Chițimia. Clerici și mireni au vorbit despre marele Antim Ivireanul. Cel mai mult ne-a plăcut Î. P. S. Firmilian, mitropolitul Olteniei, prin cuvântul său înaripat, emoționant și captivant. Atât datorită conținutului erudit, cât și vibrantei și alesei forme literare, pline de poezie, cuvântarea sa va rămâne antologică.

* * * *

Se spune că omul sfințește locul. Dar și împrejurările și mediul îl formează pe om, făcând din el personalitate.

Spunem aceasta deoarece am ajuns la concluzia că în orice țară din Balcani sau din Orientul Apropiat ar fi nimerit tânărul georgian Andrei, el nu ar fi devenit Antim Ivireanul decât în țara noastră, la curte și în epoca lui Brâncoveanu, epoca unei ecloziuni culturale neobișnuite.

Oricât ne-am strădui să cunoaștem viața și activitatea lui Antim Ivireanul, acest om ales rămâne pentru noi o enigmă. Și un miracol (ca să folosim cuvintele din titlul unei celebre cărți a marelui istoric, patriot și martir Gheorghe Brătianu, despre poporul român, scrisă ca replică la ceea ce Ferdinand Lot, profesorul său de la Sorbona, spusese, la un moment dat, despre poporul român: o enigmă și un miracol istoric).

O enigmă și un miracol: Antim Ivireanul.

Numai un miracol, nu și enigmă: Eminescu și Iorga.

* * * * *

Acum câțiva ani, la televiziunea națională, românilor li s-a cerut să-i nominalizeze și să-i voteze pe primii zece – cei mai buni – români. Primul în top a ieșit Carol I – un străin devenit, pe bună dreptate, cel mai bun român, fiindcă a făcut din România un stat modern, respectat în Europa. Nimeni (nici măcar vreun preot) nu s-a gândit atunci să-l nominalizeze pe Antim Ivireanul, fapt care denotă lipsa noastră de informare, de educație, de cultură, de recunoștință.

Ce frumos ar fi fost să-i vedem, în acel top, unul lângă altul, pe Carol I al României și pe Antim Ivireanul al Ortodoxiei și Culturii: doi străini mai români decât toți românii de astăzi!

Remember

Gheorghe Bogorodea

Felix SIMA

Cu ocazia lansării volumului „Horă de bărbați”, la 6 aprilie 2015, la Tulcea, desfășurată la „Casa Avramide”, excelent lăcaș de cultură, autorul a mărturisit, înainte de a acorda autografe pe cartea proaspăt tipărită: *„Nu am fost niciodată ușă de biserică, dar nici n-am făcut rău cu nemiluita. Autoexilul meu la Babadag s-a datorat, în principal, faptului că devenisem bolnăvicios. În orașelul acela izolat duc lipsa oamenilor și omeniei celor de la Tulcea. Nimeni nu e veșnic, nimeni nu e imaculat. Vă mulțumesc tuturor celor ce mi-ați făcut bucuria de a-mi vedea cartea tipărită, iar domnului muzician Paul Prisada mai rămâne să-i fac o bisericuță – el s-a ocupat, în mod special, de apariția cărții, fiind și „motorul” evenimentului. Toți cei care m-au citit și au găsit că este cazul să-și spună opiniile despre primele mele cărți, au făcut-o pertinent și încurajator, uneori chiar elogios. Mai mult de atât nici nu cred că puteam să-mi doresc – mai adaugă, în același interviu, Gheorghe BOGORODEA, cu sinceritate, candoare și frumusețe sufletească, rar întâlnite.*

„Eu scriu pentru că nu vreau să trec prin viață dormind. Contul erorilor mele rămâne deschis, dar îmi asum responsabilitatea și orgoliul de a le plăti fără a cere îndurare ori clemență” – spune Gheorghe BOGORODEA, dureros de adevărat pentru el, pentru toți care au o conștiință de Om. Om dintr-o bucată, om de munte, Căpitan de plai. Păcat că s-a

stins prea devreme. Mai avea multe și bune de trăit, de visat și de spus.

Au scris, de-a lungul timpului, în presa literară, despre cărțile publicate de Gheorghe BOGORODEA, nume alese ale literelor românești, precum: Nicolae Diaconu („Ramuri”, iunie 1982), Petru Vălușanu („Tomis”, mai, 1982), Cezar Ivănescu („Luceafărul”, septembrie 1982), George Popescu („Ramuri”, ianuarie 1983), Nicolae Rusali („Tulcea culturală”, martie 1984), Laurențiu Ulici („România literară”, mai 1985), Ovidiu Dunăreanu („Tomis”, iulie 1985, Nicolae Diaconu („Ramuri”, octombrie 1985), Alexandru Condeescu („Luceafărul”, martie 1986) ș.a.

Sintagmă bogorodiană: „În camera bună a sufletului meu, «musafirul de vază» e limba română, iar cheia ușii este basmul...”. „Musafirul de vază” a fost obiectul existenței sale artistice, el însuși locuind părelnic în teritoriul basmului, dar nu a poveștii feerice unde Binele învinge Răul, dimpotrivă, în teritoriul malefic, unde Eliberatorul – cum Iisus Hristos, cade răpus. Prietenul Bogo a trăit în lumea stricată de veacul mancurților, făpturi cu teamă de stăpânire, dar fără iubire de dumnezeire. Deși îl premiau, nu-l publicau, din cauza „tematicii”, iar Bogo nu și-a trădat harul. În anii de prigoană ai „realismului socialist”, el scria balade despre țăranul român coborât din mit, poeme despre Mântuitor și Tatăl Ceresc. (Aurel Ifrim)

Povestirile domnului Gheorghe BOGORODEA ne duc fie în lumea încremenită în ritualuri și mister a satului românesc, fie în cea a orașului industrializat comunist, în care omul se simte înstrăinat. Răzbat în povestirile scriitorului suferințe ale adultului, experiențe de viață traumatizante, încercarea disperată a personajelor de a prinde rădăcini undeva, de a-și afla liniștea. Pierduți în universul închis al orașului, eroii se întorc spre imaginile luminoase ale satului, idealizează trecutul, deși acesta rămâne mai mereu învăluit de mister. (Floarea Calenic, Prefață la volumul „Horă de bărbați”)

Bibliografie:

Cocoșul, Craiova, „Scrisul Românesc”, 1987, 215 pag.

Poemele psalmilor, Tulcea, Inspectoratul pentru Cultură, 1999, 50 pag.

Horă de bărbați, Constanța, Editura EX PONTON, 2015, 168 pag.

Scrisoarea XIII

Nouă crai
pe nouă cai
cu fețele-ntunecate
și cu pungi cu cinci lăcate
au plecat să cate fătul,
logofătul,
până n-o să dea omătul.
Au plecat din primăvară
când dă grija peste țară
și ogorul nu-l arară,
grâul nu-l mai semănară.
Drumu-i greu,
calea e lungă,
nu se știe de-or să-ajungă,
drumu-i greu,
calea e rea,
s-a ivit pe cer o stea.
A trecut și luna mai,
tot pe drum sunt nouă crai,
zi de vară până-n seară,

gonesc caii de-i omoară.
Nouă crai
pe nouă cai,
cu bărbile împletite
și cu straietele tocite
și cu zilele risipite
se tot duc
și vara trece
și începe toamna rece.
Ochii-s grei de cearcăne,
Doamne, nouă, iartă-ne,
că ni-i barba până-n brâu,
inima crudă și rea
iar privirea la o stea.
Nouă crai pe nouă cai
trec prin lume fără grai.

Cântecul psalmilor

Nici azi nu vine nimeni.
Oare cine
Ar trebui să bată-n geam la mine?
M-ați tras cu toții pe roată.
Unde ești Tu, Doamne,
Unde ești tu, Tată?
M-ați lăsat în voia lor,
Iluzie sfâșiată!
N-am să Te chem
Nici până-n ziua de Apoi
Care va fi cu mult după noi...
M-ai dojenit
Iar eu n-am recunoscut.
Tu m-ai certat
Dar eu n-am priceput.
Sunt toate
Ca în vremea de-Nceput?
Când Tu voiai să fii
De-a pururi Unul,
Ai pus la încercări fiul, nevasta,
Cu suferințe și dureri din lumea asta.
Gândește, Tată, în ziua de Apoi
Mă voi crucifica doar între voi.

Scrisoarea II

Nu se știe de unde s-a ivit,
 De la Apus ori de la Răsărit,
 Se știe doar că umblă călare,
 Fără-ncetare,
 Pe un armăsar alb.
 Nimeni nu-i știe rudele și părinții,
 La chip aduce cu sfinții.
 Trece din casă în casă,
 Stă de vorbă cu toți,
 Nu se teme de împărat și nici de hoți.
 Uneori vine pe câmp, la arat,
 Trece din sat în sat...
 Se simte o fierbere-n lume,
 Fără nume,
 Focul din noi
 Trece în cai și în boi...
 Când a fost să se împartă recolta,
 Călărețul n-a mai venit.
 Au venit oamenii Împăratului
 Să-și poartă armele
 De-a lungul și de-a latul satului.
 Trec din casă în casă,
 Cu privirea întunecată și rea.
 Inima mea - tot ca inima ta -
 Sângerează fără să vrea.
 Când au ajuns carele
 Înalte cât soarele,
 A ieșit călărețul din pământ
 Și ne-a muștrat cu-o tăcere
 Mai grea decât orice cuvânt...
 Nimeni nu știe încotro a pierit –
 Către Apus ori către Răsărit.
 Nimeni nu știe
 Dacă este bogat sau sărac,
 Dacă trece sau nu
 Dintr-un veac în alt veac...

*Gheorghe Bogorodea (n. 29 august 1952, satul Ciungetu, com. Mălaia, jud. Vâlcea –
 d. 7 iulie 2015, Babadag, jud. Tulcea)*

Eliza MACADAN

s-au întors ploile în oraș
 nervii mei au muguri sângerii
 ies dureros prin piele
 cobor scările și tot aștept
 să mă ducă până-n grădină
 se leagănă balustrada
 sub apăsarea mâinii mele reci
 spasmodice
 se rostogolesc alți pași sub picioarele mele
 au ajuns sub pământul din grădină
 odată cu ploile în oraș

toată viața-i despre moarte
 toată moartea e tăcere
 iar tăcerea e plecare
 pe cine rămâne-l doare

toată viața e un drum
 tu nu știi dar îl faci singur
 și tot drumul e sub soare
 când se termină sau cum

vor ști alții. cu o floare
 vor veni să strângă masa
 unde-ai fost lăsat s-arunci
 zarurile măsluite. toată moartea ai să duci
 numai dorul de cuvinte

pe cine rămâne-l doare
 că plecarea e tăcere
 toată viața moarte cere
 toată moartea nu e drum

nu sunt flori și nu sunt zaruri
nu e viață nici durere

am început să scriu în piatră de râu
cu altă piatră
de aceea mi-s cuvintele pietre
și împietrită mi-e limba când zboară vorbe ușoare peste tot în jurul meu
ne vom întoarce la piatră
pe ea vom lăsa singurele urme care să țină miile de ani
din viitorul care-i egal cu trecutul
asta dacă nu vom deveni pietre zburând prin galaxie
pietre aruncate de Dumnezeu plictisit să ne-nvețe
același alfabet iar și iar

Soarele rânjește
de după clopotniță
bice de lumină îmi sfichiuiie obrazii
un porumbel se oprește din zbor
își trage sufletul numărat de bătaie de aripi
marginea mesei e pentru el marginea lumii
piața încape toți turiștii cu tot ce-au adus
în bagaje un fior mă umple și nu-i găsesc
numele adresa sau numărul de telefon
când se revarsă pe caldarâm
îmi desprinde tălpile de sol
și vin la tine ca prima oară

Căni de lut cu imprimeu pe verso

Dorina POPESCU

România mea nu e despre gene false și buze executate cu umplutură de silicon! **Și nu e nici despre mașini de lux, case exclusiviste și vacanțe la turci.** România mea nu e despre știri proaste din politică și noutăți senzaționale din fotbal. Și nu e nici despre orgolii, ură sau eșec. Nici despre foame și frig nu e. În tot ce îmbrățișează România mea **nu e loc de „nu pot”, de vise fără stea sau zbor cu aripi frânte.** România mea nu e despre fleacuri bine vândute și nici despre cărți oferite la jumătate de preț în perioada lichidării de stoc. **România mea e alta!**

România din inima mea nu corespunde cu cea din Atlasul Geografic. Imaginația-mi trece înotând Prutul și adună în poala sa până și ultima ființă românească. **România mea e despre cum și ce simt.** Iar eu simt românește!

România mea începe din cimitirele unde mi se odihnesc strămoșii – numele cărora, pe crucile de stejar, sunt cioplite tot în românește. Biserici, școli și „Sfatu’ Satului” – acele reuniuni de lume înțeleaptă – și ele, toate, cu un jurământ depus în numele Patriei Mame. România mea e despre acele trei culori și-o singură iubire. Și despre curajul etern pe care nu l-a răpus nici Siberia de Gheață. **România mea e despre familie, copii și Dumnezeu!** Despre părinții din poemele lui Păunescu... Și despre părinții mei... Și părinții Voștri! România mea e despre Eminescu și apretatul său guler de poet cu panglica-i boemă la gât, despre

nemuritorul său Luceafăr și despre Veronica Micle...

Toate **iernile României mele** sunt despre același februarie al lui 1939 din Lunca. Primăverile încep să înmugurească de la Fântâna Albă în memoria aceluiași sângeros aprilie din 1941. Verile – și ele cu o cruce pe destinul localității Mahala (iunie, 1941). Iar toamnele mele sunt despre Coșuleni și plecarea definitivă a celui mai Adevărat Român de aici și de peste tot – **unchiul meu, învățător al locului, erou al României, Nicolae Gârscan.**

România mea e despre Ștefan cel Mare și Regele Mihai. E despre înțelepciunea din preajma sfeșnicilor în topire. E despre comoara spirituală. Și despre victorii e. România mea e despre iertare și iarăși iertare.

România mea de acasă e despre Strada Domnească din Cernăuți și despre femeia care cântă de sănătate vizavi de Muzeul „Mihai Eminescu”. **Lipsa pașilor mei de-a lungul atâtor ani nu a schimbat nimic din decorul perfect al unei Cetăți de Români.** Cât despre femeia cu voce măiastră, am simțit nevoia să o răsplătesc cu o reverență și cu acel „Mulțumesc!” românesc. „Casă de piatră ție și familiei tale!”, ca un miracol venea răspunsul ei către mine. Ei, asta mi se pare cu adevărat mândrie națională, să simți până la nerv miracolul de a reveni acasă după o lungă pribegie, iar acasă, acasă printre străini, să fi întâmpinat în limba ta maternă! Și nu-ți mai dorești nimic; nimic altceva – decât să ți se repete, încă o dată,

clar și apăsător, **acele cuvinte de care ți-a fost foame și sete...** Și despre asta trebuie vorbit mereu, pentru ca toți cei din jur să audă, să simtă și să înțeleagă cât de românesc poate fi, dacă vrem, Cernăuțiul.

România mea de acasă e despre dor profund și iubire curată ca lacrima. E despre Brâncuși și toate „pietrele” Lui la un loc. E despre „Maluri(le) de Prut” ale lui Ion și Doina Aldea Teodorovici. Despre „Cântă cucu” plâns pe cele mai selecte note muzicale de către Maria Iliuț. Despre „Dorul Basarabean” din Cetatea Ismailului. E și **despre toți cei din Linia Întâi** – învățători, profesori, jurnaliști cărora le revine prin meserie și conștiință rolul de ghizi... **România mea e despre**

asumarea unui singur drum. Nu poți iubi la fel două Țări! Și nici nu trebuie.

Țara mea de acasă e despre noblețe, iar aceasta are sigur Certificat de Naștere Românesc. Patria mea e despre mine însămi și despre felul în care m-au binecuvântat strămoșii. Scopul meu suprem e să-mi iubesc România necondiționat! Și, când toată lumea din jur se lasă sedusă de calitățile gustative ale ceaiului englezesc, eu să rămân îndrăgostită de aroma „Podurilor de Flori”, plimbată în cana de lut cu imprimeu pe verso, ca în țesăturile bunicii: **„România mea de acasă e la Șendreni”.**

Casa lui Aron Pumnul din Cernăuți

Meridiane lirice

Salah STÉTIÉ

Prezentare și traducere: Denisa CRĂCIUN

Salah Stétié, născut în 1929 la Beirut, este unul dintre principalii poeți și esești francezi contemporani a cărui operă, scrisă în franceză, este tradusă în aproape toate limbile Europei, dar și în arabă. Fost ambasador al Libanului la Unesco, în Olanda și în Maroc, apoi Secretar general al Ministerului libanez al Afacerilor Externe, Salah Stétié este autorul a peste cincizeci de cărți. Opera sa a fost încoronată cu numeroase premii, dintre care amintim Premiul Max Jacob, Marele Premiu al Francofoniei al Academiei franceze, Marele Premiu european de poezie de la Smederevo și Marele Premiu internațional al Bienalelor internaționale de la Liège.

Volume de poezie: *Vara marelui nor* (L'été du grand nuage, Fata Morgana, 2016), *Ființa* (L'être, Editura Fata Morgana, 2014), *Dintr-o limbă* (D'une langue, Editura Fata Morgana, 2013), *Într-un loc de arsură* (En un lieu de brûlure, Editura Robert Laffont, Paris, 2009, în care sunt cuprinse toate volumele sale de poezie apărute de-a lungul timpului la Editura Gallimard); *Fluiditatea morții* (Fluidité de la mort, Editura Fata Morgana, 2007).

Nuvela : *Pisica culoare* (Le chat couleur, Editura Fata Morgana, 2014).

Memorii : *Extravaganta* (L'Extravagance, Editura Robert Laffont, 2014).

Eseu și traducere de poezie mistică sufită: *Râbi'a de foc și de lacrimi* (Râbi'a de feu et de larmes, Editura Fata Morgana, 2010); *Vinul mistic* (Le Vin mystique, precedat de traducerea cărții Al Khamriya de Omar Ibn al-Farîdh, cu reproduceri de caligrafii de Ghani Alani, Editura Fata Morgana, 1998).

Ucenicul de spumă i-e gura
Ca să guverneze regalitatea frunzelor
Peste lampa mărilor, ea rotitoare
Și dominată de mai nimicul de aici

Nostalgia lui e să arate cu degetul
Tronul polenului și zeul gol
În raze peste nicovală - și porumbeii
Aproape topiți în oglinda peluzelor

El este cel ce dă de băut. I se alege
Ulciorul agățat de apele lumii.
Iubit de fiii metalelor și de boi:
Soarele îl va înscrie pe lista mărturiilor sale

Porumbeii, vizitatorii diurni
Ai acestui loc cast cu umbrele lui sărăcăcioase
Au decis că mântuirea va fi
Pentru caii tremurători ai luminii

Atunci zgomotul s-a retras dintre zgomote
Singurătatea a lovit cu un ciocan
Bronzul și marmura veri ai timpului
În frumusețea timpului, fângăduială îndeplinită

Dar dublura zilei și legăturile ei
 Cu nălucile cele mai nocturne
 Va salva ea din flăcări acest loc
 Al astrului atins de melancolia unei viori?

Sub ce șipote de apă din ce piatră
 Cu degete strâmte și reci sub șipote
 Omul se oprește la grota numită inimă
 Cu propria inimă printre ierburi?

El vede mai întâi cristalele în arbori
 Răsturnându-se în care frumoase ce ard
 Înainte de a întinde mâna spre această apă de apă
 Asemeni trupului ce hainele-și leapădă

Va atinge el mantia pietrei
 Smulsă de timp în dezordine și dusă cu el
 Sub noduri mari de visare asupra lumii
 Foarte departe de omul cu frunte pietroasă și limpede?

Celei cu ochii clari până la lac
 În flacără ascuțită deghezată
 Îi dau fixitatea chiciurei în floare
 Și în palme nevoiașă identitatea

Ea e iscusită la păsările închipuite
 La buze divin zdrențuite
 La strălucirea cu sân dublu
 Care o încălzește în regiunea planetelor
 Are prietenii de aur sobru și cu bărbați
 Și genunchi de supuneri numeroase
 Câteodată e singură: seara
 Îi înăsprește obișnuințele prețioase
 Vorbesc inimii într-o seară de singurătate
 În camera clădită de privirea tuturor
 Și așezată pe o creastă limpede
 La câmpie unde umbra noastră e încoronată

Și îi zic spre sfârșitul cuvântului

 Crud îi zic cruzime
 A florii țâșnite doar pentru roșu

Cine ne înțelege ? Dacă nu frații transparenți
 Și amenințarea lor. Dar surâsul fu cel mai puternic
 Și adormii brusc cu capul întredeschis
 Între mâini lungi

AUGUST

- 2 august 1941 – s-a născut, la Slatina, coregraful și folcloristul MARIA CONSTANTINESCU
- 6 august 1912 – s-a născut, la Spineni, Olt, prozatorul ION MARIN IOVESCU (m. 9.08.1977, Bughea de Jos-Argeș)
- 7 august 1946 – s-a născut, la Slatina, tenorul ANTONIUS NICOLESCU
- 8 august 1854 – s-a născut, la Slatina, scriitorul și publicistul CONSTANTIN DISSESCU (m. 8.08.1932, Slatina)
- 8 august 1987 – s-a născut, la Slatina, actrița MĂDĂLINA GHENEA
- 9 august 1977 – a murit, la Bughea de Jos-Argeș, prozatorul ION MARIN IOVESCU (n. 6. 08. 1912, Spineni)
- 10 august 1984 – a murit, la București, poetul, eseistul și traducătorul VIRGIL MAZILESCU (n. 11.04.1942, Corabia)
- 14 august 1951 – s-a născut, la Râmnicu Sărat, istoricul Paul MATIU (m. 9.06.2014, Slatina)
- 15 august 1900 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea MAURA PRIGOR, pe numele adevărat CORALIA COSTESCU
- 15 august 1950 – s-a născut, la Albești-Poboru, Olt, prozatorul și eseistul SILVIU GORJAN
- 16 august 1903 – s-a născut, la Braneș, Olt, poetul, prozatorul și eseistul PAN. M. VIZIRESCU (m. 27.01.2000, Slatina)
- 16 august 1913 – s-a născut, la Caracal, publicistul și editorul FLORICEL SCARLAT (m. 18.02.1975)
- 16 august 1977 – a murit, la Mănăstirea Viforâta – Dâmbovița, călugărul cărturar TEOFIL S. NICULESCU (n. 23.08.1913, Caracal)
- 16 august 2010 – a murit, la Slatina, pictorul, sculptorul și desenatorul NICOLAE TRUȚĂ (n. 9.02.1949, Dobrețu)
- 18 august 1896 – s-a născut, la București, muziciana și poeta DOINA BUCUR, pe numele adevărat FLORICA E. IONESCU (m. 24. 06. 1940, București)
- 20 august 1978 – s-a născut, la Slatina, poeta LUCIA ENCHER-DUMITRU
- 20 august 1985 – a murit, la Slatina, compozitorul THEODOR GEORGESCU (n. 2.02.1902)
- 21 august 1967 – s-a născut, la Slatina, cantautorul MARIUS OVIDIU PREDĂ
- 23 august 1916 – s-a născut, la Corabia, actorul THEODOR DANETTI (m. 16. 01.2016, București)
- 23 august 1970 – s-a născut, la Balș, poetul VALI ORȚAN
- 24 august 1828 – s-a născut, la Oboga, Olt, poetul, prozatorul și gazetarul GHEORGHE CHIȚU (m. 28.10.1897, Bobicești)
- 28 august 1944 – s-a născut, la Slatina, poetul, prozatorul, criticul literar, eseistul și semioticianul MARIN MINCU (m. 4.12.2009, București)
- 28 august 1913 – s-a născut, la Caracal, călugărul-cărturar TEOFIL S. NICULESCU (m. 16.08.1977, Mănăstire Viforâta – Dâmbovița)
- 30 august 1960 – s-a născut, la Bârlad, gazetarul și prozatorul DUMITRU SÂRGHIE
- 30 august 2009 – a murit, la București, scriitorul ȘERBAN MILCOVEANU (n. 23.12.1911, Slatina)
- 31 august 1880 – s-a născut, la Caracal, actorul, regizorul și scriitorul ȘTEFAN BRABOYESCU (m. 4.01.1971, București)

Cupola lui Brunelleschi

Dan FIROIU

Intro

Am avut recent ocazia să *escaladez* pe interior Domul din Florența, urcând cele 463 de trepte înguste prin tuneluri ascunse, printre pereții cupolei, uneori în spirală, alteori în linie dreaptă, uneori în picioare alteori înclinat până în poziție ghemuită. Aieva m-am simțit ca în romanele lui Umberto Eco, când, întorcând capul, te simți urmărit, iar la fiecare cotitură suspansul atinge cote covârșitoare. Din loc în loc, ochiuri de lumină, așezate înadins ca într-un puzzle al cărui înțeles ajungi să îl cunoști doar la final, îți relevă poziția față de pământ - din ce în ce mai îndepărtat; semiotica traseului este completată de inscripțiile indescifrabile, atemporale ale trecătorilor vandali. Singurul ghid către vârful labirintului de piatră este intuiția, acolo unde traseul se bifurcă. La jumătatea drumului ai ocazia să ieși din labirint pentru un scurt respiro, printr-o nișă către pasarela de la baza tamburului cupolei. De aici ți se desfășoară întreaga catedrală pe interior, de la înălțime; picturile renaștentiste ce descriu marea divinității, înfățișând scena Judecării de Apoi, completează bucuria epifaniei. Edificiul în sine te copleșeste, te reduce și îți sădește în subconștient senzația diferenței uriașe de scală dintre individul

debusolat și materializarea dumnezeirii pe Pământ. Momentul este consumat rapid, căci din urmă *hoarde* de turiști te împing fără voia ta din nou către tunel. De aici începe urcușul înclinat printre grinzile și coastele cupolei, din ce în ce mai îngust și mai anevoios; spre final ascensiunea devine aproape verticală, te agăți cu mâinile pentru a putea continua.

După parcurgerea traseului inițiat, răbdarea și efortul îți sunt răsplătite pe deplin, căci ajuns pe platforma panoramică, ai întreaga Florență la picioare. Explozia de lumină, culoare și oxigen te fac să crezi că ai învins precum Iona peștele mitic și că, odată scăpat din burta acestuia, te-ai născut a doua oară...

Scurt istoric

Domul Santa Maria del Fiore¹, așa cum îl regăsim astăzi, a fost construit pe situl unei catedrale mai vechi², datând

¹ Numele său în traducere: Biserica Sfintei Maria a Florilor se referă la floarea de liliac, care este simbolul Florenței, sau la însuși numele vechi al orașului, Fiorenza și reprezintă, în combinație cu

numele Sfintei Fecioare Maria, un frumos joc de cuvinte.

² Încă din secolul al III-lea și până în Evul Mediu a existat o zonă din nordul orașului Florența, care

din secolul al V-lea, ale cărei fundații au fost parțial salvate și înglobate în noua structură, fiind vizitabile sub forma unui mic muzeu amplasat la subsolul Domului. Construcția începe în 1296, fiind proiectată în stil gotic de sculptorul și arhitectul Arnolfo di Cambio și finalizată în 1436 după construirea cupolei lui Filippo Brunelleschi din perioada renesanțistă. Placările exterioare cu marmură colorată de factură neogotică au fost completate de abia în 1887 de Emilio De Fabris¹. Așadar, construcția propriu-zisă s-a întins pe parcursul a 140 de ani, timp în care o sumedenie de arhitecți și artiști precum Giotto², Ghiberti³, Giovanni di Lapo Ghini⁴ ș.a.m.d. au realizat extinderi și completări succesive. Felinarul cu opt contraforturi radiante și opt ferestre arcuite, înalte a fost în cele din urmă completat de prietenul lui Brunelleschi, Michelozzo⁵ în 1461, după proiectul și după moartea celui dintâi. Acoperișul conic al acestuia a fost încununat cu o minge de cupru aurită și cruce, care conțin relicve sfinte. Colosul a rămas însă celebru pentru cupolă, o inovație inginerască a timpurilor sale, datorită deschiderii imense fără niciun

sprijin; cu un diametru exterior de 45,5 m și o înălțime totală (inclusiv felinarul) de 114,5 m, cupola a fost cea mai mare din lume la momentul finalizării. Cu o capacitate de 30.000 de oameni, catedrala este în momentul actual a patra în lume după Sf. Petru din Roma, Sf. Paul din Londra și Domul din Milano și a reprezentat imaginea emblemă a unuia dintre cele mai puternice orașe-stat din Europa evului mediu. Construirea ei răspundea dezvoltării orașului, creșterii populației și a puterii economice și, așa cum apare în documentele vremii, urma să aducă „*onoare Comunei și înfrumusețarea orașului*”.

Construirea cupolei (1420-1436) a reprezentat doar actul final al unei lungi drame; începută de peste 120 de ani, noua catedrală nu își cunoscuse finalul, iar problematica închiderii ei conform designului extins al lui Francesco Talenti⁶ (bazilică cu navă centrală și altar în formă de cruce latină, cu naos și abside mărite substanțial și cu suprafață construită rezultată de 8.300 mp) nu avea încă o rezolvare tehnică pentru cupolă.

Construcțiile gradinoase erau ceva obișnuit în perioada medievală în orașele

a fost dedicată creștinismului, reprezentând cel mai important centru religios al orașului. Locația Catedralei *Santa Reparata*, ale cărei dimensiuni au fost depășite în timp de necesitățile sociale și religioase ale urbei înfloritoare, a coincis și cu amplasamentul pentru noua catedrală – cu o lungime interioară de 58.5 m în comparație cu cea a noii catedrale de 153 m.

¹ Emilio De Fabris (28 octombrie 1808 – 3 iunie 1883) a fost un arhitect italian; aici a realizat proiectul pentru fațada de vest a catedralei. Fațada originală, realizată de Giotto, a fost considerată învechită de Consiliul Municipal, care, prin trei concursuri de arhitectură, a stabilit păstrarea liniilor principale dictate de structură, dar și crearea unei imagini care să combine cele două stiluri, gotic și renesanțist.

² Giotto di Bondone (1266 – 8 Ianuarie 1337) a fost un arhitect și pictor renesanțist; aici a continuat lucrările lui Arnolfo di Cambio și a proiectat turnul Campanil.

³ Lorenzo Ghiberti (1 decembrie 1378 – 1455) a fost bijutier, arhitect, sculptor și scriitor, făcând parte dintre promotorii Renașterii Italiene; aici a realizat „*Porțile Paradisului*” pentru Baptisteriul din fața Domului.

⁴ Giovanni di Lapo Ghini a fost arhitect italian; aici a succedat pe Giotto și a înlăturat contrafortii exteriori de sorginte gotică.

⁵ Michelozzo di Bartolomeo Michelozzi (1396–1472) a fost arhitect și sculptor italian.

⁶ Francesco Talenti (1300 – 1369) a fost arhitect și sculptor italian; aici a finalizat turnul campanil și a lărgit proiectul global pentru a include abside și capele laterale.

înfloritoare și tot obișnuită era și durata lor seculară de construire, măreția și rivalitatea acerbă pentru supremația în arte; fiecare edificiu încercând să se afirme și să se impună prin dimensiuni, vastitate și ornamente. Adesea catedralele medievale însumau două sau mai multe stiluri arhitecturale la finalizare, iar existența lor era de multe ori rezultatul unor nevoi mai degrabă sociale, politice, economice și mai puțin religioase.

Pentru noua catedrală din Florența, finalizarea proiectului devenise o problemă, întrucât greutatea prea mare a unei cupole de asemenea dimensiuni și forțele laterale exercitate de aceasta asupra pereților de sprijin nu aveau rezolvare tehnică la vremea respectivă. De altfel, problema nu era nouă, însă la momentul extinderii navei se anticipase că

în perioada rămasă până la finalizare avea să fie descoperită o soluționare care să permită asemenea deschideri pentru proiectul respectiv.

Tehnica

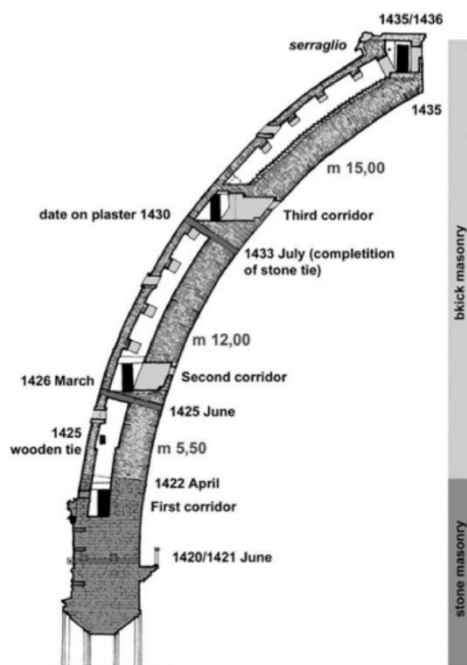
Parcurgând traseul sinuos de la baza Domului către vârful său, nu ai cum să nu observi câteva particularități atipice, legate în primul rând de existența unui traseu prin pereții cupolei, dar și de materiale, punere în operă, dimensiuni, forme etc.

Ultima construcție gotică și prima construcție a Renașterii Italiene, cupola se sprijină pe un tambur octogonal; realizată din opt felii eliptice, compuse din două coji de zidărie paralele, cupola este întărită cu nervuri și lestată de un lanternou. La această construcție, ce va deveni însemn al arhitecturii Renașterii Florentine și un model pentru etapele următoare¹, Brunelleschi continuă în soluția structurală principiile valoroase ale arhitecturii gotice, dar introduce elemente decorative și forme ale Renașterii. Geniul lui Filippo Brunelleschi, care înainte de a deveni un pionier al Renașterii timpurii în Arhitectură, a fost pe rând inginer, sculptor și bijutier, constă în folosirea matematicii și studiul monumentelor antice.

Forma exterioară a cupolei cu secțiune eliptică ascuțită, de influență gotică, fără contraforți – care este în esență o diafragmă sensibilă, întinsă între spațiul interior și cel exterior, reușește în cazul de față să țină în balanță forțele uriașe dezvoltate, datorită unui proiect ingenios ce constă în existența a două structuri: una interioară, masivă, din cărămizi țesute cu centuri din piatră și una

¹ Domul a servit ca inspirație și pentru Bazilica Sf. Petru din Roma, realizată de Michelangelo, Catedrala Sf. Paul din Londra realizată de

Christopher Wren, Bazilica Ottobeuren relizată de Abbot Rupert etc.

Secțiune schematică

exterioară, mult mai îngustă, tot din cărămizi țesute, și învelitoare din țiglă, ce strijină pe cea dintâi, protejând-o de intemperii. În acest fel greutatea totală rezultată este mult diminuată, reducând presiunea și distribuind-o în mod unitar și permițând în același timp, prin golul rezultat între cele două straturi, existența unui traseu care duce spre platforma panoramică și felinar.

Brunelleschi a găsit la momentul construirii cupolei o catedrală existentă, cu dimensiuni, grosimi și forme stabilite de predecesorii săi, iar tema de proiectare impunea acoperirea golului fără modificări ale imaginii exterioare, deci

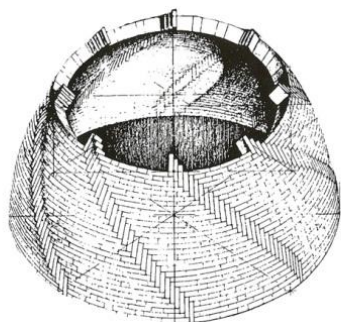
fără contraforți. A folosit ca model Panteonul din Roma, a cărei cupolă a reprezentat pentru antichitate o inovație inginerască la rândul ei și a cărei deschidere a fost cu greu egalată ulterior; pentru acesta din urmă s-a folosit betonul, iar ca detaliu inedit l-a reprezentat împărțirea în casete cu goluri simetrice a cupolei, ce reduc greutatea totală. De aici a preluat și adaptat ideea de acoperiș ușor, cu goluri, care, deși în aparență are o masivitate colosală, în esență, prin *trucuri* destoinice reușește să se autosustină.

Materialele folosite de Brunelleschi: cărămizile, piatra de var, marmura, fierul, frânghiile ș.a.m.d. au fost de cea mai bună calitate și au fost alese de el însuși și, așa cum descria Giannozzo Manetti¹, „*nicio piatră, nicio cărămidă nu au fost puse pe poziție fără ca el să verifice dacă au fost bine coapte și curățate*”. Cel mai important aspect a fost, însă, tehnica de punere în operă a cărămizilor; arheologii italieni au descoperit în timpul săpăturilor pentru extinderea muzeului Catedralei, rămășițele unei machete fabricate din cărămizi aranjate într-un model spic, lângă Catedrala din Florența – dovezi, spun ei, că structura a servit drept model la scară pentru structura măiestrușă proiectată de Brunelleschi. „*Această tehnică² de construcție a fost folosită anterior la domurile persane, iar Brunelleschi a fost primul care a introdus sistemul în Europa, când a lucrat la cupolă*” a declarat pentru Discovery News Francesco Gurrieri, profesor de restaurare a monumentelor de la Universitatea din Florența.

¹ Giannozzo Manetti (1396 – 1459) – politician și diplomat florentin, martor al construcției cupolei lui Brunelleschi despre care a scris și a lăsat importante mărturii sub forma unui eseu: *Oratio*

de Secularibus et Pontificalibus Pompis in Consecratione Basilicae Florentinae

² Forma domului și tipul de țesere al cărămizilor sunt foarte asemănătoare cu cele găsite în Iran: Mausoleul Oljeitu cca. 1310.

Schița machetei cupolei descoperite de arheologi

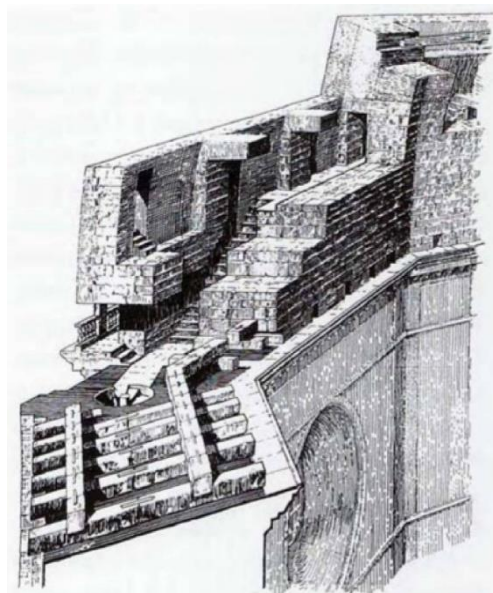
Timp de secole, oamenii de știință s-au întrebat cum a reușit arhitectul florentin să acopere imensul gol octagonal al Catedralei, fără să folosească beton și oțel, ci 25.000 de tone de piatră, lemn și cărămidă – și fără schele; într-adevăr, Brunelleschi a câștigat dreptul de a construi cupola spunând că el nu ar avea nevoie nici măcar de schele interioare. Pentru a face acest lucru, geniul renaștivist a folosit tehnici complexe – încă dezbătute de către experți – care țin de crearea unui nou mod de a împărți greutatea în jurul domului, astfel încât să nu se prăbușească sub propria greutate.

Zidirea cărămizilor în model de spic a fost un aspect crucial, deoarece a permis cărămizilor să transmită forțele în jos de-a lungul curburii cupolei. Rezultatul: una dintre cele mai impozante biserici din lume, Santa Maria del Fiore, a cărei cupolă, cu o vechime de circa 600 de ani, este în continuare cel mai mare dom din zidărie din lume.

Geometria cupolei se înscrie în octagonul descris de tamburul pe care se așază; este așadar compusă din unirea a opt segmente eliptice cu o înclinație de cca 60° fiecare. Deși, până nu demult era implicit asumat că octagonul are laturile egale, prin metode moderne de evaluare și

dimesionare s-au găsit diferențe de lungime de până la 0,62 m între fețele tamburului. Fiecare segment conține câte 18 arcuri orizontale pentru ranforsarea învelișului exterior.

Pilaștrii mari sunt amplasați la colțurile octagonului, iar coloanele orizontale și grinzile asigură rigidizarea suplimentară a structurii. Geometria și grosimea domului ar fi fost convenite de Brunelleschi și contemporanii săi, pe baza comportamentului modelului la scară. Din păcate, rezistența materialelor nu este direct scalabilă, așa cum Galileo a dovedit două secole mai târziu. Cu toate acestea, proiectul lui Brunelleschi a rezistat testului timpului, datorită în mare parte, controlului calității materialelor de construcție și a tehnicilor de construire. Cunoștințele fizicii newtoniene și modelarea prin intermediul softurilor dedicate nu explică însă nici astăzi în totalitate comportamentul static al cupolei.

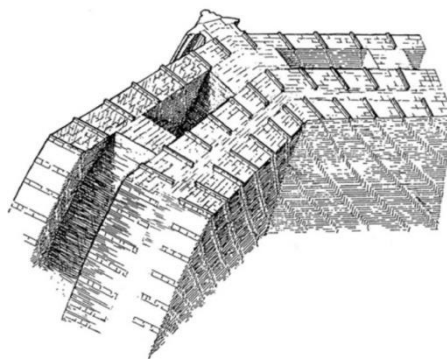
Detaliu constructiv de la baza cupolei realizată de L. Ippolito și C. Peroni

Se știe că inclusiv Leonardo Da Vinci ar fi examinat proiectele lui Brunelleschi pentru inspirație, privind nu atât construcțiile în sine, cât mai ales proiectele mașinilor și utilajelor noi inventate de acesta cu ocazia construirii Domului, care permiteau punerea în aplicare a tehnicilor rapide. Într-un moment în care progresul în construcții se măsura în decenii, sau în secole, Brunelleschi a completat cupola sa în doar 16 ani.

Cu siguranță structura cupolei nu este infailibilă, crăpături au apărut încă de la terminarea ei, care însă nu pot pune în pericol întreg ansamblul. În lipsa unui seism de amploare, aceasta va dăinui alte secole fără intervenții, pentru a putea spune mai departe povestea unui proiect de inspirație divină.

Gânduri pentru final

La sfârșitul călătoriei, după cucerirea Domului, întoarcerea este și mai dificilă, pentru că, odată pătrunse tainele construcției, ajungi să te întrebi cum de a fost posibil. Și parcă *retrăiești* visul lui Iacob – scara dintre cer și pământ, transformată aici în scara dintre bezna apăsătoare dinlăuntru și lumina orbitoare de la capătul ei, trebuie coborâtă, lăsând în urmă miracolul de care te-ai bucurat doar pentru o clipă...

Schița structurii cupolei bazată pe investigații georadar realizate de L. Giorgi și P. Matracchi

Surse bibliografice :

- *Brunelleschi's Cupola, Past and Present of an Architectural Masterpiece*, Giovanni Fanelli și Michele Fanelli, Editura Mandragora, 2004;
- *Culture of Building, Renaissance construction, material de studiu al Universității din Melbourne*, 1969;
- *Istoria Arhitecturii Universale, Renașterea și Barocul*, dr. arh. Mira Voitec Dordea, Institutul de Arhitectura „Ion Mincu” – București, 1990;
<http://goddesschess.blogspot.ro/2013/01/ancient-persian-dome-technique-used-in.html>
<https://faculty.humanities.uci.edu/bjbeckerr/SpinningWeb/lecture5.html>
<http://doczz.net/doc/114665/renaissance-construction>
<http://news.asce.org/how-does-it-stand-brunelleschhis-cupola-part-2>

Vitralii

El Escorial

Silviu GORJAN

Artiștii, gânditorii, oamenii luminați care au lucrat la El Escorial erau cel mai adesea ieșiți din lumea mărunță; prin reacțiile lor rămăneau legați de mediul de baștină, dar roiau în jurul suveranului, modelându-i gusturile, insuflându-i idei și îndemnându-l la fapte; era o societate care trăia prin trepte ușor de trecut de la una la alta; într-un anume sens putem afirma că artiștii, oamenii luminați, au încercat să întoarcă în profitul Spaniei marile curențe care au traversat spiritul peninsular timp de aproape două sute de ani; ei n-au creat nimic, sau aproape nimic, fără să fi prezentat regilor și poporului produsele lor; astfel îi leagă pe regi de popor, iar pe cei din urmă îi fac să înțeleagă că și regele este bulversat de aceleași idei ca și ei. Juan Bautista de Toledo și apoi Herrera, pictorii și sculptorii lucrează cum știu ei, într-o manieră spaniolă, deși traduc gândirea intimă a suveranului; suveranul se încanta de lucrările acestora pentru că în ele era o simțire spaniolă pe care o trăia și el ca orice locuitor al peninsulei. Regii puneau să se picteze pe ziduri istoria lor și a părinților lor pentru a arăta că și ei servesc același popor pe care l-au servit înaintașii, și o fac după aceleași reguli eroice. La El Escorial, se trăiește, se moare, sunt bucurii și tristeți ca în casa oricărui om de rând. Desigur, se exclude eticheta oficială care era cam aceeași ca a altor curți europene. Inspirându-se din istorie sau din mitologie, artiștii se străduiesc să dea fiecărui cadru în parte o valoare eternă: ei văd în aceasta o dovadă a identității

spiritului uman în timp și în istorie. Din legende creștine se păstrează acele seve care stabilizează definitiv omenescul; absolutul din plan supranatural este transferat în plan real, natural; experiența este trecută pe un plan secund sau se ignoră, căutându-se exemplaritatea tipurilor; experiențele erau trecute fie în planuri platonice, fie logice, dar nu practice; singurii validați prin experiență erau eroii, făptașii singulari care păstrau idealul uman, cavaleresc. Artiștii, suveranii, învățații care au slujit la El Escorial fac partidă comună cu revoluționarii și în același timp sunt expresii ale nobleței sufletești, fiecare în perimetrul vieții trăite.

El Escorial a avut în realizarea sa modele, referințe vechi, prototipuri prin care o societate își proiectase, mai întâi fragmentar, concepțiile sale asupra omului, a lumii, a puterii și a bogăției. El Escorial este o cetate, o casă, așa cum îl descrie Alberti în *Famiglia*; este un organism vast, loc de învățături, de meditație, de formare, palatul, colegiul, biserica și biblioteca sunt locuri unde spiritul parcurge trepte în devenirea sa conformă cu idealul unei epoci; aici nu era suficient să locuiască o familie, ci un clan cu toate ramificațiile sale, generații după generații, călugări, savanți, servitori, anexe etc. El Escorial este o instituție în care se află domenii particulare, precum Casa Regală.

Arhitectura dă aici dovada maturității ei, cumulând experiențe de multe secole; deși au fost utilizate toate

învățăturile artei italiene clasice, fanatismul Contrareformei dă acestora o expresie plastică de rezistență; El Escorial realizează în toată rigoarea și în toată puritatea lui idealul cercurilor intransigente de la Roma și de la Trento.

Aici se caută o unitate în toate și nu se face risipă de senzații cum se va întâmpla mai târziu la Palatul Regal din Madrid; se caută și se împlinește decorativul dramatic și nu dramatismul decorativ; despre plaisanterie nici nu poate fi vorba: picturile, siluetele umane se detașează aproape ostentativ de cadru, seamănă cu sculpturile colorate, iar caracteristica sculpturilor este monumentalitatea; decorul întregului ansamblu vrea să fie retoric, visează oratoria, dar ingeniozitatea sa este atât de bine temperată, încât stă în picioare tot solemnitatea rațională a clasicismului. Este un stil nobil, savant, echilibrat în mare măsură, clasic. Austeritatea acestuia este atât de bine stăpânită încât izbucnirile în cornișe, coloane dorice, ionice, corintice sau frontoane sunt strunite după măsura unei distincții cu adevărat regale. Misticul, raționalul și sentimentalul (nu sentimentul!) fuzionează în monumental. Se știe că umanismul este sentimental, iar misticul, ca și clasicismul, este doctrinar. Religia își asumase sensibilitatea cu mult înainte de Conciliul de la Trento; de fapt, sensibilitatea a fost una dintre căile pe care a ajuns până la sufletul omului de rând; noua atitudine umanist-sentimentală a religiei care se manifestă în El Escorial este consecința unei atitudini practice și teoretice ale cărei simptome se văd apărând cu primii ani ai secolului al XVI-lea; catolicismul, victorios în confruntările religioase, își accentua puterea printr-o și mai directă adresare către suflet și printr-un deosebit avânt către monumentalitate.

Prin artă se urmărea furnizarea unui climat care să-i ducă pe oameni la o stare de efuziune pe care Europa o mai

încerca doar în Italia, însă atinsă de un echilibru pe care Renașterea din peninsula l-a implicat în sensurile ei. La El Escorial era nevoie de aprofundarea în masă a unui sentiment al dramatismului, al lucrului sau al faptei totale, trăsătură tipică a caracterului și a sufletului iberic.

Arta știa că este credincioasă platonismului ciceronian și bazându-se pe acest fapt putea să acționeze la nivelul conștiinței și al trăirilor. Pentru aceasta, mai mult ca oricând, trebuia să exprime ideea de frumos, și frumosul își aociază ideea de măreție. Când se construiește El Escorial, se credea că arta, prin frumosul pe care-l proclamă – se împăcase definitiv cu Dumnezeu. Tot ce fusese păgân în frumusețe fusese anulat sau se convertise sub semnul crucii, purtând simbolurile sfintelor învățături. Fiind adaptată platonismului, arta care se dezlănțuie aici trăiește prin calitățile sale plastice; este intelectuală și are o măreție incontestabilă; cu timpul, devine prea bulversată de neliniști echivoce și spre jumătatea secolului al XVII-lea ajunge la Baroc.

În ciuda intelectualismului care o susține, nu alunecă pe panta voinței de a formula numai adevăruri abstracte, ci comunică o pietate de factură populară. În vreme ce la Veneția se răsfața senzualismul artei laice, la El Escorial arta își proclamă măreția printr-un sentimentalism aproape popular și religios, tocmai pentru că servea un ideal sufletesc, moral susținut de tensiune dramatică și altoit pe filonul pietății. Dacă în Europa legendele își consumaseră strălucirile și acum începeau să ațipească, la El Escorial ele sunt încă dulci și artiștii credeau că în ele se află izvoarele civilizației; de aceea arta care se înfăptuiește la El Escorial curge în mare parte din ele, creând un sentiment de unitate populară, de sorginte comună a unui neam.

În timpul lui Filip al II-lea era încă foarte puternică credința clericilor în

virtuțile regulilor și a dogmelor; se consuma astfel un ultim reflex al acelei „plenitudo temporum”; seninătatea secolelor trecute încă mai era în amintirea celor care se pregăteau să apună; plenitudinea timpurilor și seninătatea vremurilor trecute nu duseseră la împăcarea cu noile exigențe ale rațiunii în afara vieții. Toate acestea aveau să se petreacă după moartea suveranului. Acum se vedea apărând o fisură între viața bisericii și viața artiștilor care se grăbeau să se apropie de laici. După dispariția monarhului, la El Escorial arta devine cât mai personală. Antichitatea cu miturile și epopeile ei nu mai este adusă în fresce și tablouri pentru a fi cunoscută, ci pentru a fi interpretată; subiectivismul deformării avea cale liberă; de ea se folosește și puterea regală și profită chiar scopurile bisericii; călugării iezuiți îl apărau pe Aristotel și îl citau cu plăcere pe Platon; grație preocupărilor și aplecărilor lor intelectuale, ei elaborează doctrinele catharsisului, acceptă tragedia și în cele din urmă cred că destinul există; nu se repudiază dulceleșurile, pastoralele, tot ce era socotit ca venind din afara clasicității, a nobleței. Noile generații vor ceva nou și noutatea avea să vină în curând: Barocul. Grație acestuia, arta religioasă tinde spre înflorit, iar austerul artei profane se simte amenințat de formele debordante ale celei de mai înainte. În secolul al XVII-lea, triumful Barocului este atât de rapid încât ajunge să se instaleze în abații, la curțile papale sau în tot ce ține de biserică. La El Escorial, ajunge să se simtă în voie senzualismul venețian; Barocul proclamă și susține libertăți care în urmă cu câteva decenii ar fi stârnit toate fulgerele și trăsnetele de până atunci ale temutei Inchiziții; stilul înflorit, înăscut flamboiant din Țările de Jos este acceptat cu o jovialitate care acum nu mai surprinde pe nimeni. Totuși, libertățile prea mari pe care și le asumau artele în alte părți ale Europei nu se petrec întocmai și aici; manifestările artei sunt aici pândite

de un anumit spirit de măsură; regi cerebrali nu scapă total din mâini frâul nepăsării; pe de altă parte, tensiunea specific spaniolă, gravă, arborescentă nu se lasă prea repede convinsă că trebuie să cedeze locul ei unor nesfârșite încercări de desprindere a materiei de concret și de plutire a gândurilor prin sfere în care răsună doar cohorte de iluzii.

La El Escorial, bizareriile, atâtea câte există, nu epatează; piatra sculptată și statuile păstrează încă acel echilibru pe care spaniolul a știut să-l contamineze cu dramatism, și să-i insuflă monumentalitate. Ceea ce se petrecea la Roma va ajunge mai târziu și în Spania, însă totul se va grefa pe un spirit inconfundabil; Bernini știa să meșteșugească atât de bine piatra și marmura, încât aceasta semăna cu ceea ce omul avea în suflet și nimeni nu mai văzuse până atunci: nostalgia pentru zbor a gândurilor și iubirea proclamată ca extaz al vieții. Acestora, când vor ajunge în Spania, artiștii le vor adăuga o mare doză de dramatic: cunoașterea de sine nu se produce aici decât în acordurile unei dureri metafizice.

Dacă la Roma sau în alte părți se manifesta în artă gustul individual, la El Escorial este încă vremea triumfului artei colective; aceasta nu înseamnă că este una minoră, ci doar una în care gusturile individuale fuzionează, indivizii având același arhetip cerebral și sentimental. Aici, la poalele Guadarramei, biserica a creștinat totul: și pe Aristotel și clasicismul; i-a scăpat un singur lucru: de îndată ce arta catolică încetează să mai fie o imagine, devine senzuală – adică se întoarce la păgânism – cu excepția lui El Greco. Senzualismul nu trebuie înțeles decât ca optimism creștin, adică puterea de a trăi și dincolo de plăcerile suferinței. Începând cu secolul al XVIII-lea, la El Escorial nu trăiește doar biserica, ci și celelalte arte care viețuiesc în jurul ei sau paralel cu ea. Acum oamenii, și în mare parte artiștii, se conștientizează ca temperament și apare simțul individu-

alității. Cultul pentru Antichitate nu moare, dar din el nu se mai nasc imagini care să exprime acel misticism tragic sau spiritualizat până la esențe; misticismul devine teatral și beatificat. Când Barocul va atinge apogeul, El Escorial este deja un edificiu matur, stăpân pe propriul său clasicism, cultul pentru formele în zbor va fi o simplă adiere trecătoare. Barocul, atât cât se manifestă la El Escorial, nu este manifestarea unui curent artistic, ci este expresia dramatismului pe care spiritul spaniol s-a edificat și se va edifica.

S-a scris mult despre El Escorial; tomuri întregi plasează ansamblul fie sub semnul esteticii renascentiste spaniole, fie în armonia și rigoarea clasicismului; altele nu se sfiesc să argumenteze că acest complex dă expresie unor gusturi îndoielnice, fragmentare, capricii regale sau chiar mai mult.

În ceea ce mă privește, situarea mea aparține primelor două alternative și pentru aceasta nu voi ocoli motivele care le determină. Cunoașterea mea se trage și din lectura directă a unor spații; experiențele livrești cu care am pornit la drum, impresiile directe, reflexiile în spirit mai mult sau mai puțin dependent sunt rațiuni metodice care nu au reușit totuși să înlăture filtrele. Spania spirituală, artistică, istorică este o temă gravă, esențială și dialogul interior între expresia turistică și informația livrescă nu poate fi nici prea calmă, nici excesiv agresivă. Oricum, în aceste prime lecturi parcurse în atâtea dovezi de manifestare a spiritului, aș vrea să nu se uite trei adevăruri sintetizate de un rafinat intelectual român – Adrian Marino – adevăruri care m-au însoțit, convertind călătoria într-o permanentă interogație a spiritului. Primul adevăr este că aparțin culturii mele, și

acestui gând matur sunt dator să-i atribui o valoare de axiomă. Al doilea, nu m-am lăsat cuprins și n-am dat dovadă de provincialism. „Există două feluri de a fi provincial în cultură: complexul de inferioritate și de superioritate, „sperietura” de Occident și de străinătate în genere, și „suficiența” față de Occident și de străinătate în genere; foarte simplu spus: a te pierde cu firea și a întoarce spatele fără spirit critic și măsură, în ambele sensuri” (Adrian Marino). Ce-i drept, surpriza a mai generat uneori efuziuni, dar atâta vreme cât ele se estompează așezându-se în locul lor proporții lucide, pot fi atribuite naturii poetice care jubilează prin orice vers „pe care eu l-am scris” cum ar spune bunăoară, Emil Cioran. Al treilea, ceea ce am numi luciditatea istoriei: să nu suferi dacă o serie de personalități și realizări ale culturii căreia îi aparții sunt puțin sau chiar deloc cunoscute acolo unde te afli. Dacă cineva nu cunoaște valorile țării din care vii, nu înseamnă că ele nu există. Accidentele istoriei pot împiedica difuzarea creației; și apoi există o diferență netă între creație și difuzarea ei. Dacă Cervantes nu știa nimic despre existența lui Neagoe Basarab și Neagoe Basarab nu știa nimic despre existența lui Maimonide, nu rezultă de aici că Cervantes, Neagoe Basarab și Maimonide n-au existat; fiecare în cadrul culturii sale a făurit o epocă, dar compartimentele oricărei forme de viață permit rareori o receptare simultană, reciprocă. Fundamentele unei culturi cu care pornești la drum te feresc de mimetisme. Lectura realității confirmă, ordonează sau produce o nouă ierarhie. Ceea ce contează cel mai mult este însă baza; ea este promisiunea unui nou edificiu...

Ipostaze ale tragicului în romanul lui Sartre. Greața (III)

Victor TIȚA

Condițiile de viață din secolul al XX-lea, dominate de necruțătoare lupte de clasă, de interese economice, politice și ideologice opuse, îi apar artistului ca o realitate pierdută. O serie de artiști și-au mutat atenția din ce în ce mai mult de la lumea exterioară spre cea interioară, printr-o ruptură deliberată între cele două aspecte ale realității, fapt ce a dus la apariția unei literaturi de analiză psihologică, cu tendințe în a face abstracție de împrejurările concret istorice și de a considera subiectivitatea, conștiința individuală, subconștientul, drept unica realitate. Eroul acestui tip de literatură este intelectualul, însuși autorul ei. Climatul etic devine atmosfera dominantă în care se petrece desprinderea de realitatea exterioară. Însă personalitatea umană, văzută din interiorul ei, reproduce dezbinarea lumii exterioare, contradicțiile de neîmpăcat ale societății, devine o personalitate sfâșiată și contradictorie. Intelectualul apare descumpănit, răvășit de neliniști filozofice, este un erou care nu are nici o certitudine, nici o consistență, nici o axă de susținere. Eroul lui Sartre din *Greața* (1938), Antoine Roquentin, este și el o personalitate sfâșiată. Răsturnarea care are loc în viața sa nu este determinată de vreun eveniment extern, ci de faptul că personajul ia cunoștință de propria sa existență, având sentimentul de „greață”, sentimentul regăsirii omului autentic sub

stratul de mistificări și prejudecăți sociale, al regăsirii gratuității primare a existenței omenești. *Greața* lui Roquentin este provocată de faptul că au dispărut motivele pentru care i se păruse că trăiește până atunci și pe care le percepe acum ca fiind minore, întâmplătoare, lipsite de necesitate. În mare parte și din cauza absenței credinței în Dumnezeu, el ajunge la concluzia că existența omului este în general un eșec, este inutilă, gratuită, lipsită de țință, de necesitate, de sens și este convins că a pierdut „partida”: „Am aflat, cu aceeași ocazie, că totdeauna se pierde. Numai netrebnicii își închipuie că pot câștiga. Acum voi face precum Anny, îmi voi supraviețui. Să mănânc, să dorm. Să dorm, să mănânc. Să exist încet, blând, ca arborii, ca un ochi de apă stătută, ca bancheta roșie din tramvai.” Existența larvară, închisă în sine, devine pentru el existență autentică, fără influențe ale convențiilor sociale și ale ideilor preconcepute: „*Greața* nu m-a părăsit și nu cred că mă va părăsi prea curând; dar nu mai sufăr, nu mai e o boală, nici un acces trecător: e una cu mine.”

Roquentin se opune la început, din punct de vedere moral, burgheziei, care trăiește inconștient și evită angoasa alegerii, justificându-și într-un mod fals existența pe care o duce. Treptat, el ajunge să considere lichea întreaga omenire. Astfel, dorișta sa de a duce o viață

autentică devine un fenomen negativ real, înstrăinarea omului în societatea capitalistă. Se ajunge până în punctul în care omul simte că acționează liber doar în funcțiunile sale animalice, adică atunci când bea, mănâncă, procrează, iar în funcțiunile sale umane se simte animal. Burghezii sunt cei mai marcați de dezumanizare, prin desconsiderarea valorilor morale în favoarea avantajelor materiale. Roquentin observă că banul l-a înstrăinat pe om de sine, ajungând să se simtă om autentic în funcțiunile sale vitale și în loc să încerce apropierea de adevăratul caracter al omului, acționează în sens opus, spre înjosirea condiției umane, menținând inversat raportul dintre funcțiunile umane și cele animalice. Acceptând existența animalică de a mânca și a dormi, respingea prejudecățile și convențiile sociale regăsind puritatea originară. El considera că omul vine pe lume bun și este corupt de mediul în care trăiește. El nu putea concepe faptul că eliberarea sa individuală și crearea omului autentic putea fi dobândită doar printr-un efort colectiv de eliberare de sub imperiul exploatarei, deoarece este un proces care are loc doar în cadrul societății. Doar în societate, se spune, omul stabilește relații cu alți oameni, devenind astfel, om. Dar Sartre considera că omul își descoperă autenticitatea doar în singurătate. Pentru a deveni cu adevărat om, acesta trebuia să își învingă propria natură și astfel definește teoria omului „antinatural”. El cerea omului să își inventeze propria umanitate, creația fiind modalitatea prin care omul se putea afirma ca om, posibilitatea individuală de depășire a condiției naturale a omului și, în consecință, salvarea sa personală, singura care îl interesează. Singurătatea omului, incomunicabilitatea sunt atribute dureroase, dar inerente firii umane.

Roquentin își notează într-un jurnal revelațiile existenței, care la el sunt însoțite de un sentiment de dezgust și

repulsie. El descoperă contingența existenței, a obiectelor și a lui însuși: „Totul este gratuit, această grădină, acest oraș și eu însumi. Când ți se întâmplă să-ți dai seama, ți se întoarce stomacul pe dos și totul începe să plutească, precum cu câteva seri în urmă: iată Greața.” Trăind la nivelul lucrurilor, care doar există, pur și simplu și constatând gratuitatea și contingența vieții, își regăsește autenticitatea primară a existenței și hotărăște că are libertatea, dar și datoria, de a depăși acest nivel al existenței și caută o justificare, un sens vieții sale. Esența morală a personalității sale va depinde de calitatea soluției pe care o va găsi. Hotărăște să scrie o carte și își dă seama că a greșit încercând să scrie despre personajul istoric De Rollebon, deoarece un existent nu poate justifica existența unui alt existent. Trebuie să scrie o altfel de carte, care „trebuie să se ghicească printre cuvintele tipărite, dincolo de pagini, ceva care n-ar exista, care ar fi deasupra existenței. O poveste de pildă, cum nu se poate întâmpla, o aventură. Ar trebui să fie frumoasă și dură ca oțelul și să-i facă pe oameni să se rușineze de existența lor.”

Roquentin nu se consideră un umanist, încercarea de a găsi o soluție colectivă echivalează, pentru el, cu restabilirea inautenticității. El ironizează chiar soluția umanistă a Autodidactului. Revolta sa este de tip individualist. Înfierează mentalitatea și morala burgheză și caută un sens nobil existenței omenești. Caută să realizeze o libertate interioară, independentă de condițiile vieții din jur. Ironizându-l pe Autodidact, conferă umanismului o doză de mizantropie: „Mizantropul își are de asemenea locul în acest concert: nu e decât o disonanță necesară armoniei întregului. Mizantropul e om: prin urmare și umanistul trebuie să fie mizantrop într-o oarecare măsură. Dar el e un mizantrop științific, care a știut să-și dozeze ura, care urăște la început

oamenii doar pentru a-i putea iubi apoi mai mult.” Dar și Roquentin aparține intelectualității mic-burgeze însă nu se confundă cu pătura socială din care face parte pentru că psihologia sa e dramatică, posibilitățile sale de introspecție sunt mai dezvoltate, autoanaliza sa e mai puternică și are ambiții elevate. Este, în același timp, dezinteresat de eforturile colective de eliberare a omului, nu vede contradicțiile principale din societatea burgheză, și anume lupta dintre burghezie și proletariat. Reține atenția manifestarea sa de individualist, izolat, a unui înstrăinat care se consideră singurul reprezentant al umanității, capabil a se opune spiritului mărginit și a se ridica deasupra intereselor materiale. El se consideră chemat să reprezinte omul în mod dezinteresat, deoarece producția de idei este una independentă, care se situează deasupra intereselor materiale. Dar, Georgeta Horodincă observă că „deși refuză ideologia mistificatoare a burgheziei, „condamnarea” lui Roquentin la libertate este în fapt o condamnare la o perpetuă stare de incertitudine, de stimulare a instinctelor antisociale, a egoismului, a anarhismului – stări de spirit care, cu sau fără voia lui Sartre, sunt caracteristice intelectualului mic-burghez.” Roquentin este un individualist, un înstrăinat, un intelectual însingurat, stări pe care și le-a ales singur. Structura sa psihologică este impregnată de condiția sa socială, natura sa reală a fost alienată în condițiile societății capitaliste, într-un mediu închis, sufocant, favorabil unei însingurări. Eroul lui Sartre părăsește orașul fără urmă de regret sau melancolie. Lasă întreaga sa viață de până atunci în urmă. O consideră „o partidă pierdută, atâta tot”. Trecutul lui e mort, gândește el. Se consideră liber. Nu mai are niciun motiv să trăiască: „tot ce am încercat a dat greș și nu mai pot inventa altceva.” A sperat că se va salva prin dragoste, că Anny îl va salva. A încercat prin intermediul scrisului. Acum e „singur și liber. Dar această libertate

seamănă întrucâtva cu moartea.” Consideră că în acea zi viața sa se sfârșește. A pierdut și partida cu Anny și pe cea care consta în scrierea unei cărți despre marchizul de Rollebon. Tot ce lasă în urmă va fi doar „un vis tulbure”. În ultimele ore petrecute în orașul Bouville are impresia că imobilele, plantele, peluzele, fântâna „păreau că se încăpățânează să arate inexpressiv. Înțeleg: orașul mă părăsește primul. N-am plecat încă din Bouville și de pe acum am încetat de-a fi aici... Mă simt mai uitat ca niciodată.” Simte cum eul său pălește treptat și apoi se stinge. El nu mai există în amintirea niciunei persoane. El există, dar existența sa este de prisos. Acceptă cu greu faptul că, în puțin timp, se va cufunda în mijlocul acelei „mulțimi tragice”, va deveni unul dintre „omuleții negri” pe care îi întâlnește zilnic pe stradă.

Ascultând însă melodia sa preferată, Eul izbucnește în conștiință, redevine Antoine Roquentin și începe să își planifice existența viitoare, însă îi este greu să accepte acea existență „de ciupercă”. La cei treizeci de ani ai săi se simte golit, fără amintiri și laș în fața morții. Nu dorește să mai facă nimic, pentru că astfel ar crea existență și el consideră că și așa e destulă existență pe pământ. Încearcă să întârzie însă greața, scriind tot ce-i trece prin cap. La auzul melodiei sale preferate se naște în el suferința. Și-ar dori să sufere, fără milă față de el însuși. Își dorește să fie. Se compară cu cei doi care s-au salvat prin muzică: evreul și negresa, la care se gândește cu duioșie. Își dorește ca și la el să se gândească cineva. Dar cunoscuții săi sunt pentru el ca niște morți, „s-au spălat de păcatul de a exista.” Simte însă un fel de bucurie la gândul că ar putea încerca și el să își justifice existența, să fie cunoscut prin creație. Își propune să încerce un alt gen, o poveste, o aventură, prin intermediul căreia cititorii să se gândească la el ca la ceva prețios, legendar și care să-l ajute să își amintească de viața sa fără

dezgust și să se accepte pe el însuși. Își amână starea de greață prin scris, apoi prin muzică. Năzuiește să se purifice, dar nu mai dorește să continue cartea de istorie pentru că un existent nu poate justifica existența unui alt existent și se gândește la o carte care să provoace rușine oamenilor, să lumineze un trecut, să permită privirea vieții fără greață și să dea eroului sentimentul de a exista. Prin creație se legitimează un mod posibil de a fi. Romul Munteanu este de părere că „Antoine Roquentin ajunge la conștiința pentru sine prin actul de creație care traversează absurdul, înlătură obsesia sinuciderii, anulează greața și conferă un sens existenței.” Suntem de părere că eroul realizează faptul că s-ar putea accepta doar în ceea ce privește trecutul, nicidecum prezentul. El nu își va putea accepta niciodată prezentul. Va putea exista doar în și pentru scris, în viața reală rămânând un inadapdat, un om copleșit de Greața provocată de existența într-o lume fără Dumnezeu. Nu este pentru prima dată când Roquentin se desprinde de existența sa de până atunci. După șase ani el mai renunțase la călătoria cu scop științific în Bengal, scârbit, dar cu teamă. El însuși se întreba atunci: „O să mă trezesc, oare, peste câteva luni, peste câțiva ani, obosit, dezamăgit, în mijlocul altor ruine?” Se va încheia peste un timp o nouă etapă din viața lui și își va căuta din nou salvarea într-o lume în care este aruncat fără să o fi cerut și fără să știe de cine și pentru ce. Va fi copleșit din nou de sentimentul situației originare, sentiment suprem dincolo de care nu există nimic, iar greața va invada din nou ființa umană. Vom asista din nou la drama acestui om care ar voi să „existe”, să fie un lucru și o conștiință în același timp, să învingă această neputință de a fi, care-l frământă atât. Va interveni din nou eșecul, deoarece conștiința este marcată de contingență și ea nu poate

hotărî pentru faptul în sine al prezenței sale, nu se poate împiedica de a fi. Aventura orgoliului uman încheie o nouă etapă a circularității și se pregătește pentru o nouă revoltă, care se va încheia cu un nou eșec.

Vina lui Antoine Roquentin constă în încercarea de a realiza o libertate interioară, independentă de condițiile din jur. El se consideră singurul capabil a se opune spiritului mărginit și a se ridica deasupra intereselor materiale. E un individualist, un izolat, un înstrăinat. E singur și liber, dar e vorba despre o libertate care seamănă cu moartea. În final el se va cufunda în mulțimea tragică. Pacientul tragic, A. Roquentin, este dominat de greață și dezgust în fața existenței. El este un străin în societate, un exilat în existență, un om de prisos. Limita în cazul său o constituie facticitatea sa, faptul de a fi aruncat în lume, chiar dacă el nu a dorit asta. Reacția eroului este greața, sentimentul situației originare. O altă limită este oferită de singurătate și de faptul de a fi copleșit de angoasă și de greață. Proiectul omului de a fi Dumnezeu este o altă limită de neatins, în încercarea de a evada din condiția umană și de a găsi în el însuși justificarea existenței sale. Agentul tragic este societatea burgheză, care îl amenință cu depersonalizarea și cu degradarea până la nivelul lucrurilor. Roquentin trăiește într-o stare de somnolență, de trăire inautentică, într-o lume fără Dumnezeu. Conflictul tragic este provocat de refuzul conformismului social, de condiționarea socială, de imposibilitatea justificării existenței prin artă. Locuitorii orașului duc o existență searbădă, lipsită de orizont, o existență anostă. Sunt toți ființe de prisos, iar în final, Roquentin se vede nevoit a se contopi cu această masă de oameni mărunți, neînsemnați.

Poesis

Mihai MARIAN

Trupul b. Dedublare

Mai întâi închid toate luminile
 apoi în întuneric bâjbâi
 în căutarea patului.
 Și de fiecare dată îi lovesc marginea
 cu tibia
 astfel că înainte să adorm
 ultimele cuvinte sunt invariabil înjurături spuse într-o lume în care încap doar singur.
 Ochii se obișnuiesc treptat cu întunericul,
 și în urechea așezată pe pernă
 se aude zvâcnind inima.
 Cu cealaltă ascult ceasul de
 perete cum își ascute limbile pentru următoare victorie asupra trupului.
 Dar așa, aflu că un minut nu durează cât 60 de secunde,
 ci cât 85 de bătăi de cord.
 85 de pulsații, timp în care un copac poate înflori,
 iar pe linia de cenușă a unui țărâm
 poate sosi cântărețul orb cu sandale de fier.
 Sunt miop
 și asta mă ajută să văd ce doresc în întuneric.
 Privirea încețoșată
 pe cerul alb și neted al dormitorului
 recompune cu ușurință imagini ale zilei trecute:
 o dimineață șubredă ca plămânii unui bolnav de tuberculoză,
 o fată își răsuțește nervoasă
 părul pe deget
 apoi lipește guma de mestecat pe scaunul din față,
 scaunul șoferului.
 Pot să văd femeia marmorată
 aprinzând țigara de zborul rapid al unui F16.
 Își ia copilul de la școală și
 privesc amândoi cerul cu largi scobituri
 prin care se văd ultimii cai șchiopătând.
 Sunt vedeniile celor înșelați de fildeșul de pe dintele elefantului.
 Pot să văd
 cum mai întâi închid toate luminile
 și bâjbâi apoi în întuneric

în căutarea trupului
 Și de fiecare dată îi lovesc marginea
 astfel că înainte să adorm
 ultimele cuvinte sunt invariabil înjurături spuse într-o lume în care încap doar singur.

Cercuri

Se retrag apele zilei
 și brusc
 rămânem singuri în fața oglinzilor
 terifiate
 să reflecte trupurile doar crăpături,
 sufletele ce nu mai reușesc să scoată porumbei din pălărie.
 Prizonieri
 ai nodului de cravată,
 cinăm pe firul festiv al unor răni proaspăt cusute
 iar apoi adormim
 printre ale cărților rânduri.
 Ultimul lucru pe care-l auzim este cronometrul inimii.

Principiile absenței

Au existat:
 acel văzduh artificial
 sperietoarea
 omul de tinichea
 și leul.
 A existat și Dorothy
 alergând pe urmele ghearelor de șoareci prin zăpadă.
 Doar că în timp ce îți povesteam visul,
 în ceașcă ceaiul se răcise.
 Ruginise în mine
 întreg mecanismul florii-soarelui.

Septembrie, în șoptă

Se apropie noaptea,
 stelele caută reazem,
 luminile orașului sclipesc ca un morman de oase-n deșert.
 simt cum în mine
 din morți se trezește
 un altul
 și
 intră desculț în umbra ta.

Conjunția „și“

Un pod
o apă
un mort pe care luminile orașului
îl scot la suprafață
Focuri de artificii
petarde
un om fără adăpost
sărbătorește nunta de aur
cu propriile escare.
Tramvai
târziu
zgomotul roților
filosofie ce recunoaște
începutul și sfârșitul a tot ce există.
Punct de vedere
în noaptea ce nu suportă metafore și comparații
mirosul electricității.

Negru pe Alb

Singurătatea începe
odată cu bucata de covor
de la intrare,
cu zgomotul cheilor vârâte în broască,
sau poate că a început totuși de la acel câine
care zăcea lovit în mijlocul străzii,
cu imaginea pantofilor fără șireturi ai stăpânului,
suspendată pe rețină.
Și continuă cu felul în care
umbrele-ipoteze insuficiente
alunecă peste pachetul de țigări
lăsat pe masă,
pe marginea unui pahar prăfuit de lipsa de argumente,
apoi
de pe pereții bucătăriei
se scufundă în chiuvetă.
Disparația lor merită
toată atenția:
se întâmplă între
clipa când durerea devine tăcută
și secunda în care
o femeie se așază pe scaun
și bate la mașina de scris întâia literă.
Negru pe alb.

Eu departe, tu departe...

C. VOINESCU

Pe Oprică l-au luat militar pe toamnă, după cules, nu vezi, bă, că ești trecut, ai ieșit la horă acu trei ani, îl certa ta-so, ce mai aștepți, du-te dacă te cheamă, n-ai încotro, n-o mai scâlda ca noi, că om intra, că n-om intra în colectiv, asta e treaba noastră, a ta e acolo, ori vrei să duc muncă de lămurire cu tine, cum ducăștia cu noi când vin cu comisia prin sat sau cu mașina neagră să ne ridice, las-o p-asta miljoacă a Didii, c-o găsești tu când te liberezi și dacă n-oi mai găsi-o, e satul plin de fete, n-o să rămâi tomnai tu neînsurat. Oprică își trase basca pe frunte și își dete părul de la spate în sus peste ea, mă duc, bă, mă duc, ho, să nu-ți fie frică dinspre partea asta, vă ușurez și pe voi de o lingură la masă și dacă îți e așa aminte să mă vezi militar să știi că mă și reangajez, fac școala de gradați ca al lu Caraboi și rămân în armată, cu leafă, cu haine, cu mâncare ca lumea, nu cu fasole și praz, să rămâi, bă Oprică, să rămâi, da să nu uiți până atunci să faci cum ziseși, că tu uitași să te mai duci și la școală, așa că dacă te reangajezi, vezi să le spui ălor d-acolo că n-ai decât două clase, mai puțin și decât trenu, că p-a treia te-ai lăsat și ți-a fost mai drag să te duci cu Ursaru cu vacile pe Areca, lasă, bă, nu-ți face tale griji de-astea, că nici al lu Caraboi n-a avut mai multe clase decât trenu și parcă d-aia nu e el plotonier acu, iar dacă se forțează ta-so nițel și se înscrie în partid, la anu îl fac ofițer, așa să știi, că așa mi-a spus chiar el cu gura lui.

Întâi a recrutat cu leatul lui, după aia a venit șefu de post cu o hârtie în mână, că s-a-mplinit sorocu, are chemare, să-și

facă valiza și să se prezinte în ziua de..., la ora de..., la Comisariatul Militar al Regiunii, auzi, tată, nu intra la idei că am eu cu o clasă mai puțin decât trenu, vezi de te înscrie tălică mai curând în colectiv, ca să ies bine la dosar, că ăsta contează, nu să știi carte, clasele mi le dă ăia, dacă nu le am, e armata poporului – așa mi-a spus Caraboi – nu a exploatatorilor, a chiaburilor și a dușmanilor de clasă, hai, rămâneți cu bine și să semnați cererea până ajung eu la unitate. L-au dat la grăniceri – trei ani – pe Dunăre, la Severin, să apere hotarele țării eliberate de glorioasa Armată Roșie – așa le scria de acolo de unde era – să ție piept clicii de trădători a lu Tito, care se dăduse cu americanii, ca Stancu Vizuru cu chiaburii, care șiăștia vor intra curând în putrefacție ca imperialismul, că poate auziseră și ei cum stă treburile în lume. V-a scris, bă, Oprică din armată, întreba Caraboi ăl bătrân peste uluci, ne-a scris, bă, ne-a scris, da pe tine ce te interesează, întrebai și eu așa, ce, parcă te costă ceva să-mi răspunzi?, mă costă, nu mă costă, du-te, bă, d-aci sau te trimiserăăștia de la Sfatu Popular să mă lămurești să intru în colectiv? Dacă e așa, spune-le că nu mă înscriu nici când m-o duce popa Lămbică colo la cimitir lângă tata și mi-or lua ei deștu ăsta mort – îi arată unul dintre degete, care îi conveni lui – și l-or freca cu cerneală ca să mi-l puie pe cererea făcută de ei, o să ți-l reangajeze pe Oprică la paștele cailor, dacă nu te înscrii tu la colectiv, asta să știi, bă Dode, mai apucă să mârâie Caraboi, că se trezi cu vreo doi-

trei bolovani taman în șapca lui de proletar cu care se mândrea prin sat că o primise premiu de la Raion, când se duseseră cu plugușoru la tov secretar unu.

Asta mijlocă a Didii umbla și ea prin sat cu o scrisoare ascunsă în sân, o scotea și o citea cu foc cui credea ea de cuviință – făcuse patru clase – citea bine, chiar dacă scrisul lu Oprică era îmburuienat rău, i-l înțelegea, că tot ea îl învățase, înainte de a recruta, să scrie toate literele și să le și citească. Oprică muiase creionul chimic în gură și apăsase cu el pe plic, cum apăsa toamna, când făcea ogor, pe coarnele plugului, trăsesse niște brazde cam cum stă funia în traistă, pe care a Didii le deslușea cu drag, Domnișoarei Lisăndrina I. Modan, auzi, domnișoarei, și ea, săraca, umbla desculță pe miriște cu caprele sau prășea porumbu în Valea Burzii printre bolovani, da ce era să facă, dacă așa îi zicea Oprică, așa era, i-or fi dat ordin să zică așa, să ridice nivelul cultural al satului, cum trăncănea Nete la Căminul Cultural, când făceau șezători, trebuie să ridicăm nivelul țărânimii muncitoare înfrățite cu clasa muncitoare pe cele mai înalte culmi de dracu mai știe ce mai bălmăjea el acolo, ridică-l Nete, ridică-l, cine te oprește, ridică-l, iete, colo, taman în vârful plopului ăluia din bătătura lui Cotonendel, acolo să-l pui, să-l vază imperialiștii americani putrezi și să moară de necaz că noi ridicăm nivelu și ei îl lasă jos, tot mai jos, până în Râpa Roșie, dincolo de malu gârlii.

Iete, Tince, ce scrie Oprică icișă pe plic, domnișoarei Lisăndrina, satul Cutare, comuna Ics, regiunea Igrec, oficiul poștal Stolnici, ulița Cârstovenilor, dacă nu crezi că e de la el citește pe spate ce zice, la espeditor, soldat fruntaș, vedeți că e fruntaș, nu codaș, T. Oprică și atât, că n-are voie să scrie mai mult, lui i-au dat voie fiindcă e fruntaș, altminteri, dacă era soldat prost ca Vițicu, ar fi scris acolo la espeditor doar așa: ghici, doi ochi albaștri

sau cum dracu i-o fi având ăla. Lisăndrina trase scrisoarea din plic și îi citi Tinchii, Dragă Lisăndrino, doresc ca micile mele rânduri să te găsească în clipele cele mai fericite ale vieții tale – aci Oprică făcuse cu creionul chimic niște floricele d-alea mărunte de răsar primăvara prin grâu și adăugase mai departe cu litere turtite și șchioape, eu sunt bine, sănătos și cu armata o duc bine, ceea ce îți doresc și ție din toată inima, punct, apoi cu literă mare, cum îl învățase ea, de la capu rândului, mă împac bine cu comandantii, care ne instruieste cu drag și m-a luat la ochi un locotinent care răspunde de munca politică, că aci, să știi și tu, că atât pot să-ți spui, mai presus de munca cu brațele și de aia cu capul e munca politică, a mai grea, că e cu omu, care e al dracu, ca tata și nu vrea să se înscrie în colectiv, să păsească pe drumul luminos al lui Lenin deschis de Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice lumii întregi, eu sunt bine, sănătos, îți mai spusei parcă, ceea ce îți doresc din nou și ție și la întreaga ta familie din care trebuie însă să escludem dușmanii de clasă, că ei ezistă, oricât am vrea noi să nu eziste, și lor nu le doresc ce îți doresc ție, că până la urmă tot o să-i lichidăm, mai rău o duc cu un caporal, care m-a frecat în perioadă, de m-a uscat ca pe prunul ăla din fundu grădinii tale sub care stăteam noi amândoi și știi ce făceam, că și ăsta e un secret, nu chiar militar, da nu trebuie să afle inamicul nimic și să nu te lași trasă de limbă, că n-ai pregătire militară ca să știi cu cine stai de vorbă, eu închei aici micile mele rânduri și te rog să-mi scuzi scrisul care mai bine trag în poligon cu gorionovul și cu zebeul decât să scriu cu creionul ăsta chimic, care trebuie să-l mai și moi mereu în gură de nu mai am limba-limbă. Iete, fă, ce scrie ici la capu de jos al scrisorii, *Amintire*: Eu departe, tu departe, căi ferate ne desparte, căi ferate și șosele, eu îți zic la revedere! și se iscălește, Oprică.

Haiducul, între realitate și mit

Daniela BĂBU

Îmi cântă o doină de lume... HAIDUCUL...

Călătorind din balade în doine, în cântecele tradiționale și în poezia contemporană, devenit personaj de roman, de dramă ori de film, împrumutându-și numele munților și locurilor prin care a trecut călare, chipul haiducului coboară din legende și istorie până la noi, însuflețind spațiul românesc și deschizând porți dinspre un trecut pe care ochiul modern, aproape desacralizat, cu greu îl mai reconstituie. Privit de cele mai multe ori ca un erou, alteori ca un tâlhar și lotru, care-și îngroapă comoara luată de la boieri în poienite de munte și sub cascadele râurilor, blestemându-l pe cel ce-o va găsi să n-aibă parte de trai bun, „dacă n-ar fi existat, haiducul, ar fi trebuit inventat.”¹

De regulă, atunci când cineva aude de haiduci, se gândește fără să vrea la cântece bătrânești, la doinele care le zăgrăvesc viețile, la un mit... Cât este poveste și cât este adevăr în toată această aură din jurul haiducului? Pornind de la explicația cuvântului *haiduc* așa cum o găsim astăzi în DEX, putem reface imaginea istorică a acestuia, atât cât ne permit parametrii discuției. Așadar, *haiduc/haiduci*, înseamnă „răzvrătit/răzvrățiți împotriva ordinii stabilite, care, trăind singur/i sau în cete în păduri, jefuia/u bogații ajutând săracii. Din bg., sb. hajduk.”²

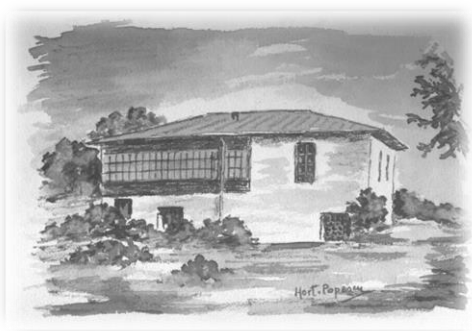
Haiducul cu cea mai veche atestare este Baba Novac, născut în jurul anului 1530, în Serbia, în satul Poreci, actualmente Donii Milanovăi, pe malul Dunării, foarte aproape de Cetatea Severinului. Se pare că Baba Novac a fost luptător împotriva turcilor, fiind mai întâi haiduc în Serbia, apoi în Oltenia: *Fost-au, cică, un Novac./ Un Novac, Baba-Novac./ Un viteaz de-ai lui Mihai/ Ce sarea pe șapte cai...*

Când oastea lui Mihai Viteazul a atacat garnizoana otomană din insula Ada Kaleh, Baba Novac ar fi intrat în slujba marelui voievod, slujindu-l până la moarte. În primăvara anului 1595, când în fruntea a 700 de haiduci a trecut Dunărea până la Munții Balcani în așteptarea armatei turcești, condusă de Pașa Hassan, ce trecea munții ca să se întâlnească, la Sofia, cu sultanul, Baba Novac a atacat oștirea și l-a fugărit pe Hassan, luându-i căruțele, caii, armele și tezaurul. Numele de Baba poate veni și din română și din sârbă, însemnând „Mărețul”, „Grozavul”, „Teribilul”. Mitofolclorul nostru a moștenit personajul cu care astăzi se mai sperie doar copiii, *Babaul*, ce are regional și varianta feminină *Babaua*. Potrivit istoriografiei, pentru Al. Odobescu, haiducii sunt patrioți care au luptat contra fanarioților. Nicolae Iorga reliefează că în

¹ Emanoil Săvoiu, *Haiducia în Oltenia*, Editura Sitech, Craiova, 2010.

² DEX - Dictionarul Explicativ al Limbii Române (editia a II-a), Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, 1998.

secolul al XVIII-lea, dominația fanariotă atingând limite nebănuite, mulți dintre țărani luau calea codrului unde își schimbau viața, decizând să lupte împotriva ciociului și a străinului. Zicala *s-apuc calea codrului* nu este strigătul unui răufăcător ordinar, ci „sinteza noastră istorică și socială de două veacuri și mai bine”, după cum precizează în cartea sa, „Haiducia în Oltenia”, Emanoil Săvoiu. Această teorie demonstrează că haiducia este expresia unei reacții violente a unei țărâni răzvrătite în fața nedreptății, devenind, astfel, o prelungire a unei răscoale organizate. Prin urmare, *haiducia* poate avea un caracter revoluționar: „*Și de moare haiducia,/ Crește-n urmă sărăcia/ Și se-ntinde boieria./ Ne fură nouă moșia,/ Dar-ar Dumnezău să dea./ Și-a mai fi și voia mea,/ Și-ar să piară potera,/ Și-ar să crească dreptatea/ Cum crește-n codru frunza/ Și-mi acopere urma,/ Când mă cată potera (...) Am îmblat pădurile/ Că știu toate frunzele/ Și toate cărările.*” Istoria României consemnează că haiducia este una dintre formele luptei antifeudale a maselor populare și că, treptat, haiducia a cunoscut forme noi, îndeosebi, odată cu ocupația austriacă din 1718-1731 și în perioada Ocupării Principatelor de către turci (1821-1828). Cetele haiducești erau formate din răzvrătiți contra exploatării feudale, iar conducătorii lor reprezentau figuri legendare pornite din mijlocul țărânimii. Încet-încet, haiducia devenea o „infracțiune” politică a vremii... Țăranii, cea mai amplă sursă de energie națională, au ascultat geamătul pământului ocupat, ocrotindu-i și ajutându-i pe cei ce deveneau haiduci, căci protestul lor era unul de libertate, un protest pentru neatârănare, pentru întoarcerea la pământul care „forma o unitate organică cu țăranul.” Țăranul suferă, tace și rabdă, haiducul poartă o luptă. Dar unde lua naștere

haiducia? Haiducia se forma în cârciumi, hanuri, rachierii, bucătării, cazane și conace și era organizată, se pare, pe principii asemănătoare armatei. Primăvara haiducii se întovărășeau cu alții și porneau în haiducie. Cei mai mulți erau tineri care aduceau cu ei vigoarea, vitejia, voinicia, precum și aceeași gândire de libertate: *Auzi, maică, cucul cântă/ Ieși afară și-l ascultă/ De vezi, maică, de ce cântă/ De-o cânta de haiducie/ Intră-n casă și-mi spune mie,/ Foaie verde iasomie/ Cântă cuce, numai mie/ Că mă duc în haiducie.* Apropierea primăverii avea o însemnătate aparte pentru haiduc: întocmai ca pentru cioban, primăvara era așteptată cu toată puterea dorului, iar el cânta în așteptarea ei: *Mult mi-e dor și mult mi-e sete/ Să văd frunză-n codru verde,/ Să mă las iar pe cea vale/ C-o păreche de pistoale./ Florică solzi de pește/ Hai, codrule, de-nfrunzește/ Că de tine trag nădejde.* Forțele care îi căutau pe haiduci se numeau potere. Potera era un detașament de oameni înarmați (în special arnăuți) însărcinat de domnie cu prinderea răufăcătorilor. În ciocnirea dintre oștile statului și haiduci, ei aveau un curaj aparte. Activitatea lor era o luptă ce implica arme (puști), iatagane și pistoale: *Jale-i, Doamne, cui îi jale,/ Jale-i, Doamne, codrului/ De armele hoșului/ Că le plouă și le ninge/ Și n-are cine le-ncinge,/ Că cine le-a mai încins/ Șade în*

*temniță prins. De cele mai multe ori, calul era nelipsit pentru drumurile lor, căci și haiducia era de două feluri: „haiducia de drumuri mari” sau „haiducia de codru verde” și „haiducia de cai”: Un fluierat scurt făcu ca în câteva clipe toți haiducii să se ridice în șa. Unul după altul, călăreții porniră spre ținutul Neamțului. În fruntea lor, având alături pe frumoasa Casandra, mergea Haralambie. Înțeleaptă fusese hotărârea sa. Doar la un ceas după plecarea lor, cu caii în spume ajunseră arnăuții. Din tabără găsiră doar câțiva tăciuni fumegând.¹ Ceata se aduna primăvara, odată cu înverzirea codrului și se dispersa toamna, la căderea frunzelor. După bucuria petrecerii prin desișul pădurilor, despărțirea de natură avea o însemnătate rară. După ce cade frunza, codrul nu-i mai poate fi ascunzătoare celui plecat să haiducească, așa că sufletul haiducului se întristează: *Frunza-n codru s-a rărit,/ Poterile grele s-au pornit,/ Haidați iarna la stăpân/ Să cărăm mereu la fân/ Pân-ce-o da frunza de fag/ Și-o cânta cucul cu drag./ Atuncea iar ne-om porni./ Sus la codru, ne-om sui.* După săvârșirea vreunei isprăvi, ceata se împrăștia total sau parțial sau se deplasa într-o altă regiune, cu scopul de a deruta potera. Haiducii se adăposteau sub stânci, în peșteri, în crânguri, sub maluri, poposeau prin poienile codrilor, căutând să fie în apropierea apei sau a unui izvor: *Frunza-n codru cât se ține/ Toți voinicii trăiesc bine./ Codru, dacă frunza lasă/ Toți voinicii merg pe-acasă/ Și la para focului/ Ard de dorul codrului./ Frunză verde de susai,/ De-ar veni luna lui mai.* Haiducilor nu le lipseau pistoalele și puștile: *Înfrunzește, codre, bine/ Că de mâine intru-n tine/ Cu doișpece după mine/ Îmbrăcați și n-armați bine,/ Cum**

șade codrului bine. Din balade reiese faptul că haiducii nu-i cruțau adesea nici pe ciobani. Se atingeau de avutul lor, fie că-i întâlneau în cale, fie că se duceau la stână să mai facă rost de mâncare. Într-o doină haiducească, aflăm indicii: *Mă-ntorsei pe plai departe/ Unde soare nu străbate/ Sub frunziș de brădișei/ Pe unde trec turme de miei/ Și ciocoi bogați cu vite/ Și cu curele ticsite,/ Nu știu, turma lua-le-aș?/ Ori chimire, smuci-le-aș?* Haiducul Pinteia este înfățișat ca un haiduc venit să facă rost de hrană de la ciobani: *Măi, mocan, frate mocan/ N-ai auzit de-un jian,/ De un hoț de căpitan/ Care ia caii de la mocan/ Și mieii de la cioban?* Câteva dintre legendarele figuri haiducești sunt: Iancu Jianu din Caracal, Olt, Gheorghe Magheru, Bârzeiu de Gilort, județul Gorj, Andrei Popa (Andri Popa) din Seaca, Dolj, Pavel Lotru din Bălcești, Vâlcea, Anghel Panait (Anghel Șaptecai) din Vâlcele, Olt; Ion Dăianu, Mărginimea Sibiului; Toma Alimanu din Ostrovu, Mehedinți; Radu Ursan din Jupânești, Gorj, etc. Când erau prinși, haiducii erau condamnați la moarte. De obicei, haiducii piereau trădați de prieteni: *Moș Radu, bărbuță sură,/ Să nu mă dai de pricină,/ Dac-o veni potera/ Și ea că s-o apuca/ După mine s-o lua/ Tu să nu spui nimica.* Haiducia devenise singura faptă penală care se cerceta în orice zi a anului, iar ascunderea haiducului de poteră, reprezenta o infracțiune gravă. Deși mulți mureau spânzurați, legendele spun că haiducul Pinteia a fost împușcat cu glonț de argint, în urma trădării, pentru 500 de taleri, bani făgăduiți de împăratul habsburgic Leopold I. Moartea lui Pinteia Viteazul a impresionat multă lume la acea vreme. La Ghimeș, legenda spune că fata care primise bănuțul de aur de la Pinteia,

¹ Eugen Șendrea, *Istoria pe placul tuturor*, vol. 1, Editura Vicovia, Bacău, 2005.

auzind de moartea lui, a jurat să nu se mai mărite niciodată. Se pare că a murit fată bătrână, la vârsta de 80 de ani, cu gândul la cel pe care și-l dorise drept bărbat. Conform credinței, haiducul era vulnerabil doar la glonțul de argint: *Cu trei fire de grâu sfânt, lângă aceste-un plumb de-argint, subsuoara de-a dreapta, că acolo-ți stă puterea.*¹ Haiducii și gazdele de haiduci condamnați la moarte erau executați prin tragere în țeapă sau spânzurătoare. Locul execuției era ales de către Domn: *Voi băieți, băieții mei,/ Să vă cânt de-un cântecel/ De când eram mititel./ Iar mare m-am haiducit/ Pe nimeni n-am sărăcit./ P-ai bogați i-am jecmănit./ P-ai săraci i-am miluit./ Dar acuma ce-am ajuns./ Săracu sângele meu./ Cum mai curge pe pârâu./ Rupea frunza cu mâna/ De s-astupa gaura (...)* *Cin-pă Radu l-a-mpușcat/ Să moară-n ocnă băgat/ Și dă limbă spânzurat.* Arareori evadau din detenții. În 1816 Iancu Jianu evadează de la ocna Teleaga, formează o ceată de 24 de haiduci și revine eliberându-și un camarad haiduc. S-au păstrat câteva fragmente din scrierile lui Iancu Jianu în care își povestește isprăvile: *„Legai pe toți din ocnă, slobozii burduful și scosei pe toți haiducii din ocnă și plecai cu dânșii până la un loc. Un haiduc ce-i zicea Voicu Iabraș, strânse și el o ceată de ai lui, plecând împreună și trecui Oltul la Slatina; Nu avea ce să ne facă. În multe rânduri am bătut pe sârserdarul Iamandi Giuvara urât mirositorul. Cum o putea muierea lui să steie cu puturosul de Giuvara cel nespălat cu anii?”*²

Reacția ofensivă a haiducului față de societatea în care trăia era îndreptată

contra străinului cotorpitor și a clasei dominante. Astfel că lupta haiducilor a produs schimbări în conștiința colectivă țărănească. Scriitorul Vasile Alecsandri vedea în haiduc un om cu înduioșare pentru cei slabi și săraci și afirmă că aceasta este cauza pentru care poporul îl consideră pe haiduc erou și îl privește cu admirație. Nu-i de mirare că oamenii i-au iubit și încă își amintesc de ei în cântece și povești. Cu puteri „supranaturale” și viteji, fermecați să nu poată fi răniți de nicio armă, curajoși, sărind în ajutorul celor neputincioși – așa erau descriși haiducii. Haiduci cântați în baladele populare sunt mulți: Toma Alimoș, Radu Sânger, Badiul, Iovan Iorgovan, Vâlcă, Stanislav Viteazul, Arguș al lui Topală, Doicil, Doncilă, Cosma Răcoare, Stan și Golea, Ghergheș, Boțea, Bolboceanu, Corbea și Miul Zglobiul.

Astăzi contemporaneitatea surprinde prin ingeniozitatea de a îmbina legende și comercialul. Mai nou, există o întreagă „poteră” menită să captureze privitorul: denumiri de pensiuni turistice, gastronomie, trupe muzicale, melodii de club, stiluri vestimentare, chiar și identități false în lumea virtuală, toate cele mai sus-amintite legându-se de legendarul cuvânt „haiduc”. De cele mai multe ori, imaginea haiducului este asociată cu actorii Adrian Pintea sau Florin Piersic și se întâmplă ca și azi să auzim în jur celebra expresie: *Hai, cuțit, cuțit, cuțit/ De trei ori, te-am ascuțit...* din seria „Haiducii lui Șaptecai”. În ceea ce privește „Balada haiducească pentru violoncel și pian” de Paul Constantinescu, oare câți dintre tinerii „haiduci” ai zilelor noastre să o fi auzit?

¹ Eugen Șendrea, *op. cit.*

² Paul Barbu, *Haiducul Iancu Jianu: adevăr și legendă*, Editura Casa de Editură și Librărie „Nicolae Bălcescu”.

Ropotinul țeștelor. Semnificații magice și sensuri de viață

Claudia BALAȘ

Teritoriul județului Olt a favorizat din cele mai vechi timpuri cultivarea cerealelor. Săpăligi, seceri, gropi de cereale de mare capacitate, râșnițe, descoperite cu prilejul săpăturilor arheologice pe tot cuprinsul acestui teritoriu, demonstrează că agricultura a fost una dintre ocupațiile de bază ale locuitorilor.

Bogăția uneltelor de muncă legate de cultivarea cerealelor, ca și vestigiile unor instalații pentru copt pâinea, descoperite în județul Olt, dovedesc că cereale ca: secara, meiul și grâul au jucat un rol însemnat în alimentația populației.

În timpuri îndepărtate, pâinea a fost coaptă în cenușa caldă a vetrei, apoi ca un prim progres, pe cărămizi foarte tare încinse. Puțin câte puțin, printr-o serie de îmbunătățiri succesive, s-a ajuns la construirea unor instalații speciale pentru coptul pâinii.

Prin coroborarea datelor rezultate din săpăturile arheologice cu studiul sistemelor de copt mai recente din locuința țărănească, am putut remarca în județul Olt continuitatea unor forme fără întrerupere, din neolitic până în zilele noastre.

Dintre toate sistemele folosite pentru copt pâinea în județul Olt, cel mai arhaic este țeștul. Denumirea vine din cuvântul latin *testu* care înseamnă vas de lut, cap de argilă.

Așa cum rezultă din etimologia cuvântului și din faptul că și grecii îl foloseau pentru coptul pâinii, țeștul a avut o arie de răspândire foarte întinsă care cuprinde Iliria, Bosnia, Muntenegru, Bulgaria, Albania, partea sud-vestică a câmpiei Panonice, România, fiind cunoscut până în Caucaz. Utilizarea țeștului corespunde, în România, cu zona de folosire a vetrei cu hotă suspendată („corlată”), una dintre cele mai arhaice forme, ceea ce dovedește odată mai mult vechimea lui pe acest teritoriu.

Materialul din care se confecționează țeștul în satele județului Olt este lutul (pământul galben) amestecat cu balebă de cal și uneori cu călți. Acest arhaic cuptor mobil, făcut din lut, după o anumită tehnică, se confecționa la începutul secolului trecut într-o atmosferă plină de multe credințe magice. Erau anumite zile, imediat după Paște, când grupuri de femei se adunau la un loc și după un minuțios sistem de practici, călcau și modelau țeșturi de pământ.

Acum nimeni nu mai crede în anumite practici, pe care locuitorii satelor de la începutul secolului trecut le săvârșeau cu rigurozitate. Atmosfera magică, ce învăluia altădată cu misterul ei facerea țeșturilor, s-a spulberat sub colțul neiertător al suflului modern de astăzi.

Bătrânii își amintesc că țeșturile se făceau la sărbătoarea Ropotinului. În

majoritatea satelor sărbătoarea Ropotinului se ținea a treia marți după Paște. Sunt și sate în care aceste sărbători se țineau trei marți, trei joi și trei sâmbete după Paște, ori numai joile după Paște. În credințele poporului, aceste zile erau adevărate sărbători în care *„dacă sunt serbate, atunci nu bate piatra sau gheața, adică grindina, pometurile și semănăturile”*. Tot după bătrânii satelor, se zice că în afară de toate aceste nenorociri pentru semănături, pentru câmp, ce ar fi aduse de Ropotini, dacă nu se țin, *„mai sunt rele și de pocituri”*. Se mai spune că *„Ropotinii se țin ca să îngreuneze sarcina diavolului prin pământul ce-l întrebuițează la facerea țăstelor”*. De aceea această zi mai era numită în popor *„Ziua ucigașului”*.

Aceste zile (cele trei marți, trei joi și trei sâmbete după Paște) erau ținute ca sărbători doar de femei și era permis să se facă numai țăsturi.

Împotriva acestor sărbători, ca unele ce încurcau credința creștină prin caracterul lor păgân, s-a ridicat biserica. Mitropolitul Filaret al Râmnicului, la 1845, spunea: *„Iaca mai de rușine ori de păcat la creștini iaște sărbătoarea dracului. Ci dar se cuvine foarte mult la tot bunul creștin și temătoriu de Dumnezeu să nu mai prăznuiască într-acea zi acea spurcată sărbătoare, și babele să se părăsească de țăsturile ce fac în ziua aceea, adică în pofida dracului, cum zic iale”*.

Intervenția Mitropolitului Filaret nu credem să fi avut vreo influență, de vreme ce până târziu, în pragul veacului XX, sunt atâtea mărturii că sărbătoarea Ropotinului se ținea cu sfîntenie de către femei, zi în care se făceau țăsturi, tocmai ca să potolească duhurile rele, să nu le strice semănăturile și să nu pocească pe cineva. Din câte se vede, în trecut, aceste sărbători aveau o dublă funcție: pe lângă

cea de copt turtele de mălai și de azimă și o funcție magică. Lucrul acesta este dovedit și de răspunsurile la chestionarul asupra „Sărbătorilor păgâne” lansat de Th. Speranția.

Iată ce răspundea la acest chestionar un informator din Romanați (Balș): *„dacă Ropotinul nu se ține, se îmbolnăvesc copiii de epilepsie. Atunci femeile fac țăste zicând că țăsturile făcute în acea zi se vor pune în capul diavolului și nu se va mai putea să mai îmbolnăvească copiii”*.

Credința era generală, *„se făceau țăste să le sorocească pe spinarea lui Ucigă-l Crucea (sau Ucigă-l Toaca), ca să-l oprească să mai poată sminti pe oameni”*, de aceea *„în aceste țăste nu este bine să coci pâine de pomană”*.

În alte sate însă exista credința că *„după ce fac țăsturile, femeile pot lucra restul zilei, pentru că au așezat țăstul pe capul dracului și deci l-au făcut neputincios, adică nu mai poate să facă niciun rău”*. În strânsă legătură cu toate acestea, în trecut, femeile din satele județului Olt, după ce țăsturile erau gata, făceau deasupra lor o cruce. Este fără îndoială tot un act magic, ca prin semnul creștin al bisericii, lumea să fie ferită de duhurile rele, închise sub clopotul de lut al țăstului.

Rostul magic al acestui obiect de primă necesitate, din cele mai îndepărtate timpuri, este, considerăm, îndeajuns de lămurit prin însăși practicile celor ce l-au întrebuițat. În prezent, lumea satelor a evoluat și nimeni nu mai crede în asemenea acte de vrăjitorie magică.

După ce am văzut când și de ce se făceau țăsturile în anumite zile, să vedem, după mărturiile poporului, cum se făceau acestea. Simpla muncă de a călca, de a frământa pământul cu picioarele și apoi de a-l așeza pe o moviliță-formă, era și mai

învăluită într-o atmosferă deosebită de acte magice, a căror semnificație s-a pierdut în decursul timpului.

Astăzi, fără să se mai cunoască această semnificație este interesant de remarcat că, în virtutea tradiției, ȧșutul se lucrează exclusiv de femei, adunate în colective de 3-5 persoane, lutul amestecat cu balebă de cal și călți se frământă cu picioarele de nouă ori și uneori în timpul frământatului se spun anumite versuri.

Lutul astfel pregătit se împarte în „guguloaie” și se modelează cu mâna pe un mușuroi de paie și frunze, în forma unui clopot așezat cu gura în jos. La partea superioară se practică două orificii, prin care se introduce „fierul ȧșutului”, cu ajutorul căruia se agață de lanțul coșului când se pregătește pentru copt. Pe la începutul secolului XX un informator din județul Olt – Ciomăgești – spunea: „...Cărduri de femei și fete merg la câmp unde pasc caii să adune balebă, apoi vin acasă, joacă pământul cu picioarele, amestecă cu balebă, fac mușuroaie de pământ ca să dea forma ȧșutului, se lasă la soare 2 – 3 zile, se pun apoi la păstrare după ce s-au spoit bine”.

ȧșuturile se făceau în grupuri de femei, fiindcă munca era destul de dificilă. Dar nu trebuie neglijat nici faptul că o asemenea muncă era precedată de festinuri între femei, iar actele magice nu lipseau nici ele. Fie că se stropea sau se spoia ȧșutul cu vin, fie că în timpul cât lucrau, cei care treceau pe drum nu aveau voie să dea binețe. Nu lipsită de semnificație este și credința că, frământând pământul, femeile calcă pe

însuși diavolul. În această zi „femeile calcă ȧșete, pentru ca diavolul să fie călcat în picioare și dogorât de foc ca și ȧșetele”.

În legătură cu întregul șir de credințe și superstiții trebuie să punem și mărturiile multora că ȧșuturile făcute în această zi a Ropotinului „sunt un leac, adică în timpul secetos se aruncă un ȧșet în fântână și începe să plouă sau o femeie gravidă fură un ȧșet de la un vecin și-l duce într-un lan de grâu ori de porumb și ploaia e gata”.

O credință plină de umor, dar și de semnificații, este aceea că femeile aveau dreptul o singură zi pe an să-și bată bărbații și neputându-i bate, făceau ȧșuturi.

Lumea geto-dacică din Carpați va fi acceptat această „zi a ucigașului” cu întregu-i cortegiu de credințe păgâne, care învăluie, cum am văzut, și facerea ȧșutului. Că acest mobil cuptoraș a însoțit pe om în greaua-i existență încă de la începuturi, este de nediscutat. Pledează pentru acest fapt nu numai sistemul rudimentar de coacere, dar și mulțimea de credințe „deșarte” și practici magice de care au ținut seama.

Dacă ne întrebăm acum ce semnificație au avut toate cele expuse pentru colectivitățile umane din vremurile îndepărtate și chiar pentru multe de mai târziu, răspunsul ni-l dau tot mărturiile poporului și întreaga lui viață.

Neputincios, predominat de forțele vitrege ale naturii, pe de altă parte obsedat de nenumărate întrebări cărora nu le putem da dezlegare decât în chip pueril, și-a creat o lume a lui. Cum era și firesc, lumea aceasta era de natură magică.

Eroi au fost

Aurel Aldea – un slătinean, general de corp de armată

Doru DINA

La 1 septembrie 1939, Germania nazistă a atacat Polonia declanșând cel de-al Doilea Război Mondial. Câteva zeci de luni mai târziu, la 22 iunie 1941, marile unități militare române au trecut Prutul, au eliberat Basarabia și Bucovina, apoi s-au implicat în crâncenele bătălii de la Odessa și Stalingrad sau din Kuban și din alte regiuni ale U.R.S.S.

După lovitura de stat de la 23 august 1944, România a participat, împreună cu Națiunile Unite, la conflagrația mondială, contribuind din plin la efortul făcut de acestea pentru înfrângerea nazismului și a aliaților săi.

În luptele cumplite desfășurate în Muntenia, Oltenia, Dobrogea și Transilvania sau în cele din Ungaria, Cehoslovacia și Austria s-au remarcat numeroși ofițeri generali, între aceștia fiind și Aurel Aldea, născut la 28 martie 1887, în orașul Slatina, județul Olt. Viitorul general de corp armată a urmat școala primară și apoi pe cea liceală în orașul natal, iar în anii 1906-1907, Școala Militară de Artilerie și Geniu. În perioada 1907-1912, a frecventat cursurile Școlii pregătitoare de ofițeri de la Hanovra și ale Academiei Tehnice Militare de la Charlottenburg (Germania), iar după reîntoarcerea în țară, cursurile Școlii Superioare de Război (1913-1914).

Datorită calităților dovedite, a avansat de la gradul de sublocotenent (1907) la cele de locotenent (1911), căpitan (1916), maior (1917), locotenent-

colonel (1923), colonel (1928), general de brigadă (1936), general de divizie (1940) și general de corp de armată (1944).

În anul 1913 a participat la al Doilea Război Balcanic, iar între anii 1916 și 1918 – la Primul Război Mondial, remarcându-se în luptele din Dobrogea (1916), în Bătălia de pe Neajlov-Argeș (1916) și în cele desfășurate în 1917, în urma cărora a fost decorat cu ordinele „Steaua României”, cl. a 5-a cu spade, „Coroana României” în grad de Ofițer și medalia „Crucea Comemorativă a Războiului 1916-1918”. Unul dintre contemporanii săi, generalul Argeșeanu, l-a caracterizat astfel: „Inteligent, priceput, muncitor și foarte expresiv. Dotat cu mult spirit creator și organizator. Pe lângă aceste calități are o vastă cultură generală și militară și o completă pregătire pentru a comanda orice mare unitate. Va merita când îi va veni timpul să comande un Corp de armată și să înainteze la gradul de General de divizie”. A mai îndeplinit funcțiile de comandant al diviziilor 11 infanterie (1935-1938) și 4 infanterie (1939-1940), al corpurilor 2 armată (1940-1941) și 7 armată (1941) și al Comandamentului General al Teritoriului (1944-1945).

După notele ultimative transmise de U.R.S.S. guvernului român la sfârșitul lunii iunie 1940, ofițerul a fost numit președinte al delegației române care a participat la tratativele cu sovieticii, desfășurate la Odessa. Datorită lui s-a

obținut prelungirea termenului de evacuare și „definirea generală a cadrului unei convenții pentru repatrierea familiilor ofițerilor și subofițerilor activi, a funcționarilor de stat, a familiilor acestora” și „a cetățenilor români care doreau să se evacueze (...)”.

La 25 iulie 1940, generalul Aurel Aldea a cerut delegației sovietice înapoierea averii ministerelor rămasă în teritoriile cedate, în valoare de peste 2.600.000.000 lei. Tot el a semnat Convenția prin care România ceda Uniunii Sovietice materialul rulant, utilajul și averea căilor ferate din Basarabia și Bucovina de Nord și Convenția prin care U.R.S.S. preda României armamentul și materialul de război rămas în teritoriile evacuate. Datorită tenacității sale, „în patrimoniul statului” a fost păstrat un „material rulant în valoare de circa 1 miliard 250 milioane lei” și s-au obținut și adus în țară „materialul și depozitele armatei române în valoare de 1 miliard 500 milioane lei.”

La 2 septembrie 1940, generalul Aldea și membrii delegației române de la Odessa au adresat delegației sovietice, în numele guvernului român, următoarele cereri: repatrierea grabnică a cetățenilor români din teritoriile cedate; predarea vaselor sechestrate și a monumentelor ridicate în perioada stăpânirii românești în Basarabia și Bucovina de Nord; precizarea modului de despăgubire și evacuare a bunurilor aparținând Domeniilor Coroanei; acordarea de despăgubiri ofițerilor care au pierdut bagajele și alte lucruri din cauza armatei sovietice; simplificarea formalităților pentru ca ofițerii să-și poată ridica mobilierul și lichida averile; transmiterea de ordine categorice pentru a se permite tuturor repatriaților să aducă cu ei bani, valori și obiecte personale; adoptarea de măsuri pentru încetarea actelor agresive și dușmănoase provocate de trupele sovietice la frontieră; eliberarea ofițerilor

și trupele capturate etc. Din păcate, multe din cererile românești nu au fost luate în considerare, iar rezolvarea altora s-a desfășurat lent. Cu toate acestea, datorită generalului Aldea, au fost repatriate „13.750 de persoane, între care aproape totalitatea ofițerilor” și s-a obținut aprobarea „pentru repatrierea tuturor persoanelor cerute pe tabelele delegației noastre”.

În aprilie 1941, generalul Aldea a primit misiunea să cerceteze activitatea foștilor miniștri legionari. În acest scop, a elaborat un material pe care l-a înaintat Ministerului de Război. Totodată, el a realizat un raport cu caracter confidențial pentru Ministrul de Război cu rugămintea de a fi înaintat generalului Ion Antonescu, în care preciza că acesta era vinovat de rebeliunea legionară „din cauza slăbiciunii cu care i-a condus”. În opinia sa, conducătorul statului „N-a controlat completarea cadrelor. N-a urmărit înarmarea lor. N-a pedepsit crimele lor. N-a putut înlocui pe prefectul Poliției Capitalei și Directorul General al Siguranței. N-a controlat activitatea miniștrilor legionari. N-a înfrânt abuzurile. A avut slăbiciunea să se tocmească cu Sima și să-i admită guvern legionar 100%, mai puțin Președinția”. El a considerat că generalul C. Petrovicescu nu poate fi acuzat de „pregătirea și participarea la rebeliune” și, ca atare, a cerut ca acesta să fie scos din cauză. La scurt timp, generalul Aldea a fost pensionat, fapt care „i-a sporit aversiunea față de mareșalul Ion Antonescu”.

În ajunul loviturii de stat de la 23 august 1944, generalul a participat la consfătuirea din noaptea de 21/22 august desfășurată la Palat, care a reconfirmat „data de 26 august” pentru înlăturarea Mareșalului. Întrucât evenimentele s-au precipitat, lovitura de stat s-a produs cu trei zile mai devreme (23 august 1944).

După înlăturarea lui Ion Antonescu, la 1 septembrie 1944,

generalul Aldea a fost numit „Ministrul Internelor” în guvernul Constantin Sănătescu. Deoarece a intrat în conflict cu comuniștii la începutul lunii noiembrie, a fost înlăturat din fruntea ministerului.

În cursul anului 1945, ofițerul a devenit „conducătorul Mișcării Naționale de Rezistență” și, în această calitate, a încercat „să coordoneze principalele organizații ale acesteia”, respectiv „Haiducii lui Avram Iancu”, „Graiul Sângelui”, „Grupul Înarmat Sinaia” și altele.

La 27 mai 1946, Aurel Aldea a fost arestat, „judecat și condamnat la muncă silnică pe viață prin Decizia nr. 2 din 18 noiembrie (...) a Curții Militare de Casare și Justiție”. După proces a fost închis la Văcărești și apoi mutat la Aiud, unde a încetat din viață la 17 octombrie 1949, „de miocardică cronică”. Semnificativ este faptul, că în perioada anchetei, generalul a declarat că „între

cămașa verde, steagul roșu și cel românesc” a preferat tricolorul. În același timp, el a subliniat că își iubește țara și neamul și că dorește ca aceasta „să înflorească și să capete aureola la care are dreptul în viitor.”

BIBLIOGRAFIE

- Arhivele Militare Române, fond 950, dos. curent 249, f.2-12, 55-56.
- Arhivele Militare Române, fond 5418, dos. curent 1896, f. 136-138.
- Dr. Alesandru Duțu, Florica Dobre, *Drama generalilor români (1944-1964)*, Editura Enciclopedică, București, 1997, p. 19-33.
- Doru Dina, Ion Ivașcu, *Uragan la paralelele 46-48*, Editura Scribul, 1998, pp.33-35.
- Ioan Scurtu, *Istoria românilor în timpul celor patru regi (1866-1947)*, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, vol. IV, *Mihai I*, Editura Enciclopedică, București, 2004, p.60.
- Traian Zorzoliu, *Generalul Aldea*, Editura „Universitatea pentru toți”, p. 5-37.

În sotto voce

Firul acela de sânge, singurul drum...

George Nina ELIAN

Deseori, noaptea, ne trezim închinându-ne nu lui Dumnezeu, ci spaimei de noi înșine.

Da, asta se-ntâmplă cu noi, cei de-a pururi răstigniți și sfârtecați în răspântia dintre fiziologie și sfințenie, dintre candoare și blasfemie...

Da, asta se petrece cu mine atunci când pânda de păianjen crește până-ntr-atâta încât blochează mecanismul orologiului și de jur-împrejur-mi începe să miroasă a eternitate și-a nimicnicie totodată (știți, mirosul acela de iarbă-grasă fragedă și plină de sevă, de oase și cenușă), iar eu încerc să-mi mențin stabilitatea mergând în vârfurile picioarelor pe firul de sânge ce-abia se mai scurge din vena-mi deschisă, firul acela care, dacă stau și mă gândesc mai bine, se prea poate să fi fost singurul, adevăratul meu drum...

Mihai TRAISTA

Baladă pentru neputința tatălui

Mă întorc din nou acasă, mama e departe,
tata stă pe prispă, pregătit de drum:
„Vezi că-n podul casei scândurile-s coapte,
să-mi cioplești și-o cruce din stejar sau ulm.

Moartea-i pe aproape, îi simt fiorul rece...”,
îmi șoptește tata trist și îmbătrânit,
i-aș da de la mine ani câțiva, vreo zece
să mai merg odată cu el la cosit.

Să mai scuipe-n palme, să-și ascută coasa
și să intre-n brazdă ca un flăcău în joc,
din zări să răsară mama mea frumoasă
mirosind a iarbă, flori și busuioc.

Era bărbat puternic, ducea buștenu-n spate,
se întrecea în cântec cu zorii de pe grui,
făcuse și războiul, nu s-a temut de moarte,
mă uit acum cu groază la neputința lui.

O silă mă cuprinde de viață și de moarte,
și tot ce mă înconjoară aș preface-n scrum
degeaba vin acasă când mama e departe,
iar tata stă pe prispă, pregătit de drum.

Nu știi de e frumoasă, dar sigur este tristă,
supremă este moartea la fel ca Dumnezeu...
Pregătit de moarte voi sta și eu pe prispă,
privind departe-n zare să apară fiul meu.

Pașaport de seu

Părinții ne tot pleacă spre morminte
și ne tot mint că merg spre învieri,
e rândul nostru să mințim cuminte
și să pornim la drum, spre nicăieri.

Dar nici nu știm de populat e cerul
și tot mereu plecăm spre el grăbiți,
crezând că Dumnezeu e pivnicierul
ce toarnă vin mereu la noi sosiți.

Ne tot grăbim s-ajungem lângă mamă
ducând în mâini un pașaport de seu,
ne amăgim că tot mereu ne cheamă
același trist și rece Dumnezeu.

Lasă-ne aici, Mărite, că ni-i bine
o știi și Tu, de asta nu mă mir,
dar te prefaci că ne tot chemi la Tine
și ne tot duci mereu în cimitir.

În loc de lut de ne făceai din viață
de moarte-n veci noi nu ne-am fi temut,
dar pentru tine omu-i o paiată
pe care-o chemi mereu 'napoi în lut.

Vorbesc prostii, Mărite, Tu mă iartă
sunt doar un pumn de lut de viață ostenit,
și simt cu trupul viermii cum mă latră,
și-o să adorm la sânul mamei, obosit.

Dar ție poate îți e dor de mine
mie de Tine Doamne nu mi-e dor,
dar într-o zi tot voi veni la Tine
căci cel ce moare e nemuritor.

Părinții ne tot pleacă spre morminte
și ne tot mint că merg la Dumnezeu,
e rândul nostru să mințim cuminte
și să pornim la drum c-un pașaport de seu.

Mamă de lut și iarbă

Ce sfântă-i țărâna ce te-a-nțărânat,
mamă plecată în zori spre asfințit,
de-atâta povară cât am de purtat,
înainte de vreme mă simt ostenit.

Ce sfântă-i tristețea în acest cimitir,
mama mea dragă de iarbă și lut,
de-atâta tristețe de moarte mă mir
și-n clopot mă torn, de viață bătut.

Eu vin de departe și plec spre sfârșit,
viața spre moarte mă duce de mână,
deși-s încă verde, mai am de trăit,
mamă pastrează-mi un loc în țărână.

Pe drumul de mâine ce duce spre ieri,
beau doar tristețe, din dor mă înfrupt,
mereu pretutindeni, mereu nicăieri,
mamă ogoaie-mi durerea de lut.

Atâta țărână te apasă pe piept...
mamă învelită de-o vreme-n tăceri,
balanța se înclină olog spre nedrept
și crucile triste pornesc spre învieri.

Alungă-mă

Alungă-mă până mai pot pleca
Căci uite timpul stă să ne descoase,
Până mai port în ochi tristețea ta
Până mai port, tot frigul tău în oase.

Alungă-mă până mai sunt al tău,
Până-mi mai este încă dor de tine,
Până mai știu ce-i bine și ce-i rău
Până mai crește iarba pe coline.

Alungă-mă te rog ca pe un proscris,
Cum se alungă un câine de la casă
Ce a urlat la stelele din vis,
Când o visa pe dalba sa crăiasă.

Alungă-mă până mai ești a mea,
Până mai știu ce-i rău și ce e bine.
Alungă-mă și nu mă rechema
Am să revin mereu, mereu la tine

O să mă întorc la tine scheunând
Cum scheaună o ușă în țâțână.
Să mă primești de dragoste flămând,
Să mă hrănești cu palma-ți de stăpână.

SEPTEMBRIE

2 septembrie 1916 – s-a născut, la Potopinu - Dobrosloveni, Olt, poetul ION POTOPIN, pe numele adevărat ION MAGNEA, (m. 10.05.1998, București)

3 septembrie 1954 – s-a născut, la Pleșoiu, Olt, poetul IOAN SMEDESCU

5 septembrie 1951 – s-a născut la Sighetu Marmației, istoricul, editorul și publicistul DORIN TEODORESCU (m. 10. 09.2015, Slatina)

6 septembrie 1906 – s-a născut, la Corabia, compozitorul NICOLAE BUICLIU (m. 18.04.1974, București)

6 septembrie 1962 – s-a născut, la Optași-Măgura, Olt, prozatorul DUMITRU BALABAN

8 septembrie 1981 – a murit, la București, poetul, prozatorul și eseistul SMARANDACHE (SMARAND) VIZIRESCU (n. 24.03.1901, Bârza)

8 septembrie 1954 – s-a născut, la Dobrotești – Dolj, criticul literar și publicistul MARIA IONICĂ

9 septembrie 1972 – s-a născut, la Caracal, regizorul ANDI TUINEA

10 septembrie 2015 – a murit, la Slatina, istoricul, editorul și publicistul DORIN TEODORESCU (n. 5.09. 1951, Sighetu Marmației)

11 septembrie 1918 – s-a născut, la Rafaila-Vaslui, prozatoarea și folclorista ANGELA DUMITRESCU-BEGU (m. 1997, București)

13 septembrie 1934 – s-a născut, la Slatina, pictorul și desenatorul SPIRU VERGULESCU (m. 8.05.2007, București)

15 septembrie 1999 – a murit, la București, istoricul NICOLAE STOICESCU (n. 30.11.1929, Slatina)

18 septembrie 1924 – s-a născut, la Izlaz-Teleorman, poetul și publicistul STELIAN FILIP

22 septembrie 1914 – s-a născut, la Slatina, prozatoarea ALICE BOTEZ (m. 27.10.1985, București)

23 septembrie 1950 – s-a născut, la Corabia, actorul ȘERBAN IONESCU (m. 21.11.2012, București)

23 septembrie 1962 – s-a născut, la Osica de Sus, Olt, poetul NICOLAE COANDE, pe numele adevărat NICOLAE BOANGIU

27 septembrie 1913 – s-a născut, la Oprelu, Olt, poetul, prozatorul și folcloristul ION NIJLOVEANU (m. 26.06.2000, Craiova)

28 septembrie/ 10 octombrie 1864 – s-a născut, la Floru-Icoana, Olt, prozatorul ION S. FLORU (m. - ?)

File de istorie a literaturii

C. D. Fortunescu (1874 – 1965)

Julian NEGRILĂ

Profesorul C.D. Fortunescu a fost o mare personalitate a Craiovei și un mare cărturar cu importante contribuții la dezvoltarea vieții culturale a Băniei. În 1915 el a înființat societatea „Prietenii științei” și revista „Arhivele Olteniei”, în 1922. La puțin timp, el înființează Filiala Arhivelor Olteniei, în 1931.

După terminarea liceului, a urmat Facultatea de litere și filosofie a Universității din București. A funcționat, după absolvire, ca profesor de limba franceză la Craiova, între 1897-1937. Ministrul Spiru Haret îl trimite la perfecționare la Paris, pe timp de un an.

C.D. Fortunescu a fost vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor Olteni și președinte al cercului franco-român din Craiova, delegat al profesorilor la diferite congrese internaționale, un veritabil bibliofil și colecționar de opere de artă.

El a iubit Bănia și instituțiile ei. A fondat la Craiova, împreună cu Ion B. Georgescu, C. Gerota, Ion Dongorozi și Elena Farago, revista literară „Năzuința”, la care au colaborat Victor Eftimiu, Camil Petrescu, Ion Barbu, Simion Mehedinți, Mihail Dragomirescu etc.

A luat atitudine fermă împotriva primăriei craiovene de a încheia activitatea arhivelor craiovene. Prin această acțiune era amenințată cu demolarea Casei Băniei.

Devenit prea deranjant, este înlocuit cu C.S. Nicolăescu-Plopșor, la conducerea Arhivelor Olteniei.

În decursul timpului, C.D. Fortunescu a purtat o bogată corespondență cu contemporanii săi pe teme, mai ales literare. În acest caz se încadrează și corespondența de peste două decenii cu prof. Iuliu Moșil (1859 – 1947), de la liceul din Tg.-Jiu (1886 – 1905):

Craiova, 4 martie 1925

Prea Stimate Domnule Moșil,

Tânărul meu prieten și om inimos care este Plopșor, mi-a pricinuit mare plăcere, aducându-mi de la D-voastră spre publicare, în revista ce conduc, un articol despre.....????? țui mai mare. Cuiva trebuie să-i evoce Nicu Miloșescu. Vă mulțumesc călduros pentru concursul onorator ce-mi dați astfel, unind verdea D-voastră bătrânețe cu ostenele mele și-ale celor ce colaborează la „Arhivele Olteniei”. Și sper și vă rog stăruitor întru aceasta: continuați a-mi mai trimite și alte lucruri din comorile ce ați strâns în viața D-voastră de om modest și sânguitor. Tg.-Jiu a avut o epocă de strălucire înainte de război; de acolo au plecat îndemnuri și pilde frumoase de muncă, acolo au trăit și s-au nevoit a scăpăra lumină în vremea de nepăsare pentru ignorata artă populară națională un Ștefulescu, un Rola Piekarski, un Miloșescu și un Iuliu Moșil.

Colegul Rucă trebuie să aibă ceva de spus de fratele lui mai mare. Cuiva trebuie să-i evoce mândra lui figură.

Faceți-o cineva dintre D-voastră, fă-o D-ta care l-ai cunoscut și veți binemerita de la pușinii care prețuiesc asemenea fapt și asemenea muncă – căci în definitiv, dragă domnule Moisi! numai prețuirea acelor pușini atârnă mult la cântar.

Am scris și D-lui Miloșescu fiul, rugând să-mi facă un clișeu cu chipul tatălui său spre a-l alipi la articol fapta mobilă care e cel ce mi-ai destinat.

Primește, te rog, cordiale salutări și expresiunea distinselor mele sentimente.

Al D-tale., C.D. Fortunescu

15 mai 1925

Stimate Domnule Moisi!

Lipsind din țară 5 săptămâni – câtă vreme a trebuit să stea pe loc tipărirea revistei – am găsit la înapoierea deunăzi scrisoarea Dvs.

Articolul s-a și cules. Măine va fi pus în pagini. Corectura, ca peste tot, am făcut-o eu.

Vă mulțumesc cu mare bucurie de făgăduiala surăzătoare pentru mine și pentru „Arhivele Olteniei”, că-mi veți mai trimite alte lucruri de tipărit în revistă. Le aștept.

Numărul 18-19 (dublu) va fi gata la finele lunii,

Vă rog a transmite cordiale salutări colegului Moisi! de la Arhive. Dar ce e cu „Revista Arhivelor”? N-a mai apărut...

Revista și corespondența următoare rămân, vi le trimite la București, la adresa de față ?

C.D. Fortunescu

O altă scrisoare expediată în vara lui 1925 se referă la primirea revistei „Arhivele Olteniei” și pentru articolele ce

urmează a fi publicate despre Muzeul Gorjului:

22 iulie 1925

Dragă Domnule Moisi!

Am primit și abonamentul, cât și numărul înapoiat din „Arhivele Olteniei”. Îți mulțumesc dinainte pentru ce-mi făgăduiești: articole despre Muzeul Gorjului și Rola Piekarski, care trebuie ilustrate cu ceva clișeuri. Mă bucur mult de-a le putea avea în „Arhivele Olteniei”.

Îți doresc multă sănătate și petrecere bună la Sângeorz. Acolo am un coleg bun și om deosebit, plăcut și inimos: Anton Domide, care avea vilă acolo.

Al D-tale cu distins sentimente,

C.D. Fortunescu

Correspondența celor doi continuă, pe aceeași tematică, a colaborării la „Arhivele Olteniei”:

Craiova, 3 decembrie 1925

Stimate Domnule Moisi!

Primii cu poșta de azi articolul D-tale despre Muzeul Gorjului. Îți mulțumesc pentru bunătate și pentru plăcerea ce mi-a făcut lectura lui. Sunt acolo multe lucruri care trebuie știute de toată lumea. Că prea adesea strădania și cinstea unora se lovește de ignoranță și de răutatea multora.

Am trimis odată cu aceasta la Morvan planșa D-tale cu uneltele paleolitice, ca să-mi facă clișeul necesar. Articolul va intra în numărul din ianuarie, căci cel de acum e aproape gata.

Al D-tale cu cea mai aleasă stimă,
C.D. Fortunescu

P.S. Pe vacanța Crăciunului sper să-mi mai trimiți ceva din lucrările frumoase ce-mi anunți.

O altă serie de scrisori succinte îi expediază lui Iuliu Moisil privind colaborarea acestuia la „Arhivele Olteniei”:

29 ianuarie 1926

Stimate Domnule Moisil,

V-am trimis azi alte două exemplare din numărul 20 spre a înlocui pe cele furate de poștă. Și erau totuși recomandate anul trecut. În 1926 este imposibil a le mai recomanda. Câte se vor fura acum. Dumnezeu știe !

Mulțumesc dinainte pentru ceea ce-mi vei trimite. Articolul despre Tg.-Jiu a intrat sub tipar.

Cu distinse salutări, al D-voastră,

C.D. Fortunescu

5 aprilie 1926

Stimate Domnule Moisil,

*Primind C.P. am luat notă să însemnez la erată „București”. De data asta am luat măsuri din timp ca să nu se mai repete greșeala cu extrasele, așa că le veți avea pe cele după articolul din numărul 24 – adică **Localitățile din Gorj cu monumente istorice.***

Vă poftesc multă sănătate și bună petrecere la Sf. Paști.

Cu distinse salutări, al D-voastră,
C. D. Fortunescu

Multă sănătate și distinse salutări de la al D-voastră, C. D. Fortunescu

7 iunie 1926

Stimate Domnule Moisil,

Nu știu dacă v-am răspuns că am primit articolul Dv. despre Piekarski, pe care îl vom pune în numărul următor. Acum am pe jumătate gata nr.25 – 26.

Dați să facă un clișeu după portretul lui Piekarski în dimensiuni ce mi-ați scris 5,1/2 – 8. Vom face 60 de exemplare la tipărirea articolul Dvs.

O călăuză a județului Gorj ar putea în revistă numai dacă ați reduce-o la 8 – 10 pagini de tipar.

Primiți, vă rog, distinsele mele salutări, C. D. Fortunescu

N.B. Witolda Rolla Piekarski (1857 – 1909) a fost un emigrant de origine poloneză, refugiat în Regatul României care s-a remarcat ca ilustrator de cărți și caricaturist. A avut o contribuție notabilă la dezvoltarea vieții culturale și sociale a județului Gorj în a doua jumătatea a secolului al XIX-lea.

A fost cofondator al publicației „Jiul” și al Muzeului Județean Gorj – unul dintre primele muzee înființate în România. În 1877 s-a stabilit la București. În martie 1891 îl găsim profesor de desen la gimnaziul din Slatina, unde l-a cunoscut pe prof. Iuliu Moisil. A fost transferat la Tg.-Jiu, unde va sta zece ani.

Craiova, 17 septembrie 1926

Stimate Domnule Moisil,

Înapoiat acasă, am găsit cele două cărți poștale de la D-ta cu vestea că voi primi prin nepotul D-tale clișeul lui Piekarski. Află că nu l-am primit până azi și am mare zor de el, articolul D-tale fiind cules (are 11 pagini de tipar). Am dat ordin să se tragă 50 de exemplare din el.

Am primit și anuarul pe care îl voi citi zilele astea. Mulțumesc călduros ! Când voi veni prin București voi face tot posibilul să vin pe la D-vs.

Cu cordiale sentimente, al D-voastră, C. D. Fortunescu

27 noiembrie 1926

Stimate Domnule Moisil,

Costul celor 70 extrase din „Arhivele Olteniei”, cu articolul D-tale este conform facturii tipografice, lei 350.

În numărul ce am sub tipar, având prea multă materie, nu am putut pune nimic din ce am de la D-ta, rezervându-mă în acest scop pentru numărul 29 din ianuarie 1927.

Retipărirea articolului din Anuar nu o pot face preferând ineditul, fiecare pagină de tipar costându-ne 350 lei, după ultimele ridicări de preț.

Numărul de sub tipar va fi gata peste opt zile.

Primiți, vă rog, Domnule Moisil, cordialele mele salutări.

Al D-voastră, C. D. Fortunescu

15 aprilie 1926

Stimate Domnule Moisil,

*Primind azi biletul D-vs., v-am expediat prin poștă zece exemplare din numărul cu articolul despre **Muzeul Gorjului**. De asemenea, am trimis unul D-lui Prof. Ciurea la Fălticeni, pe care mi-ar părea bine să-l știu abonat !*

Apropo: vreun nou abonat pentru revistă nu ne-ați putea recomanda? Avem prea puțini, mai ales puțini plătitori la timp. V-am fi obligați pentru aceasta.

Extrasele D-vs. au 8 pagini în total. Le veți avea în 2-3 zile.

Al D-voastră cu distinsă stimă, C. D. Fortunescu

Corespondența dintre cei doi continuă tot pe tema publicării unor articole și despre abonamentele la „Arhivele Olteniei”

21 martie 1926

Stimate Domnule Moisil,

Nu știu cum să mă scuz față de D-vs. că n-am repetat la timp recomandarea mea tipografului de a păstra textul articolului D-tale; au uitat și ei și eu de acest lucru. Pun însă la dispoziție zece numere din revistă și la nevoie 20 – spre a le folosi D-ta cum vrei, trimițându-le gratuit prietenilor.

Pentru revista noastră va fi și o reclamă.

Numărul 24 este sub tipar.

Cu cordiale sentimente, al D-vs., C. D. Fortunescu

19 octombrie 1926

Stimate Domnule Moisil

Am primit manuscrisul D-vs. despre Mișcarea cultural-artistică și economică din Gorj, pe care l-am pus de o parte pentru un număr viitor. În cel prezent ce va fi gata zilele astea, aveți articolul despre Rolla Piekarski, din care am dispus să tragă 60 extrase, conform dorinței D-voastră. Când tipăresc lucrarea ce mi-ați trimis-o acum, voi face 200 extrase.

Vă înapoiez mâine sau poimâine clișeul lui Piekarscki, cum voi trage extrasele.

Cu multă sănătate și distinsă stimă, al D-voastră, C. D. Fortunescu

5 martie 1926

Stimate Domnule Moisi!,

Am primit scrisoarea, manuscrisul, cât și numărul din revistă împreună cu broșura D-lui Diaconovici.

Repertoriul se publică în numărul 24. Pentru propunerea cu privire la broșura despre Banat, să citesc, să mă gândesc, apoi vă voi da răspuns.

Cele 100 extrase se vor face.

Aștept schița biografică a lui Piekarski.

Cu cele mai bune sentimente și salutări, al d-vs., C. D. Fortunescu

Craiova, 10 noiembrie 1928

Stimate Domnule Moisi!,

La sfârșitul săptămânii trecute, acum 10 zile, într-o sâmbătă, v-am căutat la Muzeu. Nu erați acolo; mi s-a spus că erați bolnav. Eu sper că de atunci v-ați restabilit complet și că scrisoarea aceasta vă va afla voinic și mulțumit.

Articolul D-vs s-a cules și s-a pus în pagină. Ca să-l putem trage nu așteptăm decât cele două clișee despre care ni-ați scris. De aceea, vă telegrafiai astăzi, că de nu le am aici în două zile, va trebui să trag coalele fără clișee. În asemenea caz le-aș pune numai la articolele Dvs. Cum eu am mai lăsat vreo două – trei poezii, ce mi s-au părut mai puțin bune, cum și cele două povestiri în proză – aceasta pentru a scoate articolul, căci fiecare pagină mă costă 350 lei -, articolul Dvs. era totuși peste 12 pagini. Punând și clișeele, se poate socoti, cu copertele extraselor, la o coală întreagă, în 300 de exemplare (cum mi-ați scris că ați vrea), cam la 1500 lei costul lor,

conform prețului stabilit de tipografie și anunțat în pagina a 4-a a copertei revistei. Suma se plătește tipografiei.

În scrisoarea D-vs din 25 septembrie, când mi-ați trimis articolul, îmi spuneți că ați fi dispus a acorda „Arhivelor Olteniei” un ajutor de 1500 – 2000 lei, întrucât articolul este lung. Dacă o puteți face, faceți-o, cu atât mai mult că am ținut să vă public articolul în acest număr, care va fi probabil cel din urmă. Abonații nu plătesc aproape nici jumătate din ei; ajutoare cum s-ar cuveni nu dau oficialitățile pentru astfel de publicație, iar datoria personală ce am la tipografie pentru revistă e deja prea mare, ca să o mai pot crește și mai mult.

Manuscrisul articolului vi l-am păstrat conform dispoziției Dvs și vi-l voi înapoia odată cu clișeele ce aștept.

Cu sănătate și distinse salutări, al D-vs., C. D. Fortunescu

P.S. Răspundeți dacă, hotărât, să tragem 100 de extrase, ori nu ?

Craiova, 24 noiembrie 1929

Iubite Domnule Moisi!,

Extrasul D-tale a ieșit frumos. Măine îți voi trimite cele 100 de extrase. Costul lor e de 600 lei.

Am primit cei 2000 lei ce ai binevoit a-i dona revistei. Îți mulțumesc călduros, iubite Domnule Moisi!, pentru gestul D-tale generos. Dacă s-ar găsi mai mulți care să-l imite, bietele Arhive ale Olteniei n-ar fi azi la periculoasele răspântii unde se găesc.

Îți doresc multă sănătate de la Dumnezeu !

Cu cele mai bune sentimente, al D-tale, C. D. Fortunescu

Lupta cu hidra la Tomis continuă

Dorin POPESCU

Cu gândul la frații mei de gintă oltenească din Slatina, de care mă desparte acum vântul neprielnic al distanței, de care mă leagă mereu locul de naștere, primele iubiri, părinții și tot arsenalul paradisului pierdut, trimit de la Tomis această depeșă pentru OLTART, cu nădejdea că descrierea crudă a sorții culturale modeste a Tomisului nu o merită și Slatina însăși.

O Cetate fără cultură este mereu bântuită de frici. Trăiește sub angoasa extincției, inventează inamici *ante portas*, totul o deprimă și o tulbură.

Înțeleg, de bună seamă, prin *Cetăți fără cultură* nu sensul literal al expresiei, nu în mod obligatoriu *spații urbane non-culturale*, ci **orașe fără vocația proiectelor culturale colective** (singurele care dau identitate reală, profil specific și forță vitală internă unei Cetăți). **Tomisul, de exemplu, este o Cetate fără cultură.** Sigur că se vor zgribuli, cu mânie proletară, câțiva dintre cei care, fabricând aici *produse culturale*, vor crede că tot orașul lor trăiește cu adevărat sub magia acestora.

Tomisul nu produce cultură care să omologheze acest spațiu, care să-i confere identitate recognoscibilă, care să-l facă viu și credibil în *întâlnirile* inevitabile din care se hrănește cultura.

Tomisul rămâne periferic, fără citarea *extra muros* a proiectelor și eroilor

săi culturali, fără omologări externe, fără circulații de amplitudine ale numelor sale culturale în afara Cetății. Proiectele noastre se prăpădesc la câteva leghe de mare, nu au suflu vital, nu rezistă în competiția rece care ucide pariurile fără miză.

Am crescut din totdeauna în cultul proiectelor mari, chiar și numai când le simțeam provocarea și creșterea în curtea casei mele părintești din Tufeni. N-am avut îngăduință pentru pariurile fără miză, fără anvergură, fără alonjă. N-am avut și nu am. În anii noștri de viață, dureros de puțini, pariurile mici sunt veșnice pietre de hotar, frici care ne reduc, borne inventate, pretexte și scuze. Din intuiția nativă a marilor proiecte, cultivată cu sârg ori numai încurajată de părinți, dascăli, modele culturale și prieteni, reiese simplu că **fricile toate se înving**, dacă îți asumi intrarea în arenă și crezi cu adevărat în șanse.

Cultura unui oraș nu este (în mod suficient) suma produselor sale culturale, ci **capacitatea de a produce coeziune în jurul pariurilor mari**, care exploatează fără a obosi resursa umană aptă să genereze produse. Ceea ce dă cultură unui oraș este în primul rând **capacitatea acestuia de a genera mize, de a produce coeziuni**. Vă rog respectuos să faceți un exercițiu de luciditate și de memorie alegând **un nume valid din categoria proiectelor culturale de amplitudine ale Tomisului pentru care ne prețuiesc rudele noastre din Ardeal ori Moldova**. Nu veți găsi... Să facem imaginea listei de lucru cu proiectele culturale care ne unesc, pentru care am produs coeziune, pentru care am trudit împreună, liste cu proiecte care pot da fizionomie culturală specifică Cetății Tomisului. Nu găsiți în aceste liste euforie, emoție, aglomerație, consens, recunoaștere. **Lista proiectelor culturale de succes ale Tomisului se reduce la câteva fraze despre trecut.**

Îndrăznesc aici a vă propune câteva din ingredientele obligatorii ale unei rețete ce ne poate *înzdrăveni* cultural.

Recunoașterea cinstită și curajoasă a limitelor. Rarele accente critice se pierd în tonul encomiastic care ne însoțește introspecția. Nu îngăduim a ni se tulbura liniștea de a ne ști, ipocrit și comod, drept false *semne* ale unei culturi autentice.

Încrederea necondiționată în proiecte care depășesc perimetrul limitat al rapoartelor anuale de activitate ale instituțiilor publice de cultură. Cultura începe dincolo de normă și de obligație, dincolo de calcule probabilistice, dincolo de troc rudimentar (*produc cultură dacă cineva o plătește*).

Încrederea în capacitatea noastră de a produce proiecte culturale de anvergură, chiar dacă (ori mai ales) dacă această încredere pleacă de la asumarea lucidă și responsabilă a tarelor care ne-au macerat în trecut ficații culturali.

Valorificarea oamenilor-tezaur, fără de care, într-adevăr, nici o Cetate nu poate supraviețui, la propriu. Departe de a fi o pepinieră de valori culturale, Tomisul are totuși o proprie zestre de nume, **oameni-tezaur ai urbei**, conștiințe solide ale identității acestui spațiu.

Reglarea/dozajul raportului optim între comunitatea culturală și administrația locală. În percepția comunității culturale a Tomisului, absența interesului administrației locale pentru proiectele culturale de amplitudine ar justifica prioritar menținerea Cetății la periferia mării culturi. **Administrația locală este opacă la cultură, trebuie s-o spunem**, cum probabil este și la Cluj, Timișoara sau Iași. Asta **nu încetinește (și evident nu gripează) motorul cultural al unor orașe care fac din circulația valorilor lor o poveste zilnică de succes**. Administrația locală trăiește la Tomis fără presiunea nevoilor culturale, din rutine pe care le cunoaște (stereotip) despre nevoile urbei: iluminatul stradal, curățenia în spațiile publice, traficul sezonier, spațiile verzi, bolile din școli și spitale etc. Comunitatea culturală, atâta câtă este la Tomis, nu generează asupra administrației presiuni care să exprime nevoi reale de tip cultural ale urbei, altele decât cele pe care edilii le cunosc sub formă de rutine zilnice. A blama exclusiv administrația urbei pentru eșecurile repetate ale culturii acestui oraș pare, în această **relație de**

reciproc eșec, nedrept. **Comunitatea culturală a urbei este prioritar responsabilă pentru nivelul precar al pariurilor noastre culturale**, iar administrația răspunde cu inerții și opacități proprii acolo unde nu există presiuni și rutine.

Poveștile de succes ale altor elite locale ne pot mobiliza, dacă vrem să ieșim cu adevărat din iluzia ipocrită că am fi, altfel decât formal, parte a unei culturi mari.

Trebuie să ne reinventăm în circulația națională a valorilor și proiectelor culturale. Elitele noastre nu participă cu adevărat la dezbaterile publice naționale, la circulația ideilor valoroase, sunt amorfe și inerte, lenevoase. Am avea nevoie de un efort sisific să regăsim numele unor tomitani în dezbaterile naționale de nișă ce angajează efort intelectual. **Șansele Tomisului de a fi participativ în cultura mare ar crește pantagruelic dacă elitele locale ar exista cu adevărat în circulația națională a ideilor.**

**

Din interiorul aventurii unui proiect inițiat, propus recent Cetății Tomisului (elaborarea în comun a unui volum exegetic, *Răzbunarea barbarilor. 2000 de ani fără Ovidiu la Tomis*), în acest an jubiliar, **pierdut pentru Ovidius și pentru oglinda noastră în el**, pot sugera câteva reflecții, mai degrabă amare, privind capacitatea și mecanismele culturale coezive ale Tomisului.

Orașul are încă oameni-tezaur care nu lasă Tomisul să cadă definitiv în ruină culturală. Unii dintre aceștia mi-au

făcut cinstea de a semna în volum (prof. univ. dr. Valentin Ciorbea, prof. univ. dr. Stoica Lascu, conf. univ. dr. Mariana Cojoc, prof. univ. dr. Ștefan Cucu, prof. univ. dr. Olga Duțu, prof. dr. Aurelia Lăpușan, conf. univ. dr. Estella Ciobanu, prof. Ion Moiceanu, prof. Constantin Daba etc.). **Zestrea intelectuală a urbei are șanse relative de perpetuare:** noile generații nu manifestă un aplomb deosebit în a cauționa proiecte culturale generoase, dovadă că **rolul de mentorat al elitelor locale a eșuat.** În numele unor imperative pragmatice (d.e. colectarea de puncte pentru dezvoltări de carieră în mediul academic), poate fi atins totuși un nivel modest (spre mediu) al coeziunii culturale. O tradiție a coeziunii culturale necondiționate s-ar putea crea relativ repede și fără efort deosebit dacă amploarea unor proiecte culturale de acest gen (trans-disciplinare, trans-instituționale, generoase – proiectul editorial a fost suportat în totalitate de autor, respectiv de subsemnatul) se va dovedi în anii ce vin repetitivă. **Nu neapărat oamenii-tezaur ai acestui oraș sunt și numele publice / vocale ale acestuia, gloriile locale aureolate.** *Oamenii-tezaur* de care vorbeam au simțit nevoia de a răspunde în mod imperial (necondiționat, prompt, generos, cu reacții/contribuții de calitate) unei provocări culturale/intelectuale, chiar și fără a fi deținut o expertiză în domeniu (exegeză ovidiană). Unele/alte nume grele ale culturii locale, dimpotrivă, au construit eschive spre a nu exista în proiect. Am învățat astfel că **nu orice glorie locală este/devine om-tezaur**, mai ales dacă lipsesc din chimia accidentală a acesteia disponibilitatea pentru proiecte altruiste,

emoția, credința în proiecte colective, grija pentru Cetate – ingrediente care transformă o valoare de nișă în bun public, în *om-tezaur*. **Avem încă resurse umane spre a nu fi dezamăgiți pe termen lung.** Este nevoie (doar?) doar de **capacități vizionare care să propună proiecte ce pot consolida apetitul de coeziune culturală.** Administrația locală are abilități neprobate de a susține proiecte de anvergură în domeniul culturii. Este nevoie în continuare de proiecte generoase, care **vor obișnui Tomisul cu un alt ritm.**

Spre a nu fi modest, amintesc lapidar propriile contribuții la dinamica de care vorbeam: într-un singur an, am publicat zeci de eseuri în presa culturală sau de opinie locală și națională (*Agora, Cuget Liber, Telegraf, Oltart / Slatina, www.contributors.ro*), am lansat idei publice de amplitudine pentru viața culturală a Tomisului (Casa lui Ovidius, proiectul colectiv multidimensional al Istoriei culturale a Constanței etc.), am lansat diferite inițiative de coagulare/coeziune a comunității culturale, am înființat o asociație culturală care (cred) se va impune în viața culturală și spirituală a Tomisului (*Casa Mării Negre / Black Sea House*) și am coordonat o carte-monument despre Ovidius, ***Răzbușarea barbarilor. 2000 de ani fără Ovidiu la Tomis***, una din cele mai solide și curajoase cărți scrise vreodată la Tomis.

Tomisul poate susține o accelerare a dinamicii sale culturale, care să repare pe termen mediu decalajul actual față de zonele privilegiate ale culturii naționale. **Solul fertil și garanția ieșirii Tomisului din mediocritatea sa culturală în care se complăce acum o**

reprezintă oamenii-tezaur de care vorbeam (este evident că enumerarea de mai sus îi viza exclusiv pe aceia care au acceptat provocarea insolită a unui volum exegetic colectiv despre Ovidius; în realitate, tezaurul uman al Tomisului este mult mai generos): scriitori prolifici și circulați în plan național, oameni de cultură cu vocație de constructori, tomitani sensibili la nevoile culturale reale ale Cetății lor etc. Nu sunt atât de mulți precum ne-am dori, dar pe grija lor reală pentru Cetate se poate construi cultură mare.

Mai mult ca niciodată, Tomisul are nevoie de viziuni culturale, de spirite vizionare, de arhitecți culturali. Pe unul dintre cei mai recentți, care avea aproape toate datele pentru a ne scoate din lenevie, Marin Mincu, l-am ucis. Pe alții îi ucidem în fiecare zi. Este nevoie să creăm **școli de reflecție**, care să valorifice potențialul spiritual al acestui oraș, buna sa așezare geostrategică, miturile sale fondatoare (Ovidius, greitatea / ancestralitatea). Putem construi o identitate solidă a Tomisului ca **spațiu de reflecție în zona politico-diplomatică extinsă a Mării Negre** și deopotrivă ca **spațiu cultural de origine și natură proteică** (textura etnică, religioasă, culturală a Tomisului încă nu a fost convertită în valoare culturală). **Este imperios necesar ca universitarii să iasă din aula academică și să se implice în mod responsabil în viața culturală și spirituală a Cetății.** Marii universitari din Cluj, Iași, București, Timișoara, Suceava etc. au vocația și exercițiul Cetății, nu se închid în aule. Ne lipsește vocația mentoratului și a școlii, fără de care vom pierde curând moștenirea *oamenilor-*

tezaur. Avem nevoie să credem din nou în Cetate, cu toată recuzita cruzimii cu care răspund proiectelor noastre leneșii și complexității din Ea.

Nu (numai) pentru că am avea mândrie. Nu (numai) din credința nestrămutată pentru proiectele mari. Nu (numai) pentru că trăim la Tomis, un spațiu cu trecut și mitologie fabuloase.

Ci pentru că, în primul rând, **aici ne cresc copiii**.

În acest spațiu parazitar, marcat de conspirații, complicități, mașinării și meschinării, unde totul se diluează amar. Unde nimic nu s-a schimbat în bine din anii studenției mele, când îmi chemam prietenii, public, în urmă cu două decenii, **să învingem împreună inerțiile și fricile Tomisului** (articolul *Spațiul tomitan: Frigul, frica și mămăliga fierbinte, zilele și nopțile unui cenacul întârziat*, 1997-1998).

Trebuie, în numele copiilor noștri, să purificăm acest spațiu de mizeriile morale în care ne-am complăcut. De cozerii, de lupte fratricide, de complexe de inferioritate, de găști oneroase, de ambiții inter-personale, de atitudini de subsol și maniere de mahala.

Chem și acum, ca și în urmă cu două decenii, **oamenii de cultură încă vii din spațiul tomitan să învingem împreună inerțiile și fricile Tomisului!**

Să formulăm proiecte care să ne unească. Să construim împreună o fizionomie culturală a urbei. Să dăm identitate orașului în care locuim. Să

punem în mișcare proiecte de anvergură, proiecte cu mize mari. Să readucem în spațiul public emoția, generozitatea, altruismul, cinstea. Să facem cunoscute edililor urbei nevoile culturale ale acestui oraș.

Mulțumesc tomitanilor care au contribuit la proiectul uriaș al volumului colectiv *Răzbunarea barbarilor. 2000 de ani fără Ovidiu la Tomis* (1000 de pagini de carte, 80 de autori, 40 de contribuții exegetice originale, zeci de teze critice inedite etc.), despre care știu că se va vorbi și scrie îndelung, după ce va vedea lumina tiparului.

Mulțumesc tomitanilor care au citit acest articol cu speranța secretă că Tomisul își poate rupe cu adevărat parâmele care îl țin claustrat la țarm, cu pânzele corăbiilor sale – moarte. Din *insulă* modestă, ucisă de frici, Tomisul poate redeveni așa cum ochii mei și ai celorlalți, vii, îl văd – **AGORA**.

Acum exact 20 de ani, împreună cu prietenii mei culturali, printre care Marin Mincu, dar și tineri confrăți precum Florin-Cristian Anastasiu, Mircea Țuglea, Bogdan Papacostea, Sorin Dinco etc., **am tăiat capul hidrei care ucide valori, idei, proiecte și proiecții la Tomis**. Reîntors la Tomis după aproape două decenii, văd că hidra rânjește din nou. Știm s-o răpunem. Am mai făcut-o. Nimic din tinerețea noastră nu s-a stins. O vom răpune din nou. Iar peste 20 de ani o vor răpune copiii noștri. Lupta cu hidra la Tomis continuă.

Restituiri

Dora D'Istria

Oana GLASU

*Casa Marelui Ban Mihail Ghica din București,
la 1850, în care a copilărit Elena Ghica.*

I. Neamul Ghiculeștilor

Încă din cele mai vechi timpuri, în lumea balcanică s-au interferat diferite civilizații. Peste acestea s-au așezat popoare migratoare înainte și în decursul Evului Mediu, la care se adaugă și unele fluctuații de populații datorate unor procese social-economice. Acest fapt face imposibilă stabilirea cu precizie a genealogiei unei familii.

În Balcani, legenda se împletește cu realitatea până la identificare, de aceea orice revendicare exclusivistă din punct de vedere etnic este sortită eșecului, însă pe baza cercetărilor, afirmațiilor sau mărturiilor unora dintre iluștrii înaintași preocupați de stabilirea originilor marilor familii boierești care au dat Țărilor

Române domnitori, vom încerca să aflăm și să înțelegem legăturile și relațiile româno-albaneze, vechi de atâtea secole. În acest sens, ne propunem să readucem în conștiința contemporanilor figura strălucitoare a scriitoarei Elena Ghica (Dora D'Istria), descendentă a familiei Ghica (de origine albaneză) care a dat timp de două secole domnitori și cărora istoria le-a relevat pe deplin rolul cultural și patriotic în viața social-politică a Țărilor Române.

Originea neamului Ghiculeștilor a reprezentat un subiect, pe cât de controversat, pe atât de atrăgător pentru istorici și documentariști, pe ale căror afirmații ne vom baza încercând să aflăm de ce – origine albaneză – fără a face un

scop principal din a-i revendica la națiunea albaneză.

Istoricul român de reputație internațională, A. D. Xenopol afirma că „...istoria Țărilor Române înfățișează străini, cei mai mulți greci, înainte de epoca fanariotă... Dacă aceștia însă pretinseseră a fi dâșii fii de domni sau înrudiți cu stirpea domnească, întâlnim și alții care nici nu mai pretextau asemenea înrudire. Așa Vasile Lupu, de origine albanez grecizat, vine din boierie pe tronul Moldovei, fără a pretinde nicio legătură de sânge cu un domn anterior. Prin el mai mulți compatrioți de-ai lui își deschid calea spre tronurile române, mai întâi familia Ghiculeștilor de un neam cu Vasile Lupu, arbănași ca și el...”¹ Pentru a întări spusele lui Xenopol, cităm și documentul transmis de către Toma Kacorri de la Sofia, extras dintr-o biografie a Sfântului Petka din Epivatia și mai târziu din Târnovo, în care se scria „La 1642, după ce Poarta Supremă a osmanilor a dat voie, din cauza ereziilor care au continuat una după alta, când la putere în Constantinopol era patriarhul Parten cel vechi, la rugămintea voievodului Vasile s-a făcut o întrunire în Moldova despre drepturile dogmelor. Participa și voievodul Vasile, al cărui neam de străbuni proveneau din dioceza Târnovo, din satul Allavanitohori Arbanași, în Karkitianupol, de origine albaneză”². Istoricul medievist Panait. I. Panait descria societatea românească ce

intrase în contact direct cu oameni veniți din Albania, sau proveniți din nucleu albanez din Balcani și, în fine, cu albanezi naturalizați în diferite medii și credințe, în această categorie înscriindu-se și neamul Ghica, din rândul căruia s-au încoronat zeci de domnitori ai Moldovei și Țării Românești³.

În 1976, într-o conferință susținută la București, vorbind despre cărturarii Cantacuzini⁴, istoricul Vlad Georgescu scoate în evidență faptul că familia Cantacuzinilor a dat nenumărați conducători „Partidei Naționale”, iar la venirea fanarioților trec în opoziție, tocmai când la cârma țării vin domnitori greci, de aceeași origine cu ei. Pornind de la aceste considerații și dând o nouă interpretare epocii fanariote, Vlad Georgescu constată că lucrurile nu puteau fi judecate numai în termenii criteriilor etnice ale epocii, anume că fanarioții sunt greci și lor li se opun pământeni, deoarece aceștia nu au fost doar greci, după cum între pământeni nu erau doar români: „de altminteri, primele familii fanariote nu sunt grecești, sunt familii românești curate Racovitză, Kalimachi (se chemau Kalmoș-Călmașu înainte de a-și lua acest nume). Ghiculeștii fuseseră deja pe tron încă cu mult înainte de fanarioți (și erau, de fapt, albanezi), nu erau greci, iar pe de altă parte în partida pământească, în partida națională, conducătorii sunt Cantacuzinii și Rosetiștii, de origine, greci. Mavrocordații erau înrudiți de mult cu

¹ A. D. Xenopol, „Istoria Românilor din Dacia Traiana”, vol. III, Iași, Editura Librăriei Școlilor Frații Șaraga, 1896.

² Din „Bălgarsko srednovekovie”, Sofia, 1980.

³ Vezi Panait I. Panait, „Etnia albaneză la București în epoca feudală”.

⁴ Vlad Georgescu, „Cărturarii Cantacuzini”, în revista „Paideia”, nr.2, București, 1996.

famiile băștinașe, Racoviță și Calimachi (Călmașu) erau moldoveni curați, iar Ghiculeștii, care veniseră din Albania, se împământenisă de aproape un secol”.

De departe cea mai valoroasă lucrare scrisă despre Ghiculești o datorăm istoricului Anastasie Iordache, bazată pe vastă documentare de specialitate, pe analize pertinente ale unor scrieri, documente de arhivă legate de viața politică (în special) românească din secolul XIX, care i-au întărit autorului concluzia originii albaneze a acestor domnitori, oameni politici și de cultură proveniți din familia Ghica. În 1858, dorind să candideze la tron, unul dintre ultimii domnitori Ghiculești, întâmpină greutăți legate chiar de originea sa. „Adversarii politici ai lui Alexandru al II-lea Ghica recurg chiar la negarea naționalității sale ca român, pe motiv că strămoșii săi se trăgeau din Albania, deci ar fi de origine străină. Obiecția se vedea exagerată, căci familia Ghica, de origine româno-albaneză, se afla de 200 de ani în principate, fiind considerată o familie națională care a dat 10 domnitori. Din patimă politică, această obiecție se va ridica și în cazul lui Ion Ghica.¹ Și tot în sprijinul acestor scurte referiri, trebuie amintit faptul că Anastasie Iordache, încă de la primele pagini ale lucrării sale închinată Ghiculeștilor afirma: „Primul Ghica cunoscut în istorie este Gheorghe,

având și diminutivul Ghica, devenit ulterior nume de familie, originar din Albania, dar sosit în Principatele Române de la Constantinopol, unde se stabilise de câțeva vreme. Cronicarii, și apoi istoricii de mai târziu, în cea mai mare parte, stabilesc originea lui albaneză, unii susținând în mod explicit că era albanez, alții că ar fi fost aromân”.

În privința apartenenței etnice a familiei Ghica, există totuși și păreri care acreditează originea aromână a acesteia, de pildă, Justin Tambozi, într-o comunicare „Despre originea aromână a unor domnitori din Moldova și Țara Românească”, încearcă să dovedească originea aromână a Ghiculeștilor bazându-se pe faptul că Dora D’Istria (născută Ghica) „ar fi acreditat versiunea originii albaneze, probabil din considerente artistice, fără a susține aceasta cu documente credibile”.² În realitate, pentru lucrarea „Gli Albanesi in Rumenia”³ (Albanezii în România), autoarea Dora D’Istria (Elena Ghica) s-a documentat în arhivele din Veneția, Paris, Berlin, Constantinopol, Țările de Jos, aducând suficiente argumente privind originea albaneză a familiei ei.

De-a lungul secolelor, datorită și strânselor legături de rudenie cu boierii români, dar și cu familiile domnitoare grecești, Ghiculeștii se integrează spiritualității românești, fiind considerați

¹ Anastasie Iordache, „Principii Ghica. O familie domnitoare din istoria României”, București, Ed. Albatros, 1991.

² Justin Tambozi, „Despre originea aromână a unor domnitori din Moldova și Țara Românească”, în „Perenitatea vlahilor în

Balcani”, Editura Fundației „Andrei Șaguna”, Constanța, 1995.

³ Dora D’Istria, „Gli Albanesi in Rumenia”, Storia dei Principi Ghika nei secoli: XVII, XVIII e XIX, Firenze, 1873

de mulți istorici, ca și de poporul român, ca buni români, care au luptat pentru emanciparea politică, afirmarea dreptului la autonomie statală și demnitate națională, uneori mai înflăcărat chiar decât domnitori de sorginte română, și plătind cu sacrificii realizarea acestor idealuri. Astfel, primii domnitori Gheorghe Ghica și fiul său Grigore Ghica vor încerca desprinderea de suzeranitatea otomană. Ca rezultat al acestor acțiuni, Gheorghe se va refugia pentru a scăpa de mânia sultanului, iar Grigore va fi reținut la Constantinopol, unde ulterior va și muri. În timpul domniei lui Gheorghe Ghica, capitala Țării Românești a fost mutată definitiv de la Târgoviște la București.

Grigore al II-lea Ghica, nepot de fiu al lui Grigore I, căsătorit cu o româncă dintr-o familie greacă, Zoe Mano, va domni și în Moldova și-n Țara Românească, va continua politica bunicului și străbunicului său de a supune poporul la grele contribuții și va săvârși opere de civilizație ca aducția apei în Iași, construcții de mănăstiri, case domnești, fântâni și alte edificii cum ar fi Mănăstirea Pantelimon și spitalul cu același nume. Moare în 1752. după ce va fi realizat unitatea de neam în țările în care a domnit. Vor urma la tron fiii săi, Matei și Scarlat. În timpul lui Matei se va redacta „Cronica Ghiculeștilor”, iar Scarlat se va număra

printre cei mai îndrăgiți domnitori fanarioți. Cu aceștia se va stinge ramura descendentă din Grigore II Ghica.

Grigore III Ghica, fiul lui Alexandru, fratele lui Grigore II, va sprijini în secret ofensiva Rusiei față de Turcia, iar în plan intern va reduce dările și va face îmbunătățiri urbanistice și se va opune vehement față de cedarea Bucovinei de către Imperiul Otoman Habsburgilor (1775). Moare decapitat de către turci în 1777, iar descendenții săi pe linie bărbătească vor dispărea.

Ghiculeștii secolului al XIX-lea se vor trage din familia Marelui Ban Dimitrie Ghica, fratele lui Grigore al III-lea și fiul Marelui Dragoman Alexandru Ghica, și el decapitat în 1741. Grigore IV Ghica va fi primul domnitor pământean după revoluția lui Tudor Vladimirescu de la 1821. Acesta reînființează armata română, înființează școli românești, cât și prima Societate Literară. În fine, Marele Ban Mihail Ghica, fratele domnitorului Alexandru Ghica (1834 – 1842) și tatăl Elenei Ghica (Dora D’Istria), se căsătorește cu Ecaterina Faca, sora lui Costachi Faca, autorul vestitei piese „Franțuzitele”, iar când s-a născut Elena, acesta era mare dregător în București. Elena Ghica va fi cea care va scrie istoria familiei Ghica, familie albaneză trăitoare pe pământ românesc, rămânând „cu inima împărțită între cele două patrii ale ei”¹.

¹ Șerban Cioculescu, Breviar „Călători și exploratori români” în România Literară, nr.5, 1986.

Adrian PĂPĂRUȘ

1. în urma ta

bach se plimbă îngândurat
prin dormitor
pare preocupat
de biletul tău de bun rămas

nu îndrăznesc să-l întreb
despre tine nimic
violoncelul din hol
plânge mocnit
un soare murdar transpiră
pe draperii

mă simt într-un tablou
căruia nu-i mai aparțin
și derutat
întreb pictorul
dacă nu ar trebui
să-l păstreze numai pe bach

2. erai goală

pe un pat zugrăvit de o minte bolnavă
soarele curgea peste umerii tăi
din păr îți crescuse un curcubeu
liniști virgine îți pictau sânii cu tăceri bocitoare

te-aș fi mințit că te urăsc doar așa ca o răzbunare
dar erai mai frumoasă decât aș fi vrut
și cuvintele tale candelă mă ardeau încă mocnit

mureai singură
chiar dacă înlăuntrul tău mai era cineva
și Dumnezeu îți ștergea încet fricile din suflet
aș fi vrut să semăn cu tine

să fiu eu cel dinlăuntrul tău

dar tu erai tot mai goală
ca o lună
ca un poem stors

nu mai pot trăi fără tine
dar pot să mor lângă tine
oriunde și oricât vei dori

3. și ție

mă-ntreb
ți se prăbușesc diminețile cu cerul în cap?
și tu te agăți uneori de sinuciderea minții
cu brațele tăiate din piept?

oare și tu iubito poți simți cutremurele din gândurile
torturate noaptea de singurătate?

toate sfârâmările de speranță
praf mortuar se așază tăcut
și peste ochii tăi?

țipetele mute mușcă și din trupul tău?
sângerezi iubito pe cearceafuri suflet ?

și tu mori ca să poți trăi?

4. satori

m-am încuiat în mine
și toate porțile s-au deschis
în ochiul trezit
curge toată lumina

5. între mine și sinucidere

doar o linie albă de cretă
pe asfalt
 mă leg cu cearceafuri
sculptate din lună
de sufletul tău îmbrăcat în cireș

uța uța mor poveste
 adormito-n tăceri sărut să-ți renasc
 tu te faci că nu mă cunoști
 dumnezeu râde
 fluieră a cohen
 a thousand kisses deep

uite balansez negru alb
 alb negru
 miroase a cireș
 miroase a tine
 și totul e iarăși nou

iubito
 între mine și sinucidere
 între mine și tine
 nu mai e nimic

6. focul

să facem focul
 gândești
 să facem focul
 e vatra rece
 înfundată de timp
 prea verde-i durerea
 să ardă
 prea verde

dar să facem focul
 cu ce-a mai rămas
 cu câteva vreascuri
 de inimă

aprinde focul
 iubiture
 mi-e sărutul atât de-nghețat
 e vatra rece
 înfundată de timp
 prea verde-i durerea

dar să ardem
 chiar noi iubiture
 să ardem noi

Rememorări necesare

Călin Gruia

Maria ALBU¹

Călin Gruia, cu numele adevărat Chiril Gurduz, este unul dintre scriitorii bine cunoscuți în literatura română de după cel de-al Doilea Război Mondial.

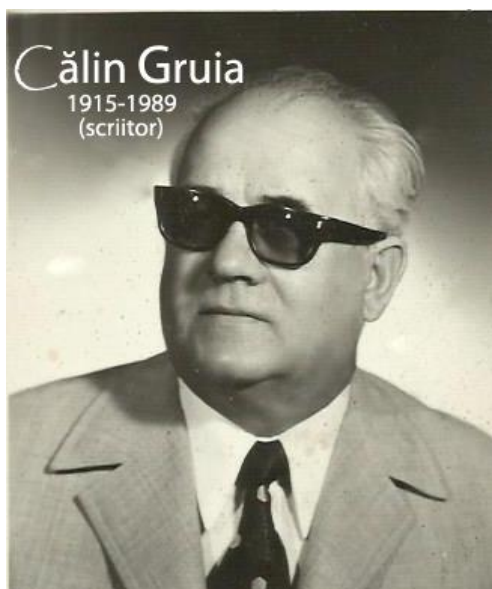
S-a născut la 21 martie 1915, în satul Trifești – regiunea Orhei (Basarabia). După absolvirea Școlii Normale debutează cu poezie și proză în revista orheiană „Speranța”. Primul volum de versuri, „Litanii de seară”, îi apare la București, în 1942.

Călin Gruia a trăit cu durere ororile războiului (1940-1944) și cei patru ani de prizonierat militar în Uniunea Sovietică (1944-1948), ani de suferință, de cumplite privațiuni și umilințe:

„Eu am fost aruncat pe câmpul de luptă în tranșeele celui de-al doilea război mondial și viața mi-a părut nespuns de urâtă. Și așa s-a întâmplat cu mulți.

După aproape patru ani de captivitate m-am întors în țară și m-am luptat să-mi fac un rost.

M-am luptat să-mi vindec deziluziile, greața, deznădejdea, îmbătrânirea mai înainte de vreme și dezgustul de viață. Între cei din jurul meu n-am izbutit. Era o perioadă de mare suspiciune. De urcări peste trupurile și libertatea altora. Noaptea aveam coșmaruri. Pretutindeni trebuia să dau socoteală că de ce am fost în război, că de ce n-am tras în sus, că de ce nu m-am predat... și multe altele...”

După întoarcerea din captivitate a lucrat ca redactor la Radioteleviziunea Română (1951-1969), consacându-se mai ales literaturii pentru copii și pentru tineret. Dintre numeroasele lucrări ale lui Călin Gruia se cuvin menționate basmele și legende: „Nuielușa de alun” – 1956; cărțile de povești „Minunata Împărăție” (în versuri) – 1957; „Poiana lunii” – 1960; „Onică” – 1962; „Drumul spune povești” – 1963; „Povești” – 1967; „Jucăușul” – 1969; „Ramura de măr înflorit” – 1974; „Prietenă mea, Cățeluța” – 1979; „Prințul de hârtie” – 1977; „Poiana de argint” – 1982; „Nălucile nopții” – 1985; „Pădurea Mărgăritei” – 1987; „Ospățul” (povestiri istorice) – 1966; povestirile fantastice și

¹ Nepoata scriitorului Călin Gruia

fanteziile „La drumurile lumii” – 1959; „Domnița de rouă” – 1969; „Moara lui Elisei” – 1980 (distins cu Premiul Asociației Scriitorilor); volumele de nuvele și amintiri „Vineri la amiază” – 1962 și „Cu ochii ca iarba” – 1972; „Peretele de lut” – 1975; „Scrisori pentru fluturi și pietre” – 1976; „Pânzele mamei” – 1984; romanele „Ograda” – 1965; „De-a viselea” – 1966; „Măriuca” – 1970; „Vântură lume” – 1971; „Acolo, colinele ard” – 1974; „La valsul dimineții” – 1981; plachetele de versuri „Prin norii ce vin și se duc” – 1980; „Călătorii” – 1988.

Călin Gruia a avut o îndelungă colaborare cu toate revistele pentru copii. A scris scenariul pentru filmul de lung-metraj „Baladă pentru Măriuca” (copilul erou de la Mărășești), iar pentru televiziune a scris scenariile: „Vlad Țepeș”, „Corbea” și „Ospățul”. La toate acestea se adaugă peste 50 de scenarii radiofonice.

Cartea „Drumul spune povești” a fost tradusă integral în limbile sârbă și croată și a apărut în 1966, la Sarajevo. Volumul „Domnița de rouă” a fost tradus integral pentru R.D.G. în limba germană (1972). A fost tradusă în limba engleză povestirea „Ciuboțelele ogarului”, iar „Nuieleușa de alun” a văzut lumina tiparului și în limbile bulgară, cehă și spaniolă.

Opera literară a lui Călin Gruia este de o largă cuprindere. *Etichetat* în mod superficial un scriitor pentru copii, lucrările sale (povești, povestiri, fantezii, nuvele și romane), dedicate prioritar acestora, se adresează deopotrivă și celorlalte vârste.

Ideile care se cern din lectura lor conduc spre un crez etic care aparține celui mai evoluat umanism. Stăpânind o limbă bogată și sugestivă, valorificând o

serie de motive folclorice, autorul rezolva ideea morală prin firescul narațiunii sau o transpunea într-un simbol oarecare, astfel încât nu se face niciun fel de concesie didacticismului plat și convențional.

În multe din scrierile sale prind viață, în forme de mare expresivitate, dramele trăite în timpul războiului, zbuciumul din anii de prizonierat, departe de țară, diverse elemente autobiografice într-o fuziune intimă dintre real și ficțiune, în care se reconstituie cu nostalgie și duioșie imaginea și spiritualitatea satului moldovenesc, al cărui fiu reprezentativ era.

Întâmplările narate, trăite sau imaginate, crezurile și superstițiile, poezia naturii și a tradițiilor pământului românesc dintre Prut și Nistru evocă o lume străveche de truditori ai ogoarelor, de răzeși care conturează o civilizație superioară prin valorile morale ce-i stau la temelie.

La 9 iulie 1989, scriitorul Călin Gruia s-a stins din viață.

Chiril Gurduz a fost sublocotenent în Regimentul 25 Infanterie și a căzut prizonier la ruși în 1944, în Moldova.

Publicăm aici câteva pasaje din *COLOANA* (*Cartea de la Cocostârca*), ultima carte a lui Călin Gruia, rămasă în manuscris, sub forma unui roman în care personajul principal, Miron Holbură, este ipostaza unchiului meu Călin Gruia, cel care a trăit intens ororile războiului și ai celor patru ani de prizonierat.

După un drum, nespus de lung, prin locuri necunoscute, prin arșița amiezilor și prin răcoarea nopților de sfârșit de vară, coloana prizonierilor a fost oprită la

malul unei mări cu apă vânătă și dușmănoasă, aproape de niște docuri sfărâmate de bombe și departe de orașul pe ale cărui acoperișuri și ferestre soarele, scăpătat spre apus, trimitea fulgerări roșiatice. Cu hainele și fețele colbuite, nebărbierii de multă vreme, cu cearcăne adânci în jurul ochilor, cu pomeții obrazilor pătați și spuziți, cu buzele crăpate și albite ca de boală, cu privirile triste, oamenii s-au așezat la pământ, cuprinzându-și cu amândouă mâinile genunchii, ca și cum s-ar fi temut să nu-și piardă picioarele. Nisipul de sub ei era cald și trupurile lor au fost cuprinse de o toropeală grea. Valurile mării, după ce se izbeau de stâncile țărmului, alergau, înspumate, spre uscat, târându-se ca niște reptile. Unii prizonieri tresăreau din moleșeala oboselii și întindeau palmele, făcute căuș, dar apa fugea îndărăt spre mare. Apa aceea nu era bună de băut, dar vederea ei multora le aducea în față năluci de izvoare, de fântâni și de pâraie limpezi... [...] Când s-a trezit și-a dat seama că nu mai era el. Ci altul. Un fel de zdreanță. Nu mai avea nimic din cel ce fusese. Purta alt suflet. Un suflet sterp. Un suflet umilit, strâmb, încovoiat sub o greutate uriașă... Vedeă fețele celor din jurul său crispate, bătute de praf și prelinse de pârâiașe de sudoare care lăsau în scurgerea lor dăre și semne ca într-o scriere ciudată... Trupurile înghesuie în coloană miroseau urât și căldura care venea din ele era insuportabilă... Își dădu seama că în picioare în loc de cizme purta o pereche de bocanci strâmți, uscați și fără șireturi, care-l mușcau până la sânge; că purta pantaloni străini, soioși, prinși în brâu cu o ață de feștilă împletită în două, udă, în loc de curea; că un deget de la mâna stângă îl durea, ca și cum cineva i-l

răsucise cu de-a sila... Nu-și amintea nimic. Nici cine-i luase pantalonii aproape noi, nici cine îl descălțase de cizme... Nici cine îi scosese inelul de pe deget. Nici cine îi luase porthartul în care avea creioane colorate, hârtie de scris, un stilou cu peniță de aur, o călimară și alte mărunțișuri. Nu-și amintea nici cine îi luase busola, binoclul și ceasul de la mână cu cadran fosforescent... Pe cap purta o bonetă veche, jengoasă, plină de pete...

Întreaga coloană se mișca printr-un colb usturător, înecăcios, care intra prin nări și se lipea de cerul gurii... Mulțimea aceea de trupuri cleioase îl îmbrâncea când într-o parte, când în alta, îl călca pe picioare, îl răsucea pe loc, din pricină că nu mergea în același pas cu ea. Din când în când, își ridica brațele, ca să aibă mai mult loc, mai mult aer, dar mâinile îi înțepeneau repede și cădeau peste creștetele celor din jur. Și oamenii aceea cazoni, necunoscuți, îi aruncau vorbe urâte și-l împungeau în coaste cu coatele... Simțea că nu mai are mult de trăit, că se va îneca la fel ca într-o apă murdară, că va fi ucis de coloană, că va fi înăbușit...[...]

Gândindu-se la câte vise se Țes prin somnul camarazilor săi, pe Miron îl cuprinse un fel de duioșie, ca și cum ar fi fost numit, de cineva, ca paznic al viselor, ca și cum ar fi putut răspunde de desfășurarea lor...

Și deodată gândul lui cel vechi îi prezenta o copertă de carte, fără nicio ilustrație pe ea și pe care cineva scrisese cu un băț de chibrit muiat în cerneală albastră:

CARTEA DE LA COCOSTÎRCA ...

Da, o carte, șopti în așa fel ca să nu-l audă nimeni, Miron Holbură... O carte adevărată despre oamenii de aici, cu

poveștile și destinul lor. Dar cum poate fi începută asemenea carte? Cine ar fi în stare să scrie o carte cu câteva mii de personaje? Cum ar putea fi hotărâți eroii principali? ... A cui viață e mai însemnată, mai prețioasă decât a celorlalți, ca să poată sta în centrul cărții? ... Toți au fost trimiși, toți s-au despărțit cu greu de cei de acasă... Toți au înfruntat moartea... Toți au fost umiliți când și-au pierdut armele... Toți au fost deznădăjduiți când au fost împinși în coloanele bătute de arșiță, de ploi, de colburi și porniți pe drumuri necunoscute... Toți au plâns cu lacrimi văzute și nevăzute... Toți au voit să se desfacă pământul, la picioarele lor pline de oboseală și de rosăturile încălțărilor... Mulți și-au purtat în răni plumbii, schije, mulți au pierit și au rămas pe marginea șoselelor... care dintre cei care pot așterne ceva pe hârtie ar avea îndrăzneala să spună: iată, eu voi scrie asemenea carte!... Voi sta de vorbă cu fiecare, îi voi asculta și-i voi întreba dacă vor să fie trecuți în paginile unei cărți... Să zicem... Dar îți dai seama câți ani ți-ar trebui? O zi n-ar fi de ajuns pentru un singur om...

Și pentru cine s-ar scrie asemenea carte?... Pentru acei care n-au auzit niciodată şuieratul unui glonț pe la tâmpile, care n-au stat în tranșee cu noroiul până la glezne, care n-au îngropat morți, care n-au degerat, care n-au cunoscut nesomnul nopților de foc, care n-au fost plini de păduchi, care nu și-au pierdut nici o mână, nici un picior, nici un ochi?... Pentru acei care în timpul cât noi înfruntam mitralierele, obuzele, aruncătoarele, minele, gardurile de

sârmă ghimpată și ne căutam răniții, mutilații, prin dărâmăturile pământului, se supărau că șampania nu-i prea rece, că fetele nu-s prea melancolice, că orchestrele nu-și mai schimbă repertoriul?... Și se plângeau de plictiseli sățioase și erau nemulțumiți de gazete, de comunicatele oficiale și de încetineala celor care se băteau undeva?... Pentru mulți, cei de aici suntem acum nefolositori... Trebuia să murim dracului... Vom fi foarte incomozi la întoarcerea acasă... Și suspecti pentru că știm cum s-au petrecut cu adevărat lucrurile. Dar ei ne cred morți. O înviere a morților ar fi neplăcută...

Oprește-te, Miron Holbură, îi spuse gândul cel vechi, iar te-ai aprins... Nu punem pe nimeni la zid, nici pe vii, nici pe morți. Nu trebuie să ne pese de nimeni... Va fi doar o carte de povești adevărate. O carte despre oameni, o carte oarecare, o carte fără sentințe, fără învinuiri, fără gânduri răzbunătoare. O carte din care nu se va ști de unde începe și unde se sfârșește o viață de om. Nimic mai principal în paginile ei și nimic mai de disprețuit... O carte care să se poată citi la gura sobei. Fără niciun erou care să domine prin anumite trăsături, ci o carte cu oameni obișnuiți. Nu judecăm pe nimeni. Poate pe un singur zeu, cunoscut încă din vechi mitologii. O carte fără îngeri și fără demoni...

Dar cine s-o scrie? Își întreabă Miron Holbură gândul cel vechi.

Nu trebuie să se piardă în van poveștile oamenilor, prea sunt adevărate. Poate o scrii tu...

Universalialia

Hugo Fernando PEREIRA

Prezentare și traducere: Costel Drejoi

Hugo Fernando PEREIRA s-a născut în orașul Luque – Paraguay, în ziua de 16 aprilie 1992. Absolvent al Facultății de Contabilitate, a împlinit mereu studiile de specialitate cu creația literară. Scrie de la vârsta de 14 ani, participând la festivalurile organizate de Colegiul Național din Luque, la manifestările culturale de la casa memorială a poetului Julio Correa ș.a. Poemele sale au fost publicate în reviste importante sau pe bloguri de poezie din țări precum Argentina, Spania, Mexic și România. Câteva dintre acestea sunt: „Alcorce ediciones”, „Poetas siglo XXI”, „La Esquina Paradise”, „Crear en Salamanca”, „Revista literaria con Voz propia”, „Poesis” etc.

ASCULT/ ESCUCHO

Ascult cântul păsărilor și-mi vine-n
minte tot ce-a fost mai frumos din ceea ce n-am trăit.
Bulevardele cu două benzi pe care picioarele mele încă n-au călcat.
Versurile unui poem pe care ochii mei încă nu l-au citit.

Ascult cântul păsărilor și mă gândesc că
n-avem nevoie să plecăm către niște orașe în care, de pildă,
dacă s-ar propune, clădirile-ar putea ajunge la cer.
Eu cred că acel oraș mic, cald
și colocvial în care ne-am născut ni-i de-ajuns.

Acela în care ne putem exprima
în graiul de-acasă al bunicilor noștri fără
teamă de a trezi vreo bănuială.
Acela în care, alături de tine și doar prin simplul
fapt de a-ți strânge mâna, pot visa că mă-ntorc
în acel loc pe care niciodată n-ar fi trebuit să-l părăsim.

ÎN IARNA ASTA/ ESE INVIERNO

Nu tăgăduiesc, în iarna asta m-am simțit precum tânărul
Kafka învârtindu-se pe străzile-nghețate-ale Pragăi.
Motanul maroniu pe care l-am speriat cu umbletul meu s-a oprit în loc
vegându-mă de pe acoperiș, la o distanță rezonabilă.

Multe dintre casele-n care m-am mutat, la intervale
de doi-trei ani, își păstrau fațada originală.
Prăfuitul sac de jucării pe care l-am cărat
cu mine de fiecare dată trebuia să fie într-una dintre ele.
Careul slab luminat prin care seara
mi-era frică să mă plimb mă mai sperie și-acum.
Bucata de ciment pe jumătate ieșită din trotuarul de care
întruna mă-mpiedicam nimeni niciodată n-a pus-o la loc.
Toate poemele pe care le-am scris de-atunci s-au
prefăcut într-un fel de puzzle neterminat
căruia, ca să-l completezi, mereu i-a lipsit mai mult decât o piesă.

BALANȚĂ/ BALANCE

Cât de ciudată e ziua aceasta, deși e luni pare duminică.
E ca și cum în clădiri n-ar exista nimeni
în afară de somnoroșii portari.
Acum intersecțiile, contrar a ceea ce se-ntâmplă cu alte
prilejuri, nu sunt pline de vehicule.
În parc porumbeii se plimbă în voie,
așa încât devine inutil să-și folosească aripile.
Nu se-aud sirenele ambulanțelor, nici motoare stridente,
nu există vânzători ambulanți strigând pe la colțuri.
Cum e toamnă, copacii continuă să-și alunge frunzele uscate
ce sunt târate de vânt fără niciun obstacol pe trotuarele ca oglinda.
Din când în când chiar și eu trebuie să mă-ntorc pe aceeași parte pe
care-am venit, spre a nu rupe fragilul echilibru al acestei balanțe.

BĂLTOACE/ CHARCOS

Am uitat cum să pășesc în ele,
cum să sar prin ele.
De copil am iubit sunetul
pe care-l scoteau atunci când
pantofii mi se cufundau înăuntrul lor
ca să se umple de apă și nămol.
Din asta deja se face destul,
să zicem că, pe timp ce trece, o cantitate considerabilă.
Acum, în zilele ploioase, nu mai ies
să stropesc, mai ales de teamă
să nu prind vreun soi de răceală.

Limbaj poetic, poetică a limbajului

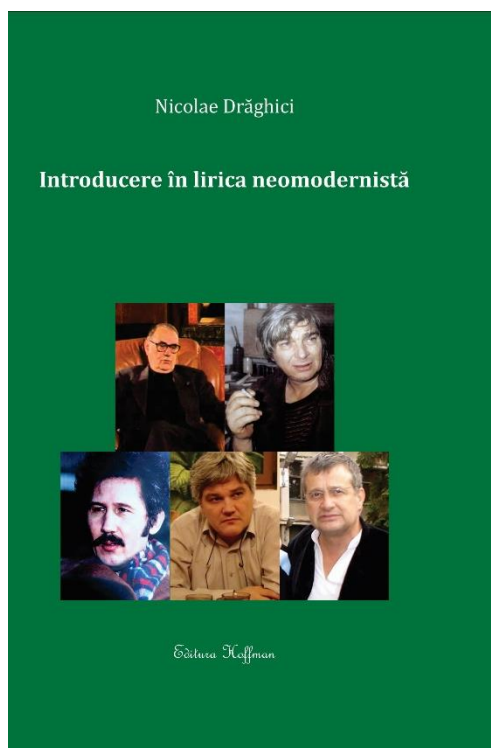
Nicolae DRĂGHICI

„Limbajul poetic, pe care ar fi poate mai bine să-l numim limbajul în stare poetică sau starea poetică a limbajului este limbajul **în stare de vis**, și știind că visul în raport cu veghea nu este o deviere, ci dimpotrivă...”¹

Într-adevăr – susține în continuare G. Genette – nu limbajul poetic se lasă definit mai exact prin deviere, ca deviere (abatere, deviere în raport cu o normă, după Cohen, Guiraud, Valery, Spitzer, Bally), ci proza, vorbirea disjunctă, limbajul însuși ca deviere și disjuncție a semnificatului și a semnificatului.

Poezia ar fi atunci **antiproză** și **reducerea devierii**: deviere de la deviere, negare, refuz, uitare, ștergerea devierii, a acelei devieri care **face** limbajul; „iluzie, vis, utopie necesară și absurdă a unui limbaj fără deviere, fără hiatus – fără defect”².

Ideea de „defect” al limbajului a fost preluată de G. Genette dintr-o afirmație a lui St. Mallarmé, afirmație potrivit căreia poezia nu forțează limbajul, ci „îi răscumpără defectul”. Ceea ce înseamnă, în același timp, că ea corectează acest defect, că îl compensează și că îl răscumpără (exploatându-l); că îl

împlinește, îl suprimă și îl exaltă, că îl desăvârșește. Că, departe de a se abate de la limbaj, ea se stabilește și se desăvârșește în chiar defectul său. În chiar acel defect care îl constituie.

Să privim acum mai îndeaproape următorul text din Mallarmé, ce ni se pare că exprimă esențialul funcției poetice: „limbile imperfecte, prin aceea că sunt mai multe, lipsind cea supremă:

¹ Gerard Genette, „Figuri”, tradus Angela Ioan, Irina Mavrodin, Editura Univers, București 1978, pag. 239

² G. Genette, *op. cit.*, pag. 239

diversitatea, pe pământ, a idiomurilor, împiedică pe oricine să spună cuvintele care altfel ar fi, dintr-o matrice unică, adevărul însuși materializat... Mîntea mea regretă că discursul nu reușește să exprime obiectele prin tușe corespunzătoare, prin culoare sau aspect, care există în instrumentul vocii, în limbaje și câteodată în unul singur. Versul, el, filozofic, răscumpără defectul limbilor“¹.

„Defectul“ limbajului, atestat pentru Mallarmé, ca și, mai târziu, pentru Saussure, de **diversitatea idiomurilor**, și ilustrat prin dezacordul dintre sonorități și semnificații, este evident ceea ce Saussure va numi arbitrariul semnului, caracterul convențional al legăturii dintre semnificant și semnificat; dar însuși acest defect este rațiunea de a fi a poeziei, care nu există decât prin el; dacă limbile ar fi perfecte, **nu ar exista versuri**, pentru că orice cuvânt ar fi poezie; și deci niciunul.

„Dacă vă înțeleg bine, îi spunea Mallarmé lui Viélé-Griffin (după mărturisirile acestuia), întemeiați privilegiul creator al poetului pe imperfecțiunea instrumentului la care trebuie să cânte; o limbă ipotetic adecvată la a-i traduce gândul l-ar suprima pe scriitor, care s-ar numi, prin chiar aceasta, domnul Oricine“².

Căci funcția poetică constă tocmai în acest efort de a „recompensa“, fie și iluzoriu, arbitrariul semnului, adică de **a motiva limbajul**. Paul Valéry, care a meditat îndelung asupra exemplului și doctrinei lui Mallarmé, a revenit adeseori asupra acestei idei, opunând funcției prozaice, esențialmente tranzitivă, în care el vede „forma“ abolindu-se în sensul ei, funcția poetică în care forma se unește cu sensul și tinde să se perpetueze la infinit, odată cu el; Valéry compara tranzitivitatea prozei cu cea a mersului și intransitivitatea poeziei cu cea a dansului. Speculația asupra proprietăților sensibile ale cuvântului, caracterul indisolubil al formei și al sensului, iluzia unei asemănări între „cuvânt“ și „lucru“ erau pentru el, ca și pentru Mallarmé, însăși esența limbajului poetic: „Puterea versurilor ține de o armonie de nedefinit între ceea ce ele **spun** și ceea ce ele **sunt**“³.

De aceea, activitatea poetică este considerată de unii autori, ca Mallarmé însuși, ca fiind strâns legată de „o neîncetată imaginație a limbajului, care este în substanța ei o reverie motivantă, o reverie a motivării lingvistice, marcată de un fel de seminostalgie a ipoteticei stări „primitive“ a limbii în care cuvântul ar fi **fost** ceea ce spunea“⁴.

(Fragment din volumul *Introducere în lirica neomodernistă* – apărut la Editura Hoffman, 2017)

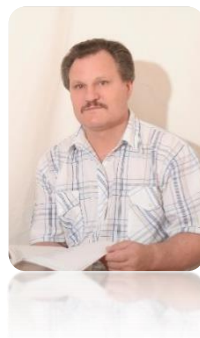
¹ St. Mallarmé, „*Oeuvres complètes*“, Pleiade, pag. 364

² St. Mallarmé, „*Esquisse orale*“, Mercure de France, febr. 1924

³ St. Mallarmé, *op. cit.*, II, pag. 637

⁴ G. Genette, *op. cit.*, pag. 233

Alexandru DOGA

*
**

Singur și desigur nesigur
ca o consoană rostindu-se singură
în propria-ți piele îmbrăcat
ca-ntr-o cămașă de forță
cu sfânta scriptură la o subsuoară
și cu un volum de *Kama Sutra* ascuns sub cealaltă
izbăvindu-te de ani ca de dușmani
cauți refugiu sub *husa cantiană*
hrănind migăloase iluzii prin oase
adulmeci cu aviditate
prin *binomul lui Newton*
prioritatea *existențialismului scolastic*...

...ca o consoană rostindu-se singură
veghind cu ochii de dinăuntru
circumvoluțiunile creierului inflammat:
ospăț antropofagic pentru
memorialisticul anonim
din primordiul *vitae*.

*
**

În ipostaza denaturării
din *sfera* deja *cubică*
deznodământul nu s-a lăsat așteptat:
subiectul neîmplinirii
a divulgat pe lângă propriul meu nume
diabolica râvnă spre absența din lucruri
în cuburile sferice ale cărora
se polenizează fulgerător bureții neființei...

Și toate înflorite în piept de la un *început* încolo
mult prea posibil că de când de la *Kant* încoace...

Am depus jurământ să nu mai jur...

Introspectivă

Din nefericire am descifrat
simbolul fericirii...
 Pe monitorul sufletului
 creierul inimii
 își mai păstra echilibrul,
 dar mi-am împachetat
 sânguincios sufletul în valize,
 am deschis larg ferestrele
 să iasă timpul înăuntru
 (nu mai schimbau situația
 nici stegulețele-nfipite
 în intervale strict egale de timp)
 și cu viteza ascensorului
 din Scotland Yard
 mă avânt spre voi cu brio –

Voiaj celest

Posibil va mărturisi doar clipa taciturnă:
 ce mă făcu, grăbit, să ies din forfota diurnă...

Îmbrăcat-am, mi-amintesc, haina cea de gală,
 Spre un voiaj nepământesc în nesfârșire-astrală.
 Ca pe-un prieten, când treceam, îmbrățișat-am nukul,
 și-am numărat de câte ori, pe ram cântat-a-mi cucul...

Pe un izlaz, nu-mi amintesc acum unde-anume,
 imaterială mă aștepta navetă fără nume.
 Teleportat de-un gând celest prin cosmica genune,
 pe margine de cer pășeam, lăsând la poale-o lume.
 Nici zile nu mai existau... nici nopți... nici dimineață
 și ani-lumină se presau în clipa fără viață...

Cu Moartea-n leagăn ne dădeam, agățați de lună;
 admiram, ieșit din timp, a cerului cunună,
 iar inima îmi strălucea precum un *Far-minune*;
 incandescentă-și răspândea lumina în genune...

Doar *steaua mea* mai clipoceă fragilă și geloasă;
 minune mare! nu cădea în bezna fioresă.
 Clipocind, mă îndemna spre zarea pământească
 și... revenii la viața mea din forfota lumească.

Proză

O simplă boală

Cristian GHICA

Era o vreme numai bună de îngropat morți. Nici cald, nici frig. Nea Carmen stătea pe scăunelul lui în poarta cimitirului și privea lumea îndoliată cum călca încet în urma sicriului. Își mai aprindea o țigară Mărășești și pufăia, cu ochii lipiți de damele de la sfârșitul coloanei. M-am apropiat de el.

— Să trăiești, nea Carmen. Știi ce e cu canapeaua și cu fotoliile de pe hol? Sunt de aruncat?

— Nu știu, tată.

— Dacă sunt de aruncat, vreau să iau eu canapeaua. Lei și mata, dacă vrei, fotoliile. Poți să afli ale cui sunt?

— Da, tată, întreb vecinii. Poți să le iei pe toate, că mie nu îmi trebuie.

Aveam o canapea deschisă, care nu se strângea, era bătută în cuie. O mizerie. Am intrat în bloc și am studiat canapeaua de pe hol. Se deschidea ușor, avea salteaua bună, dăduse norocul peste mine. Abia așteptam să dorm pe ea.

Stăteam într-un bloc de garsoniere cu o singură scară, așezat chiar în poarta cimitirului. Nea Carmen era vecinul meu de palier, la etajul 2. Carmen chiar era numele lui, maică-sa ar fi vrut o fată și a zis că ce, în Spania cum îi cheamă p'ăia Carmen și nu se mai miră nimeni. Și așa l-a numit.

Când ești nou în bloc, parcă toți se holbează la tine și te bârfesc în barbă, iar tu nu știi cum să te streкори mai repede pe ușa de la intrare. Asta a durat până când am început să fumez cu nea Carmen pe holul scării.

Aveam o gaură în peretele de la bucătărie, mult mai mare decât țeva de gaz care o traversa. Puteam să aud tot ce se vorbește la nea Carmen, ba chiar să văd frânturi din bucătăria lui. Ascultasem un timp ce se aude de la el. Mă spiona și el, îl vedeam și se retrăgea în grabă, dar după vreo două luni, când ne-am împrietenit, nu ne-am mai uitat prin gaură. Ne salutăm și mă invita la o țigară. El nu fuma în garsoniera

mică, de șaisprezece metri (cu tot cu baie și bucătărie!), ieșea pe hol. Simțeam mirosul înfundat de mahoarcă de la intrarea în bloc. Fuma cu mare interes două pachete de Mărășești pe zi. Îl vedeam zilnic. Plecam, veneam, el tot acolo era. Parcă locuia în hol. Ieșea rar, una dintre plăcerile lui era să-și ia scăunelul și să se uite la oamenii care-și petreceau morții în cimitir. La început ne-am salutat rece, dar am devenit din ce în ce mai cordiali.

El a făcut primul pas. A bătut la ușă și m-a întrebat dacă ies la o țigară. Eu fumam în garsonieră, tot țigări fără filtru, nu îmi permiteam LM sau Kent și mirosea permanent a tutun. *Hai, tată, la o țigară, că mi s-a urât de singurătate*, mi-a zis. Și așa am început să pufăim amândoi, sprijiniți de balustradă, la etajul doi. El, la vreo 65 de ani, masiv, cu un cap uriaș și eu mic, prăpădit, că abia mă vedeam de el. Rar mai treceau câte unii pe lângă noi, doar când nu mergea liftul. La etajul trei cunoșteam, din vedere, doi vecini. De aici în sus, locatarii erau doar niște nume afișate la întreținere. Toți urcau cu liftul.

După ce ne-am împrietenit (să zic așa), nea Carmen venea la mine să fumăm, când nu mergea liftul. Nu-i plăcea să-l vadă toți cei care urcă pe scări. În schimb, îi plăcea să vorbească. *Bă, tată, sărăcia doare* (asta era vorba lui). *Te apasă și-n somn. Te macină zilnic și suferi de la ea ca de la un ulcer*. De câte ori bea ceva, vorbea de sărăcie. În rest, povestea la ce morți a fost și, foarte rar, făcea mărturisiri din viața lui. Lucreția, nevastă-sa, era paralizată și nu se ridica din pat. Fusesse asistentă și nea Carmen îmi spunea ce doamnă bine era pe la treizeci de ani. *Acum e o legumă uscată, uitată de viață*. Nea Carmen fuma pe hol ca să o protejeze. Nu pleca niciodată departe, făcea cumpărături și era permanent lângă ea.

Cel mai mult îi plăcea să bârfească vecinii. *Aici stă ziaristul. Nu iese din casă niciodată. Ce ziarist e ăsta? Zice că trimite articolele pe inet, ineret, sau cum îi spune,*

dar io nu-l cred. Îl văd de două ori pe lună, dacă-l văd! Nu vorbește, nu iese la morți, parcă i-e frică de ceva. Ziaristul era vecinul lui de ușă și fiecare discuție despre el, îi stârnea indignarea. Nu știa el care este viața ascunsă a ziaristului și asta îl rodea.

Pe fete le știu. Eeee, dacă eram io tânăr! Nu am văzut fete mai frumoase ca vecinele noastre. Și cum se îmbracă... În fiecare seară, pe la opt-nouă, fetele plecau de acasă în rochii sau fuste foarte scurte, aranjate ca în revistele italiene de modă, că rămâneam muți când le vedeam. Nea Carmen, sprijinit de balustradă, dădea din cap de vreo cinci-șase ori și suspina. Nu știu dacă o făcea de regret sau de compătimire. Se uita după ele absorbit de parfumul pe care îl lăsa în urmă. *Ce femei sunt acum! Îngeri, nu alta! Pe vremea mea nu vedeai așa ceva.* Și iar suspina, semn că îl măcina o părere de rău nedefinită. *Îngerii* ne salutau cu oarecare milă, ca și când noi am fi năpăstuiți de soartă, iar ele se aflau deasupra destinului. Vedeau altfel viața. Veneau destul de des la nea Carmen cu salam, brânză și alte delicii scumpe, chiar și cu câte o sticlă de vin. Când deschidea ușa, Nea Carmen se făcea mic de tot, cu toate cele 140 de kile ale sale. *Fetele astea fac lumină pe scară, zicea.*

La etajul nostru mai locuia Mari. Era bărbat. Sau nu știu. Ziua era îmbrăcat în trening, iar seara în rochie. Câteodată era nebărbierit. Atunci îmi ziceam că este mascul, iar el zicea că îl cheamă Marian. Dar când era coafat, cu un roșu stins ce-i dansa în păr și cu o rochie neagră, scurtă, care se asorta cu pantofii cu toc, nu știam ce să mai cred. *Ah, bona sera, băieți. Come stai? Ne blocam amândoi. Bine, ce să zicem. Marian era un tip foarte guraliv. Dacă te prindea pe hol nu mai scăpai de el. Era mereu supărat pe ceva sau pe cineva. Vecine, am avut o zi infernală! Și ieri la fel, și mâine la fel. Nu știu cumva rețeta fericirii? Că eu m-am săturat. Sunt o bombă pe cale să explodeze! Mari, în schimb, era jovială: Drăguțule, cum îmi stă rochia asta? Mă face grasă? Că am dat o grămadă de bani pe ea și acum nu știu de ce am cumpărat-o! Parcă nu îmi vine ca atunci când am probat-o. Hai, vreau să știu părerea ta! Mamăăăă, ești superbă! Îmi venea să zic, dar tăceam. Nea Carmen era generos: O să fie invidioși pe tine toți cei care te văd. Bravo, tată! Dar după ce pleca îl auzeam chicotind: Da... toți morții care văd. Oarba după tine! Nu-i plăcea de el pentru că zicea că se prefăce. Nu e nici*

bărbat pe de-a-ntregul, nici femeie pe deplin. Tată, eu mă gândesc cum o fi când se uită în oglindă, cum se vede, ca pe un bărbat sau ca pe o femeie? Numai Dumnezeu știe! Oricum s-ar fi văzut, Mari era simpatică. Venea la nea Carmen cu mici atenții culinare. Vecine, să te bucuri de pomană, că e făcută cu mâna mea. Și am pus suflet! Câteodată se pisicea cu voce subțire, altădată vorbea cu glas gros, de Marian. Erau ascunse în acel trup două persoane și nu știai cu cine stai de vorbă. Dacă îl luai drept bărbat și nu era, te puteai trezi cu o înjurătură. Băi, săracule, așa vorbești cu o doamnă? Du-te-n... În fine, trebuia să fii atent, să îl/o lași să vorbească primul/prima. Cam așa stăteau lucrurile cu Marian/Mari.

Holul era evadarea lui nea Carmen din camera unde trăgea să moară Lucreția. *Eh, ce femeie a fost! Îi dădea apă cu paiul, o hrănea cu lingurița, o ștergea la fund ca pe un copil, o spăla, o dichisea, Am grijă de ea mai bine decât a avut maică-sa. După ce termina treaba de asistentă, ieșea să fumeze.*

Într-o zi o să mă mut la țară, la casa bătrânească. Stă frate-miu în ea. Am tras destul în București. Bă, tată, ce vremuri grele am prins! Am muncit pe brânci la fabrică și m-am ales cu o pensie din care niciun câine nu poate să trăiască. Ți-am zis, sărăcia doare, e ca o boală. Dar nu o simplă boală, ci una care te pune la pat și n-are leac.

El chiar că era bolnav de sărăcie. Umbla nebărbierit, în niște papuci jerpeliți și cu cămăși șterse de vreme și roase pe la guler. Respira ca un furnal și tușea des din adâncul pieptului.

A doua zi l-am întrebat pe nea Carmen dacă a aflat ceva despre canapea. *Nu am aflat, tată. Fierbeam. Îmi doream canapeaua. Deja parcă era a mea și nu voiam să o mai vadă nimeni. Timpul trecea greu.*

Abia a treia zi m-am lămurit.

— Sănătate, nea Carmen. Ai aflat ce e cu canapeaua?

— Da, tată, am aflat. Este a fetelor.

— Și?

— Și am luat-o eu.

Am amuțit. Nu îmi venea niciun cuvânt în minte. Măcar rămăseseră fotoliile.

— Și fotoliile? Am întrebat.

— Și fotoliile. Le-am luat să fie set.

Au loc în garsonieră. Pe cele vechi le duc la țară, tată, că sunt bune.

Îmi venea să urlu. O săptămână nu am mai ieșit la țigară pe hol. Îl salutăm cu

un mormăit, în spatele căruia era o înjurătură. Chiar l-am urât un timp. Dar mi-a trecut. *E bătrân, e sărac, vai de mama lui. Sărăcia i-a luat mințile.*

Aproape îmi trecuse supărarea când a murit Lucreția. L-am văzut pe nea Carmen plângând. Am fost toți lângă el. Fetele dichisite, vopsite, Marian îmbrăcat în trening, ziaristul slab și palid ca o trestie și eu stând pe canapeaua mult râvnită. Lucreția se odihnea în coșciug, albă la față și cu buzele roșii.

După înmormântare, nu prea l-am mai văzut pe nea Carmen. Fuma în garsonieră. Îl auzeam prin gaura din bucătărie cum se căznea să mute mobila. Mă gândeam că își instalează canapeaua și aruncă patul vechi, în care murise Lucreția. Mai asculta o emisiune la radio. Nu avea televizor. Nici eu nu aveam. Ni se părea un lux. Și chiar era pentru noi. Cu timpul, nu s-a mai auzit niciun zgomot de la nea Carmen. Mă gândeam că poate o fi murit și nu știe nimeni că zace acolo fără suflare. Îl vedeam numai pe canapea, cu gura căscată și o mână atârându-i pe covor. Băteam la el la ușă, cu ceva de mâncare într-o pungă, numai să văd dacă trăiește. Era viu.

A murit într-o duminică, pe scăunelul lui, în fața cimitirului. Atunci i-am văzut pe vecinii mei pentru ultima oară. Mari plângea de ți se rupea inima. Fetele își ștergeau discret colțurile ochilor. Ziaristul era și mai slab. Atunci am văzut ultima oară și canapeaua. Foarte curând m-am mutat.

Am schimbat locul de muncă și se părea că o să las sărăcia în urmă. Nu mă mai durea. Eram la o terasă cu niște amici. Un tip de la o masă vecină mă privea insistent. Era plinuț, aranjat, curățel și avea o figură cunoscută, dar, ca întotdeauna, nu știam pe unde îl mai văzusem. Mă chinuia gândul că nu-l pot recunoaște. A venit la mine.

— Salut. Ai stat cumva la blocul de garsoniere din fața cimitirului?

Era ziaristul. Ne-am strâns în brațe, chiar dacă, în trecut, am dat noroc doar de două ori. Eram bucuroși că ne vedeam.

— Cum îți merge, e bine la ziar? i-am zis după ce ne-am așezat la masa lui. Eram doar noi doi. Scăpase și el de sărăcie.

— E bine, cum să fie. Și a zâmbit distrat. Știi ceva? Eu nu sunt ziarist și nici nu am fost. Și a tăcut. Aștepta să vadă cum reacționez eu.

Nu prea mă interesa de ce făcuse pe ziaristul, dar i-am ascultat povestea.

— Acum vreo zece ani m-am împrumutat de la un cămătar. Bani mulți. Mi-am făcut o afacere cu haine, magazin dichisit, zonă bună, dar, într-un an, am dat faliment. Cămătarul mă tot sâcăia de bani, dar nu aveam de unde să îi dau. I-am plătit dobândă cât am putut, când nu am mai avut, m-am ascuns de el. Nu am mai ieșit din casă. La început au venit la ușă, au bătut, dar or fi zis că m-am mutat. Ieșeam doar noaptea pe la trei-patru dimineața și-mi luam de mâncare de la non-stop. O sunam pe mama și îmi trimitea bani. Am stat cinci ani închis în garsoniera aia. Mi-era frică de cămătar. Nici lumina nu o aprindeam. Abia dacă mă uitam pe geam, fără să trag perdeaua. Întreținerea și lumina mi le plătea nea Carmen, zicea că e singura lui ieșire mai departe de bloc și îi place să se plimbe o dată pe lună. Mai vedea și el lumea. Și îi lăsam mereu restul.

— Și care e povestea cu ziaristul?

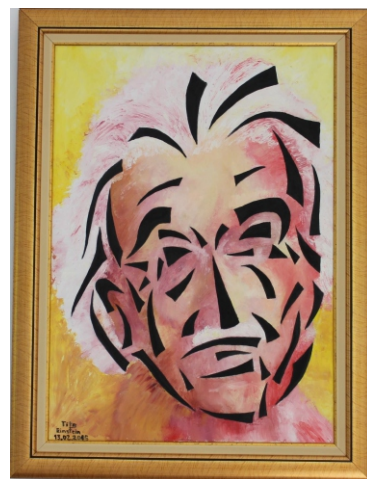
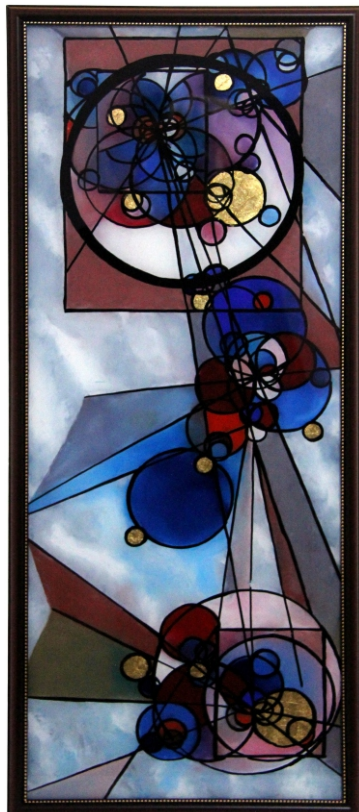
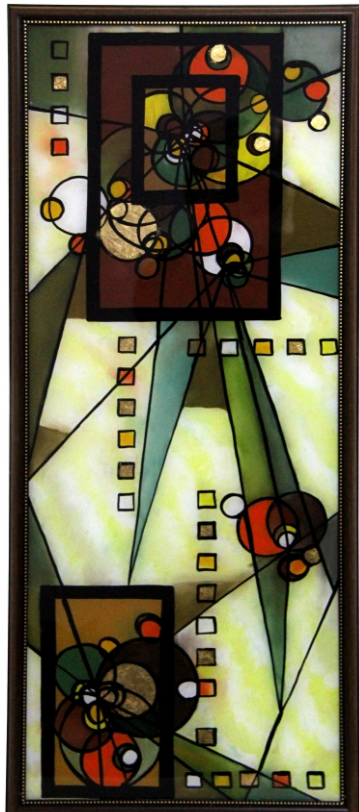
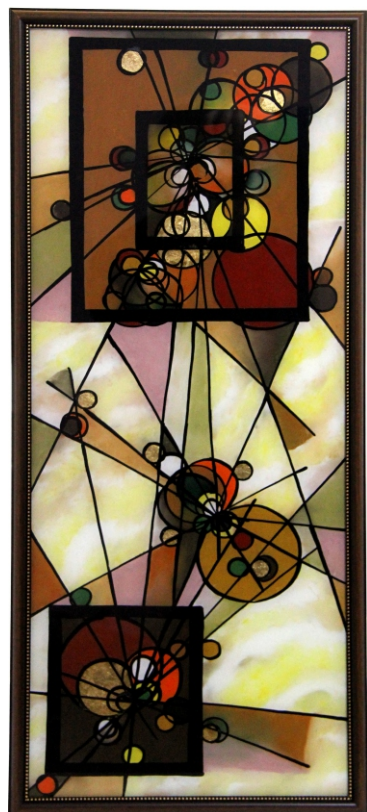
— Ca să scap de întrebările lui nea Carmen, i-am zis că scriu la un ziar și trimit pe internet. Nu aveam internet, dar nici el nu știa prea bine cu ce se mănâncă. M-a lăsat în pace. Aveam numai hârtii prin garsonieră, scrise aiurea de mine, cu bancuri, cu te miri ce, ca să mă creadă. După ce a murit nea Carmen... știi canapeaua aia a lui, pe care a luat-o de la fete? Am luat-o eu, că fratele lui nea Carmen a zis că nu are ce să facă cu ea. Am dormit liniștit, pentru că nu murise nici Lucreția, nici nea Carmen pe canapea.

Știam foarte bine canapeaua. Îmi imaginam cum o să dorm în ea.

— În canapea, chiar înăuntrul, în spătar, am găsit bani. Erau aranjați în plicuri îngălbenite, lipite cu scoci. Se vedea clar că fuseseră adunați în timp, după vechimea plicurilor. Scociul, în schimb, era nou, adică lipit de curând. Îi strânsese nea Carmen și îi pusese în canapea. I-am mulțumit de o mie de ori, m-am dus la biserică și m-am rugat pentru el și pentru Lucreția. Am plătit cămătarul, i-am dat și în plus, pentru dobândă, i-am trimis niște bani mamei și m-am mutat. Mi-am cumpărat o garsonieră, cu credit, iar avansul l-am dat de la nea Carmen. Acum mi-e bine. Am un magazin mai mare. Nu mă plâng. Mai știi ce ne spunea nea Carmen, că sărăcia e o boală gravă? Nu e așa, sărăcia este o simplă boală, scapi repede de ea.

I-am strâns mâna și am plecat.

Mi-am aprins o țigară Kent și am mers fără țință pe străzi.

Iohana Popescu

Victor Tița